

Turkiets säkerhetspolitiska färdriktning

Strategisk autonomi och stormaktsberoenden

Marianna Serveta

Marianna Serveta

Turkiets säkerhetspolitiska färdriktning

Strategisk autonomi och stormaktsberoenden

Titel	Turkiets säkerhetspolitiska färdriktning – Strategisk autonomi och stormaktsberoenden
Rapportnr	FOI-R--5781--SE
Månad	Juni
Utgivningsår	2025
Antal sidor	65
ISSN	1650-1942
Uppdragsgivare	FOI
Forskningsområde	Säkerhetspolitik
FoT-område	Inget FoT-område
Projektnr	E13949
Godkänd av	Daniel Faria
Ansvarig avdelning	Försvarsanalys

Bild: Getty Images/Anadolu

Detta verk är skyddat enligt lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk, vilket bl.a. innebär att citering är tillåten i enlighet med vad som anges i 22 § i nämnd lag. För att använda verket på ett sätt som inte medges direkt av svensk lag krävs särskild överenskommelse.

This work is protected by the Swedish Act on Copyright in Literary and Artistic Works (1960:729). Citation is permitted in accordance with article 22 in said act. Any form of use that goes beyond what is permitted by Swedish copyright law, requires the written permission of FOI.

Sammanfattning

Denna studie analyserar Turkiets säkerhetspolitiska färdriktning, baserat på dess inrikespolitiska utvecklingar samt utrikespolitiska intressen, mål- och hotbilder. Efter att ha beskrivit hur Turkiets hotuppfattning skiljer sig från sina traditionella allierades, undersöker studien turkisk strategisk autonomi — den strategi som Turkiet valt för att hantera diskrepansen i hotbilder och skydda sina intressen i sitt utrikespolitiska agerande. Studien undersöker strategisk autonomi genom att analysera hur Turkiet har agerat i fyra länder: Syrien, Libyen, Azerbajdzjan och Somalia. Som studien noterar begränsas den turkiska strategiska autonomin där beroenden från centrala externa aktörer kvarstår. Därmed undersöker studien även landets förbindelser samt beroenden av USA, Ryssland, EU och Kina. Slutligen reflekterar studien hur Turkiets säkerhetspolitiska färdriktning påverkar utsikterna för ett eventuellt fördjupat svensk-turkiskt försvarssamarbete.

Nyckelord: Turkiet, färdriktning, säkerhetspolitik, försvarspolitik, strategisk autonomi, beroenden, USA, Ryssland, EU, Kina, Sverige, Nato, AKP, Erdoğan, PKK

Summary

This study analyses Türkiye's strategic trajectory, based on domestic political developments as well as foreign policy interests, objectives, and threat perceptions. After describing how Türkiye's threat perception differs from those of its traditional allies, the study explores Turkish strategic autonomy — the strategy Türkiye has adopted to manage these threat perception discrepancies and to protect its interests through foreign policy actions. The study explores strategic autonomy by analysing how Türkiye has acted in four cases: Syria, Libya, Azerbaijan, and Somalia. As the study notes, Türkiye's strategic autonomy is limited by dependencies on key external actors. Accordingly, the study examines Türkiye's relationships and its dependencies on the United States, Russia, the EU, and China. Finally, the study reflects on how Türkiye's strategic trajectory affects the prospects of a potential deepening of Swedish-Turkish defence cooperation.

Keywords: Türkiye, strategic trajectory, security and defence policy, strategic autonomy, dependency, USA, Russia, EU, China, Sweden, NATO, AKP, Erdoğan, PKK

Exekutiv sammanfattning

Turkiet är beläget i skärningspunkten mellan flera instabila regioner. I många decennier har Turkiet varit beroende av sina allierade i väst för sin säkerhet och har därmed antagit deras hotuppfattning och säkerhetspolitiska prioriteringar. I takt med att läget i Turkiets närområde har förändrats har landet genomgått inrikespolitiska förändringar. Den sittande regeringen har successivt brutit sig loss från ideologiska hinder och byråkratiska kontrollmekanismer och utövar numera en skiftande och transaktionell utrikespolitik. Turkiet satsar alltmer på att stärka sin militära förmåga och avskräckningskapacitet, och har högt ställda målsättningar regionalt och internationellt. Ett led i landets ambitioner är att utvidga sitt partnernätverk inom försvarsindustriella frågor och strategiskt viktiga teknologier. Här kan Sverige bli ett relevant alternativ för Turkiet. En konsekvens av att Sverige numera är allierat med Turkiet är att svenska intressen, om än indirekt, kan exponeras för hot från andra allierade till Turkiet, exempelvis Kina, vars företag är djupt förankrade i Turkiets digitala ekosystem.

Denna studie analyserar centrala faktorer som formar Turkiets säkerhetspolitiska färdriktning: målbilder, intressen samt hotuppfattningar. För att förstå vilka inrikespolitiska faktorer som har bidragit till Ankaras hotuppfattningar och säkerhetspolitiska prioriteringar ger studien även en överblick över Turkiets politiska landskap sedan början på 2000-talet, då Recep Tayyip Erdoğans Rättvis- och utvecklingsparti (*Adalet ve Kalkınma Partisi*, AKP) kom till makten.

Turkiets hotuppfattning är i stor utsträckning i linje med de tongivande Natoländernas syn på vilka stater som är utmanare och konkurrenser. Trots det anser Turkiet att aktörer som Kina, Ryssland och Iran kan vara viktiga partners i en föränderlig global ordning och i syfte att skydda dess regionala säkerhetsintressen. Diskrepansen mellan Turkiets och dess traditionella allierades hotuppfattning, samt Ankaras övertygelse om att väst inte tar landets säkerhetspolitiska problem på allvar, har fått landet att sträva efter strategisk autonomi. Det är en hanteringsstrategi som långsiktigt syftar till att landet ska kunna agera självständigt i olika försvars- och säkerhetspolitiska domäner. Kortsiktigt innebär det bland annat att Turkiet diversifierar sina upphandlingskanaler och partnernätverk, samt agerar mer framåtutlat utrikespolitiskt.

För att bedöma hur nära målet om strategisk autonomi Turkiet har kommit beskriver studien fyra fall av utrikespolitiskt agerande där Turkiet självständigt definierade ett hot mot landets intressen och implementerade sin militär- och försvarsstrategi mot detta: Syrien, Libyen, Azerbajdzjan och Somalia. Studien visar att Turkiets egna intressen i samtliga dessa fall vägt tyngre än dess följsamhet mot sina traditionella allierade i väst. Trots att Ankaras prioriteringar ofta krockade med allierade staters prioriteringar mobiliserade Turkiet egna förmågor för att nå sina mål.

Studien belyser också en annan viktig aspekt: att turkisk strategisk autonomi inte endast bör betraktas som en kraft som driver Turkiet bort från väst, utan även som en kraft som höjer Turkiets relevans och i vissa fall strategiska värde för det samlade väst. Vad gäller Turkiets utrikespolitiska agerande bedömer studien att landet har börjat närma sig, men ännu inte nått, målet om strategisk autonomi. Det beror på bestående beroenden från inflytelserika externa makter vars intressen Ankara fortfarande tvingas väga in i sitt beslutsfattande. Studien analyserar därmed Turkiets relationer med fyra centrala externa makter: USA, Ryssland, EU och Kina.

Rapporten drar slutsatsen att Turkiets försök att diversifiera sina upphandlingskanaler och partnernätverk har spridit ut landets ekonomiska och geostrategiska beroenden, snarare än begränsat dem. Den turkiska ekonomin är tätt kopplad till alla dessa aktörer, vilket

i praktiken krymper Turkiets handlingsutrymme. Även när det kommer till geostrategiska mål, både i Turkiets närområde och i de områden där Turkiet vill spela en nyckelroll, exempelvis med konflikthantering, behöver Turkiet koordinera sina insatser med USA och Ryssland. Trots Turkiets stora satsningar på inhemsk produktion och utveckling är landets försvarsindustri fortfarande starkt knuten till USA och Europa. Förmågemässigt är Turkiet dessutom starkt bundet till Natos infrastruktur och materiel. Samtidigt har Turkiet utvecklat industriella och (hög)-teknologiska beroenden gentemot Kina och Ryssland. Alla dessa beroenden begränsar den turkiska strategiska autonomin och fördröjer Turkiets ambition om självständigt agerande.

Diskrepansen mellan Turkiets ambitioner och faktiska förmågor, kombinerat med den turkiska regeringens starkt centraliserade makt, har lett till att landet antagit ett angreppssätt som bäst kan beskrivas som "agera-och-se". Turkiet agerar först och bedömer därefter vilka aktörer som det är mest fördelaktigt att samarbeta med vid var givet tillfälle. För att kunna nå sina högt ställda mål om strategisk dominans i regionala kriser, ökat regionalt inflytande och förhöjd internationell status är det nödvändigt för Turkiet att upprätthålla relationer med alla stormakter parallellt, vilket ger landet möjlighet att spela ut dem mot varandra.

Hotuppfattningsdiskrepansen, men även Turkiets förbindelser med aktörer som Sverige anser vara rivaler eller konkurrenter, kan komma att begränsa ett eventuellt fördjupat svensk-turkiskt försvarssamarbete. Kinesisk närvaro i Turkiets digitala ekosystem skulle exempelvis kunna äventyra svenska system vid informationsutbyte med Turkiet. Sverige och Turkiet ingick 2012 ett ramavtal som ledde till samarbete i militärtekniska frågor, men dock inte till några försvarsindustriella samarbeten. Länderna har dessutom samarbetat i viss utsträckning inom Natostrukturerna redan innan Sverige blev fullvärdig medlem av alliansen i mars 2024. Under processen kring den svenska Natoansökan ingick Sverige ytterligare två avtal med Turkiet för att tillgodose Ankaras krav. Sedan sommaren 2023 pågår dessutom förhandlingar länderna emellan angående ett nytt militärt övnings- och utbildningssamarbetsavtal. Turkiet har ett ökat intresse för samarbete med Sverige inom underrättelseutbyte, cyberdomänen samt kontraterrorism. Turkiets växande försvarsindustriella kompetens, främst i drönarsektorn men även i den marina domänen, gör landet till en attraktiv kandidat för samarbete i försvarsmateriella frågor ur svensk synvinkel. I ljuset av Turkiets säkerhetspolitiska färdriktning diskuterar studien avslutningsvis hur ett eventuellt fördjupat samarbete med ett land som rör sig i en alltmer auktoritär riktning och aktivt bekämpar aktörer som Sverige traditionellt ansett vara viktiga för svenska intressen, skulle kunna ha negativa politiska konsekvenser för Sverige långsiktigt.

Studiens innehåll färdigställdes i december 2024. Utvecklingar som har skett efter denna brytpunkt (till exempel efter maktskiftet i Syrien) nämns men analyseras inte i detalj.

Förord

Denna rapport skrevs i syfte att bidra till ökad kunskap genom en analys av de centrala faktorer som formar Turkiets säkerhetspolitiska färdriktning. Behovet av att förstå Turkiets utrikes- och säkerhetspolitik har blivit än mer angeläget i och med Sveriges inträde i Nato, där Turkiet utgör en betydande och aktiv aktör.

Författaren vill rikta ett särskilt tack till Aron Lund för hans värdefulla bidrag till texten, samt för hans insiktsfulla synpunkter under arbetets gång.

Tack riktas även till Aras Lindh för hans granskning av rapportens innehåll, vilket har höjt dess kvalitet. Ett stort tack går också till Olivier Milland för hans värdefulla stöd och engagemang i rollen som projektledare – från idéstadiet till färdigställande. Avslutningsvis vill författaren tacka Karin Blexst för hennes granskning av rapportens layout samt Linda Björkvall Köling för redigeringen av omslagsbilden.

Stockholm, juni 2025.

Innehållsförteckning

Förkortningar	9
1 Inledning.....	10
1.1 Syfte och forskningsfråga	10
1.2 Metod och källor.....	11
1.3 Disposition.....	12
2 Turkiets inrikespolitiska landskap under AKP	13
2.1 AKP:s första tid vid makten.....	13
2.2 Hårdnande spänningar under 2010-talet.....	14
2.3 Det politiska landskapet idag	16
3 Turkiets centrala utrikespolitiska frågor	19
3.1 Målbilder.....	19
3.2 Marinstrategi	19
3.3 Östra Medelhavet.....	20
3.4 Svartahavsregionen	22
3.5 Centralasien och Sydkaukasien	23
3.6 Mellanöstern och Nordafrika	23
3.7 Afrika söder om Sahara	25
4 Turkiets hotuppfattning	27
4.1 Hot och utmaningar för Turkiet	27
4.2 Turkiets hotuppfattning i relation till sina västliga allierade	29
Mellan harmoni och diskrepans	29
5 Strategisk autonomi som hanteringsstrategi	32
5.1 Syrien	32
5.2 Libyen.....	34
5.3 Azerbajdzjan	36
5.4 Somalia	37
5.5 Sammanfattande kommentarer om strategisk autonomi	39
6 Den strategiska autonomins gränser: Relationerna med externa aktörer	41
6.1 USA: materiellt och strategiskt beroende	41
6.2 Ryssland: ekonomiskt och geostrategiskt beroende	44
6.3 EU: ekonomiskt beroende.....	47
6.4 Kina: växande ekonomisk och högteknologiskt beroende	49
7 Slutsatser och diskussion.....	53
7.1 Sammanfattning om Turkiets säkerhetspolitiska färdriktning	53
7.2 Bakgrund av de svensk-turkiska försvarsrelationerna.....	54
7.3 Samarbetsarenor och hinder ur turkisk synvinkel	55
7.4 Samarbetsarenor och hinder ur svensk synvinkel.....	56
Referenslista	59

Förkortningar

AKP	Rättvis- och utvecklingspartiet Turkiska: <i>Adalet ve Kalkınma Partisi</i>
CHP	Republikanska folkpartiet Turkiska: <i>Cumhuriyet Halk Partisi</i>
CSTO	Kollektiva säkerhetsavtalsorganisationen Engelska: <i>Collective Security Treaty Organization</i>
DEM	Folkets jämställdhets- och demokratiparti Turkiska: <i>Halkların Eşitlik ve Demokrasi Partisi</i>
EU	Europeiska unionen
FN	Förenta nationerna
HTS	Hay'at Tahrir al-Sham
IS	Islamiska staten
ISP	Inspektionen för strategiska produkter
LNG	Flytande naturgas Engelska: <i>Liquid natural gas</i>
MİT	Nationella underrättelseorganisationen Turkiska: <i>Millî İstihbarat Teşkilatı</i>
MHP	Nationella aktionspartiet Turkiska: <i>Milliyetçi Hareket Partisi</i>
Nato	Nordatlantiska fördragsorganisationen Engelska: <i>North Atlantic Treaty Organization</i>
PKK	Kurdistsans arbetarparti Kurdiska: <i>Partiya Karkerên Kurdistan</i>
SDF	Syriens demokratiska styrkor Engelska: <i>Syrian Democratic Forces</i>
USA	Amerikas förenta stater Engelska: <i>United States of America</i>
YRP	Nya välfärdspartiet Turkiska: <i>Yeniden Refah Partisi</i>
YPG	Folkets försvarsenheter Kurdiska: <i>Yekîneyên Parastina Gel</i>

1 Inledning

Turkiet är en tung säkerhetspolitisk aktör, med hög profil och stora egna intressen inom flera olika regioner och geopolitiska sfärer. Den turkiska armén är Natos näst största och landet spelar en viktig säkerhetspolitisk roll i Svartahavsregionen, inte minst i samband med Ukrainakriget. På senare år har Turkiet gjort omfattande ansträngningar för att utveckla den inhemska försvarsindustrin, med sikte på ökad strategisk autonomi. I en period då modern krigföring genomgår genomgripande förändringar, pådrivna av framsteg inom artificiell intelligens och drönarteknologi, har Turkiets produktion och export av militära drönare rönt stort internationellt intresse. Landet har även mer eller mindre långt framskridna planer på utveckling av egna stridsvagnar, stridsflygplan och hangarfartyg.

Turkiet är med andra ord en viktig resurs för Nato. Samtidigt går landets agerande ofta på tvärs med övriga i alliansen. Turkiet tvistar sedan gammalt med Grekland och Cypern om bland annat havsgränser, och ockuperar dessutom Cyperns norra del. Sedan president Recep Tayyip Erdoğans parti, Rättvis- och utvecklingspartiet (*Adalet ve Kalkınma Partisi*, AKP), kom till makten 2002, har Turkiet successivt höjt sina utrikespolitiska ambitioner och intagit en alltmer självständig roll. Detta har skapat nya spänningar inom alliansen. Turkiet har nu trupp på Cypern, samt i Syrien, Irak och Libyen, och baser i Somalia och Qatar. Turkiska rådgivare och syriska legoknektar ingrep nyligen i konflikten mellan Armenien och Azerbajdzjan, och uppges också operera i Sahelområdet i Afrika.¹ Efter Assadregimens fall i slutet av 2024 kommer Turkiet dessutom vara en av de viktigaste spelarna i utformningen av framtidens Syrien.

Dagens Turkiet är alltså en betydande utrikespolitisk aktör med högt ställda målsättningar, men det nuvarande styret i Ankara går ofta i otakt med landets traditionella allierade i USA och Europa. Erdoğans Turkiet har exempelvis köpt det ryska luftvärnssystemet S400, motsatt sig Nato och EU:s Ukrainasanktioner mot Ryssland och odlar vänskapliga relationer med Moskva och Peking. Det långa dröjsmålet innan Turkiet ratificerade Sveriges Nato-medlemskap utgör ett annat exempel på Erdoğanregeringens säkerhetspolitiska självrådighet. Detsamma gäller de ytterst irriterade relationerna mellan Turkiet och USA i flera Mellanösternfrågor, exempelvis konflikterna i Syrien och mellan Israel och Palestina. Inrikespolitiskt noteras dessutom en kraftig demokratisk nedgång sedan 2013.

Att förstå Turkiets utrikes- och säkerhetspolitik och faktorerna som formar den har blivit ännu viktigare sedan Sveriges inträde i Nato, där Turkiet är en viktig och mycket aktiv spelare. De svensk-turkiska relationerna kan dessutom komma att intensifieras även utanför Natoramen, som en följd av det militära samarbetet och de avtal som upprättades i samband med det svenska Natointrädet.

1.1 Syfte och forskningsfråga

Denna studie syftar till att bygga kunskap genom att analysera centrala faktorer som formar Turkiets säkerhetspolitiska färdriktning. Färdriktningen anses här vara ett resultat av såväl inrikespolitiska utvecklingar som utrikespolitiska mål, intressen, hotuppfattningar och agerande, vilka i sin tur påverkar ett lands strategiska område. För att kunna dra slutsatser angående Turkiets säkerhetspolitiska färdriktning, tittar studien närmare på Turkiets inrikespolitiska landskap, intressen, mål- och hotbilder, samt de metoder landet valt för att hantera sina uppfattade utmaningar.

¹ Se t.ex. Bourcier, Nicolas, Bobin, Frederic, Le Cam, Morgane (2024). "Sadat, the 'Turkish Wagner' whose shadow hangs over West Africa", *Le Monde*, 7 juni. *North African Post* (2024). "Turkish Wagner: Sadat mercenaries are part of Ankara's great game in West Africa", 14 juni.

Denna studie belyser således följande forskningsfråga: Hur har Turkiets säkerhetspolitiska färdriktning utvecklats under AKP:s tid vid makten?

Forskningsfrågan besvaras med hjälp av följande delfrågor:

- Hur har Turkiets inrikespolitiska landskap utvecklats under AKP:s ledning?
- Vilka är Turkiets målbilder och utrikespolitiska intressen?
- Vilka säkerhetspolitiska hot och intressen formar Turkiets beslutsfattande?
- Hur hanterar Turkiet uppfattade hot?
- Hur påverkar Turkiets hanteringsstrategi landets relationer med centrala externa aktörer?

I samband med studiens slutsatser ges även några reflektioner om hur Turkiets säkerhetspolitiska färdriktning kan påverka utsikterna för ett eventuellt utökat svensk-turkiskt försvarssamarbete. Studien gör ingen bedömning om huruvida ett fördjupat försvarssamarbete med Turkiet ligger i Sveriges intresse eller ej, men utgör ett underlag som skulle kunna användas vid framtida diskussioner i frågan.

1.2 Metod och källor

För att besvara forskningsfrågan används både primär- och sekundärmaterial. Sedan slutet på 1990-talet har Turkiet inte publicerat något officiellt dokument om landets nationella säkerhetsstrategi eller om de hot som landets militära styrkor är uppbyggda för att möta.² Turkiets Nationella säkerhetsråd (*Milli Güvenlik Kurulu*, MGK) uppdaterar periodvis det så kallade Nationella säkerhetspolitiska dokumentet, som går igenom de största säkerhetspolitiska hoten mot landet, men det publiceras inte offentligt.³ Landets säkerhetsintressen samt allmänna hotuppfattning går dock att identifiera genom studier av diverse (bland annat försvarsindustriella) strategiska planer, myndighetsrapporter och dokument. Dessa utgör studiens primärmaterial. Detta underlag analyseras i syfte att förstå regeringens vision och satsningar, samt vilka faktorer som betraktas som hinder respektive möjligheter, och hur regeringen väljer att främja sina intressen. Sekundärkällorna utgörs av publikationer av regeringsnära organisationer och personer med inflytande på landets utrikes- och säkerhetspolitik. Dessa källor analyseras i syfte att kontextualisera regeringens strategiska planer och få inblick i det politiska tänkandet som planerna bottnar i. Till studiens sekundärmaterial hör även forskningsrapporter, böcker, akademiska artiklar samt nyhetsartiklar. De första två delfrågorna besvaras deskriptivt, huvudsakligen genom bearbetning av sekundärmaterial. För att besvara resten av delfrågorna analyseras såväl primär- som sekundärmaterial genomgående. I syfte att exemplifiera Turkiets agerande och fördjupa analysen av konceptet strategisk autonomi (avsnitt 5) används en deskriptiv fallstudieanalys.

För att få en uppdaterad bild av den turkiska synen på möjliga samarbetsarenor med Sverige och därmed kunna göra några reflektioner angående utsikterna för ett fördjupat svensk-turkiskt försvarssamarbete, genomfördes intervjuer med tjänstemän vid det turkiska försvarsdepartementet samt med forskare i Ankara under oktober 2024. För att få stöd med att bedöma tekniska aspekter inför eventuella försvarssamarbeten med Turkiet, genomfördes samma månad även intervjuer med representanter för svenska Inspektionen för strategiska produkter, ISP. Intervjuerna hör till studiens primärmaterial och var semistrukturerade. Denna intervjuform innebär att en förberedd uppsättning frågor (intervjuguide)

² Enligt skrivningarna från 1990-talet är Turkiets nationella säkerhetsstrategibaserad på 1) "aktiv avskräckning", som innefattar tvångsdiplomati i kombination med militära medel som valda metoder för att hantera regionala hot, och 2) "två och ett halvt krig-doktrinen", vilket innebär att Turkiet har en hög stridsberedskap formad för att utkämpa två konventionella krig och för att samtidigt köra en anti-PKK lågintensiv kampanj både inom och utanför turkiskt territorium. Se Kasapoğlu, Can (2022) "Techno-Geopolitics and the Turkish way of drone warfare," Atlantic Council in Turkey.

³ *Anadolu Ajansı* (2024). "Türkiye'nin 'Kırmızı Kitap'ı güncelleniyor" [Turkiets 'Röda Boken' uppdateras], 28 februari.

används som riktlinjer, men att intervjuaren har frihet att anpassa och ställa följdfrågor baserat på samtalet. Detta ger möjlighet till djupare förståelse och låter respondenten utveckla sina svar mer fritt, samtidigt som en struktur finns som styr samtalet.

1.3 Disposition

Denna studie kommer att bryta ner Turkiets säkerhetspolitiska färdriktning i olika delar. *Kapitel 2* ger en överblick över den historiska utvecklingen i landet under Erdoğan och AKP och belyser hur inrikespolitiska faktorer har påverkat Ankaras säkerhetspolitiska prioriteringar. *Kapitel 3* belyser Turkiets målbilder samt beskriver översiktligt de frågor som dominerar Turkiets utrikespolitiska agenda, inklusive Turkiets mest centrala intressen i Svartahavsregionen, östra Medelhavet, Centralasien och Sydkaukasien, Mellanöstern och Afrika. Dessa två kapitel kontextualiserar Turkiets hotuppfattningsbyggande.

Kapitel 4 analyserar de säkerhetspolitiska hot och utmaningar Turkiet upplever sig stå inför, samt hur landets hotuppfattning skiljer sig från dess allierades. *Kapitel 5* beskriver hur Turkiet väljer att hantera denna hotuppfattningsdiskrepans och tittar närmare på fyra fall som illustrerar den hanteringsstrategi som Turkiet har valt, alltså strategisk autonomi. *Kapitel 6* analyserar Turkiets säkerhetspolitiska samarbeten och beroenden av centrala externa aktörer, såsom USA och Kina, och diskuterar hur dessa relationer begränsar eller möjliggör en mer autonom turkisk utrikespolitik. *Kapitel 7* drar slutsatser angående Turkiets säkerhetspolitiska färdriktning. I ljuset av dessa slutsatser avslutas studien med några reflektioner om utsikterna för ett eventuellt fördjupat svenskt-turkiskt försvarssamarbete, där potentiella samarbetshinder från båda håll presenteras.

2 Turkiets inrikespolitiska landskap under AKP

För att få en bild av vilka inrikespolitiska faktorer som har bidragit till Turkiets hotuppfattning samt påverkat vilka säkerhetspolitiska frågor som Ankara prioriterar, ger detta kapitel en överblick över landets politiska landskap i tre delar. Först analyseras de centrala utmaningarna som AKP behövde hantera när partiet kom till makten. Sedan lyfts de alltmer hårdnande regionala och inrikespolitiska spänningarna under 2010-talet. Kapitlet avslutas med en översikt över dagens inrikespolitiska klimat och de faktorer som talar för en alltmer centraliserad och auktoritär maktstruktur.

2.1 AKP:s första tid vid makten

President Erdoğan's parti, AKP, kom till makten 2002 efter ett decennium av starka inrikespolitiska spänningar, då islamistiska, antivästliga och nationalistiska krafter hade fått ökat inflytande i det politiska landskapet. AKP hade sitt ursprung i den islamistiska rörelsen, men tog inledningsvis visst avstånd från partiets islamistiska identitet till förmån för en konservativ identitet som stödde samhällets demokratisering. Partiet kom till makten med en positiv attityd gentemot väst och förordade i detta skede liberal demokrati, globalisering, handel och ekonomi. I samband med försöken att säkra ett turkiskt EU-medlemskap genomförde AKP-regeringen under sina första år vid makten flera politiska, ekonomiska och sociala reformer. Dessa reformer underlättade samtidigt regeringens försök att begränsa det kemalistiska etablissemangets kontroll över statsapparaten samt dämpa risken för ett militärt ingripande i politiken.⁴ Militären har tidigare genomfört statskupper eller på annat sätt tvingat fram förändringar i politiken: 1960, 1971, 1980 samt 1997.⁵

Innan AKP kom till makten dominerades Turkiets hotuppfattning av kommunism (särskilt på 1950- och 1970-talet), kurdisk nationalism (främst under 1930- och 1990-talet) och politisk islam (på 1990-talet). AKP utmålade sin valvinst i början på 2000-talet som en folkets seger mot det kemalistiska etablissemanget. Att skydda folkets vilja och regimens säkerhet blev därmed synonymt med att skydda AKP. För att kunna nå sina mål har AKP behövt samarbeta med diverse aktörer som var kritiska mot kemalisterna, inklusive olika slags liberala och islamistiska grupper, samt kurdiska rörelser. De tidigare regeringarna i Ankara vägrade att erkänna den kurdiska identiteten av rädsla för att statens kemalistiskt inspirerade enhet skulle hotas. För att flytta kontrollen över kurdfrågan till regeringen och undvika att ge militären skäl att ingripa, öppnade AKP officiellt 2009 upp för dialog och fredsförhandlingar med Kurdistans arbetarparti (*Partiya Karkerên Kurdistan*, PKK), i hopp om att hitta en politisk lösning på konflikten med PKK.⁶

⁴ Med kemalistiskt etablissemang åsyftas de maktstrukturer som skyddar och upprätthåller de sekulära, moderniserande och nationalistiska ideal som etablerades av republikens grundare Kemal Atatürk. Kemalism, som är en statlig doktrin och den officiella statsideologin i Turkiet, består av sex pelare: republikanism, populism, nationalism, sekularism, statism och reformism. Kemalismen användes för att bryta med landets osmanska förflutna och omvandla Turkiet till en västerländskt orienterad, modern nationalstat. Både militären (som väktare och skyddare av de kemalistiska värderingarna) och landets byråkrati (den offentliga förvaltningen och rättsväsendet) anses ha varit en del av det kemalistiska etablissemanget. Se Serveta, Marianna & Lindh, Aras (2023). *Turkiet och Nato: Inrikespolitiska strömningar och säkerhetspolitiskt agerande 1923-2023*. FOI-R--5512--SE, s. 13-20 och även Katalin Siska (2016) "Fear Not...! Turkish nationalism and the Six Arrows System – A state in search of a nation", *Hungarian Journal of Legal Studies*, Vol. 57(3), s. 275-288.

⁵ Serveta, Marianna, Lindh, Aras (2023). *Turkiet och Nato: Inrikespolitiska strömningar och säkerhetspolitiskt agerande 1923-2023*. FOI-R--5512--SE, s. 43-47.

⁶ Kurdfrågan är brett och ibland omtvistat begrepp som inbegriper kurdiska strävanden efter politiska, kulturella och ibland territoriella rättigheter. PKK, en kurdisk militant organisation som grundades 1978, är den största aktören i Turkiet som har försökt adressera frågan. Ursprungligen strävade PKK efter att etablera en

Detta ställningstagande gentemot kurderna var en del av AKP:s allmänna inställning om hur Turkiet borde närma sig aktörerna i Mellanöstern, en inställning som var ett resultat både av ideologiska faktorer och av en vilja att bryta sig loss från den kemalistiska strukturen. Till skillnad från de kemalistiska regeringarna, vilka AKP anklagade för att ha vänt ryggen till regionen som ett resultat av deras kulturella projekt om västerländsk anpassning, skulle Turkiets engagemang i Mellanöstern istället komma ur ett genuint intresse, baserat på landets historiska ansvar och långa erfarenhet av att etablera stabilitet (kvaliteter som härörde från Turkiets osmanska förflutna). AKP-regeringen menade att Turkiets engagemang i Mellanöstern under 1990-talet hade varit en förlängning av västerländsk politik, driven av uppfattade hot. Utvecklingarna i exempelvis Irak efter Kuwaitkriget, då en kurdisk självstyresregering tog form i landets norra del, samt Syriens stöd för PKK, ledde Turkiet att anta en militaristisk politik gentemot Mellanöstern och anslöt sig till västallierade aktörer i regionen, som Israel. En viktig aspekt i denna kritik var att man framhöll att militären, som dittills varit under kontroll av kemalistiska aktörer, formade landets utrikespolitik. AKP hade en vision om att bygga täta band till länder i regionen och istället använda sig av diplomatiska medel.⁷

Under AKP:s första tid vid makten baserades Turkiets utrikespolitik på de visioner som formulerats av Ahmet Davutoğlu, som först var rådgivare till Erdoğan (2003–09) och senare utrikesminister (2009–14) och premiärminister (2014–16). Hans doktrin om “strategiskt djup” hade sitt ursprung i en neo-osmansk syn på Turkiets historiska öde. Doktrinen hade en geopolitisk och en geokulturell dimension, och handlade om att Turkiet skulle kunna bli en global spelare genom att först utveckla relationer till post-osmanska stater och sedan uppnå en oberoende maktställning i de geografiska regioner där Turkiet ingick (Mellanöstern, Europa, med flera). Doktrinen om “strategiskt djup” baserades på fem principer: balans mellan säkerhet och demokrati, noll problem med grannländerna, proaktiv fredsdiplomati, multidimensionell utrikespolitik samt “rytmisk diplomati”.⁸ Att AKP framställde landets engagemang i regionen som en förlängning av sitt historiska ansvar snarare än som en respons på ett hot, ledde till att militärens inflytande i utrikespolitiken minskade.⁹

2.2 Hårdnande spänningar under 2010-talet

Under 2011 började protester och uppror sprida sig i Nordafrika och Mellanöstern, i samband med den så kallade arabiska våren. AKP-regeringen ansåg att regimförändringarna i regionen var en replikering av Turkiets egen förändringsprocess under AKP, då förtryckta

självständig kurdisk stat. Med tiden har det målet ersatts med någon form av kurdisk autonomi inom nuvarande statsgränser i regioner, med stärkta politiska och kulturella rättigheter, i kombination med en övergripande reformation av hela Turkiet, som garanterar att den kurdiska identiteten erkänns på alla plan i samhället. För att uppnå sina mål inledde PKK 1984 en väpnad kamp mot Turkiet, vilket har föranlett att rörelsen kommit att terrorklassas av Turkiet, EU och USA. Turkiet menar att PKK:s målsättningar hotar den turkiska statens enhet och territoriella integritet. PKK beslutade vid en kongress i maj 2025 att avsluta sin väpnade kamp och upplösa organisationen, till förmån för en politisk process. För mer om kurdfrågan se t.ex. Cengiz, Güneş, Çetin, Güler (2018). “Kurdish Movement’s Democratic Autonomy Proposals in Turkey” i Nimni, Ephraim, Aktoprak, Elçin (2018). *Democratic Representation in Plurinational States. The Kurds in Turkey*. Palgrave Macmillan, Cham.

⁷ Altunışık, Meliha Benli (2023). “Domestic sources of AKP’s foreign policy toward the MENA region: Ideology and pragmatism” i Özkeçeci Taner, Binnur, Akgül Açıkmeşe, Sinem. *One hundred years of Turkish foreign policy (1923-2023). Historical and Theoretical Reflections*. Cham: Palgrave Macmillan, s. 103, 104.

⁸ Rytmsk diplomati innebär att landet skulle, med stadig rytm, delta i och vara värd för internationella fora och möten, för att betona sitt intresse av att anta en ledarroll i olika internationella organisationer och därmed öka sitt internationella inflytande. Turkiets plats som icke-permanent medlem i FN:s säkerhetsråd 2009–10 ansågs i Ankara vara en manifestation av rytmsk diplomati. Se t.ex. Ilgit, Aslı, Özkeçeci Taner, Binnur (2014). “Turkey at the United Nations Security Council: Rhythmic diplomacy and a quesry for global influence”, *Mediterranean Politics*, Vol. 19(2), s. 187.

⁹ Özkeçeci Taner, Binnur, Akgül Açıkmeşe, Sinem (2023). “Historical and theoretical aspects of Turkey’s foreign policy” i Özkeçeci-Taner, Açıkmeşe, 2023, s. 6.

grupper gjorde motstånd mot väststödda sekulär-auktoritära regeringar och krävde demokratisering. Turkiet tilldelade sig själv rollen som regional ledare, ställde sig bakom folk-rörelserna och stöttade de islamistiska partier som kom till makten i regionen. Detta ledde till att landet blev en part i de regionala konflikter som utlösts av den arabiska våren, i allians med Qatar men med ett mycket spänt förhållande till exempelvis Förenade arabemiraten och Saudiarabien. Idén om att ha goda relationer med alla stater i Mellanöstern blev därmed svår att upprätthålla.

Samtidigt började regeringen i Ankara själv tappa balansen mellan säkerhet och demokrati på hemmaplan, och började därmed avvika från det "strategiskt djupets" principer. Ett tecken på detta var AKP-regeringens våldsamma svar på protesterna i Gezi-parken 2013. Protesterna handlade inledningsvis om att stoppa planerna på att riva ett av de få kvarvarande grönområdena i centrala Istanbul till förmån för ett osmanskt influerat förtätningsprojekt, men blev snart en symbol för motståndet mot AKP-regeringen och demokratins tillbakagång i landet. Vid samma tid avsatte den egyptiska militären en nära allierad till Turkiet, president Mohamed Morsi, efter stora gatuprotester mot hans Muslimska brödraskapet-regering. AKP-regeringen fruktade att Gezi-protesterna skulle få liknande resultat i Turkiet. Polisen svarade därför på protesterna med kraftigt våld, som ledde till att åtta personer dödades och mer än 8 000 skadades.¹⁰

Under perioden då Geziprotesterna ägde rum uppstod starka oenigheter mellan AKP-regeringen och en av dess allianspartner, den islamistiska Gülen-rörelsen. Efter avslöjandet av omfattande korruptionsskandaler 2013 som involverade AKP-anknutna personer och till och med Erdoğan's familjmedlemmar, uppstod en spricka mellan AKP och Gülen-rörelsen, vilken hade tentakler in i landets myndighetsvärld. AKP hade tidigare samarbetat med Gülen-rörelsen för att bekämpa den kemalistiska byråkratin. Erdoğan lyckades få slut på skandalen genom att övertyga sina väljare att gülenister försökt fabricera alla bevis och störta regeringen.¹¹

Efter Gezi-protesterna tappade AKP folkligt stöd. År 2015 förlorade AKP sin parlamentariska majoritet då ett kurdiskt vänsterparti blev tredje största parti i parlamentsvalet. AKP:s fredsförhandlingar med PKK avbröts samma år.

Turkiet präglades därmed av oroligheter både på samhällsnivå, efter Geziprotesterna, och inom staten, mellan AKP och Gülen-rörelsen, samt av de konflikter som rådde efter valresultatet 2015. Detta banade väg för ett misslyckat kuppförsök mot AKP-regeringen sommaren 2016 som ledde till att cirka 300 personer dödades. Återigen beskyllde regeringen Gülen-rörelsen för kuppförsöket och vissa företrädare har hävdade att USA samarbetade med gruppen.¹²

AKP använde det spända klimatet efter kuppförsöket för att strukturera om säkerhetsapparaten. Bland annat skärpte regeringen den politiska kontrollen över militären, utökade underrättelsetjänstens (*Millî İstihbarat Teşkilatı*, MİT) mandat, samt flyttade några av militärens befogenheter till polisen. Bland dessa befogenheter märks kampen mot PKK inom Turkiets gränser, som sedan 2016 hör till polisens mandat.¹³

Efter att AKP konsoliderat sin makt på hemmaplan började såväl regeringens uppfattning om hot i omvärlden (se avsnitt 4) som dess val av allierade att förändras. Detta skedde mot bakgrund av att den syriskkurdiska milisen Folkets försvarsenheter (*Yekîneyên Parastina*

¹⁰ Amnesty International (2013). "Turkey accused of gross human rights violations in Gezi Park protests", 2 oktober.

¹¹ Cengiz, Mahmut (2017). "How the corruption investigation of 2013 still shape Turkey's bleak future", *Vocal Europe*, 22 december.

¹² Reuters (2021). "Turkish minister says U.S. behind 2016 failed coup – Hurriyet", 5 februari.

¹³ Adar, Sinem, Yaşar, Nebahat (2023). "Rethinking civil-military relations in Turkey: How has the security landscape changed under AKP rule?", *CATS*, No 55, s. 2.

Gel, YPG), ökade sin territoriella kontroll i norra Syrien med stöd av USA, som en effekt av kriget mot den så kallade Islamiska staten (IS), en transnationell jihadistisk grupp med rötter i Irak.

AKP ingick 2016 ett informellt samarbete med det ultranationalistiska Nationella aktionspartiet (*Milliyetçi Hareket Partisi*, MHP), som utvecklades till en formell allians år 2018. Alliansen med MHP har ökat möjligheterna för AKP att driva en autonom, interventionistisk utrikespolitik, ofta emot Turkiets traditionella allierades intresse. En manifestation av detta är Turkiets unilaterala militära interventioner i Syrien och Irak mellan 2016 och 2024. Interventioner utomlands stärker de nationalistiska (ofta anti-västliga) känslorna inom regeringens väljarbas, och har historiskt sett samtidigt bidragit till att kupsäkra landet då militären hållits upptagen utomlands.

2.3 Det politiska landskapet idag

Det största oppositionspartiet i Turkiet är idag Republikanska folkpartiet (*Cumhuriyet Halk Partisi*, CHP). Det är en sekulär rörelse som företräder ett i stort sett socialdemokratiskt program, men vars rötter finns i det kemalistiska militär- och byråkratietablissemang som tidigare styrde Turkiet med auktoritära metoder. Även det kurdiskdominerade vänsterpartiet Folkets jämställdhets- och demokratiparti (*Halkların Eşitlik ve Demokrasi Partisi*, DEM) är en viktig oppositionskraft, som försvagas periodvis av polistillslag mot påstådda PKK-kopplingar bland dess medlemmar. AKP måste också hålla vakt ideologiskt mot Nya välfärdspartiet (*Yeniden Refah Partisi*, YRP), som har samma islamistiska ursprung och pratar samma språk, utan att ha tröttnats ut av tjugotvå år i regeringsställning. YRP har hittills inte fått mer än några procent i valen, men skulle potentiellt kunna attrahera AKP:s religiösa väljarbas.

AKP-MHP alliansen uppnådde en majoritet i parlamentsvalet 2023, dock med viss mandatförlust. Även om Erdoğan säkrade sin post som president i minst fem år till vann den CHP-ledda oppositionen de mest centrala städerna i lokalvalet 2024.¹⁴ De koalitioner som formades inför valen, till stöd för AKP å ena sidan och den samlade oppositionen å andra sidan, upplöstes direkt efter dem.¹⁵ Alla partier försöker nu föra fram sin egen agenda och konsolidera sin egen väljarbas. Den skärpta konkurrensen mellan ideologiskt närstående partier ger upphov till intensiv inrikespolitisk debatt, vilket ofta tvingar AKP till mer radikala ställningstaganden, antingen i nationalistisk riktning (för att tillfredsställa MHP-basen och/eller konkurrera med CHP, exempelvis i frågan om syriska flyktingar) eller i islamistisk riktning för att konkurrera med Nya välfärdspartiet samt för att rama in kritiken mot väst. En mer nationalistisk riktning för AKP brukar innebära att regeringen väljer en intervenerande utrikespolitik med militära verktyg. En islamistisk riktning brukar istället innebära att landet spelar mjuk-makt-kortet, blickandes mot den muslimska världen.

Sedan sommaren 2024 märks ett visst närmande mellan AKP:s allianspartner MHP och kurdpartiet DEM, vilket har lett till en ny "kurdisk öppning", alltså ett försök att hitta en politisk lösning till kurdfrågan. Det vore inte första gången. Det senaste officiella försöket ägde rum 2013–15. Det nuvarande närmandet bör ses som ett försök av regeringen att gardera sig mot regionala utvecklingar, snarare än som sprunget ur ett genuint intresse för att hitta en lösning på kurdfrågan. Det bör också ses som ett balanseringsförsök mot demokratins nedgång i relation till bland annat gripandet och fängslandet i mars 2025 av Ekrem İmamoğlu, CHP:s borgmästare i Istanbul och partiets tilltänkta presidentkandidat för 2028. Närmandet sker dessutom i ljuset av regeringens försök att få stöd i parlamentet för att införa en ny konstitution. Det pågår debatt om den nya konstitutionens innehåll och det

¹⁴ Istanbul, Ankara, Izmir, Bursa, Antalya, Adana.

¹⁵ Folkets allians (*Cumhur İttifakı*) leddes av AKP och MHP med stöd från anti-västliga, ultranationalistiska och islamistiska partier. Nationens allians (*Millet İttifakı*) leddes av CHP och ytterligare fem partier (İYİ, DEVA, SAADET, GP och DP) med varierande västvänliga/nationalistiska/sekulära/konservativa agendor. Nationens allians fick stöd från diverse center-vänster och center-höger partier.

är ännu oklart när en ny grundlag skulle kunna antas. Om en ny konstitution antas skulle den bland annat möjliggöra att Erdoğan kan ställa upp igen eftersom han under den nuvarande grundlagen förbrukat det totala antalet tillåtna presidentmandat (2014–18 och 2018–23, 2023–pågående).¹⁶

Som en följd av PKK:s grundare Abdullah Öcalans uppmaning, beslutade PKK under en partikongress i maj 2025 att avsluta sin väpnade kamp och upplösa sig.¹⁷ Öcalans uppmaning var ett resultat av en längre förhandlingsprocess mellan den turkiska staten och kurderna som ägde rum 2024. Det återstår att se om parterna respekterar vapenvilan i praktiken, om Ankara tar bort PKK från sin lista av terrorgrupper, samt om alla väpnade falanger som tillhörde PKK effektivt avvecklas och/eller om andra grupper i regionen tar över den väpnade kampen.

Andra centrala frågor i den inrikespolitiska debatten är landets ekonomiska kris, vad som ska hända med de uppskattningsvis tre miljoner syriska flyktingarna som är på plats i Turkiet, i ljuset av Assadregimens fall, samt diverse demokratifrågor, inklusive våld mot kvinnor och tortyr i häkte. Mer än 10 procent av landets fängslade befolkning (vilken överstiger 304 000 personer) är för närvarande åtalade under antiterrorlagen, vilken sedan kuppförsöksåret 2016 använts mot politiska motståndare.¹⁸ En intensiv debatt har dessutom pågått angående utvidgningen av brottskategorin "spionage" som kan komma att rikta sig mot journalister och diverse människorättsarbetare och riskerar att äventyra det civila samhällets legitima arbete.¹⁹ Även om regeringen tvingades dra tillbaka sin föreslagna förordning, kan debatten förväntas fortsätta framöver.²⁰

Turkiets demokratiska nedgång under de senaste åren är kraftig, och särskilt märkbar efter kuppförsöket 2016. Den Washingtonbaserade organisationen Freedom House listar landet som "icke-fritt" sedan 2018 (efter att det listades som "delvis fritt" mellan 2016–18) och det Sverigebaserade datainsamlingsprojektet V-Dem listar landet som en valautokrati. Detta innebär att trots att flerpartival hålls, möts inte grundläggande demokratiska krav på till exempel yttrandefrihet.²¹ Valen har varit fria men inte rättvisa, bland annat för att delar av befolkningen upplever stora hinder för att utöva sina politiska rättigheter och för att regeringen använder statliga resurser och rättssystemet för att föra ut sina egna budskap och beskära oppositionens möjligheter.²² Demokratin påverkas även av höga nivåer av korruption som sträcker sig upp inom regeringen. Antikorrupptionslagarna upprätthålls på ett inkonsekvent sätt, antikorrupptionsmyndigheterna är ineffektiva och demokratisk tillsyn över regeringen är nästan omöjlig. Rättsväsendets oberoende har dessutom blivit ordentligt åsidosatt, och allvarliga kränkningar av rättsprocesser sker kontinuerligt. Freedom House rapporterar bland annat om

¹⁶ Erdoğan var Turkiets premiärminister från 2003–2014. Enligt Turkiets konstitution får en person maximalt väljas för två mandatperioder på fem år vardera. När den konstitutionella förändringen trädde ikraft 2018 och Turkiet gick över till presidentsystem, påstår AKP att presidentens mandatperioder började räknas på nytt från och med 2018. Erdoğan argumenterade därför att hans tidigare perioder som premiärminister inte skulle räknas in i de nya presidentmandaten, och han kunde därför kandidera och väljas som president på nytt.

¹⁷ Guerin, Orla Pomeroy, Gabriela (2025). "Kurdish group PKK says it is laying down arms and disbanding" *BBC News*, 13 maj.

¹⁸ *Prison Insider* (2024). "Türkiye".

¹⁹ Human Rights Watch (2024). "Türkiye: Spying Bill Threatens Rights Defenders, Journalists", 2 november.

²⁰ Ayşe Sayın (2024). "Noterlik Yasa Teklifi TBMM Genel Kurulu'nda kabul edildi, 'etki ajanlığı' düzenlemesi metinden çıkarıldı" [Lagförslaget likt en diktatskrivelse antogs i det turkiska parlamentets generalförsamling, och bestämmelsen om 'påverkansagentverksamhet' togs bort från texten], *BBC*, 11 november.

²¹ Freedom House (2024). *Freedom in the world 2024, Turkey*; V-Dem Institute (2024). *Democracy winning and losing at the ballot. Democracy report 2024*, s.13, 17.

²² Human Rights Watch (2023). "Turkey's Control of the Internet and the Upcoming Election", 10 maj.

starkt begränsad yttrande-, förenings- och mötesfrihet, samt allvarlig diskriminering mot delar av befolkningen, vilket stöds av fler organisationer såsom Amnesty International och V-Dem.²³

Sedan fängslandet av İmamoğlu tyder allt på att valen framöver inte kommer att vara vare sig fria eller rättvisa. AKP-regeringen har lyckats rättfärdiga sitt auktoritära styre genom att införa undantagstillstånd och att, vid behov, tillämpa extraordinära åtgärder för att bemöta de hot som regeringen påstår landet har stått inför. Eftersom val har hållits kunde regeringen argumentera att de valda åtgärderna får stöd av den turkiska befolkningen. Gripandet av İmamoğlu signalerar början på slutet i AKP:s möjlighet att reducera demokrati till val.

²³ Ibid; Amnesty International (2023). *Türkiye 2023*; V-Dem Institute (2024). *Democracy winning and losing at the ballot. Democracy report 2024*, s. 16.

3 Turkiets centrala utrikespolitiska frågor

Utöver inrikespolitiska faktorer avgörs Turkiets säkerhetspolitiska färdriktning även av de val landet gör på den internationella arenan. Detta kapitel ger en översikt över Turkiets centrala målbilder, marinstrategi och intressen i de områden som landet är omringat av och prioriterar.

3.1 Målbilder

Turkiet strävar mot en multipolär världsordning där landet utgör en av polerna. I den turkiska analysen möjliggör multipolaritet att regionala makter kan få en mer inflytelserik regional roll och högre internationell status. Turkiet förespråkar att det internationella systemet behöver förändras och anser att de befintliga globala styrningsmekanismerna är otillräckliga för att hantera pågående kriser och konflikter, vilket resulterat i att globala orättvisor fördjupats. Turkiet anser att dess egen roll i denna förändring ska vara banbrytande och att landet ska ta stort ansvar i att etablera ett "effektivt, inkluderande och mänsklighetsomfattande system för en mer rättvis värld".²⁴ President Erdoğan har i olika sammanhang använt mottot "världen är större än fem". Frasen syftar på de fem vetomakterna i FN:s säkerhetsråd, men har också använts för att kritisera andra internationella institutioner, som IMF och Världsbanken, vilka anklagas för att reproducera föråldrade styrningsmodeller som gynnar de mest privilegierade länderna men skadar demokrati och rättvisa. I detta motto antyds Turkiets känsla av att landet har ett uppdrag att föra "periferin" in i centrum, alltså att leda de mindre privilegierade men växande länderna in i beslutfattandets centrum, på ett sätt som speglar hur AKP anser sig ha förändrat maktförhållandena på hemmaplan.²⁵

Regionalt förespråkar Turkiet en ordning som avgörs av makter i området snarare än att den påtvingas av externa stormakter. Ett sådant förhållningssätt underlättar Turkiets neutralitet, då landet varken ser sig tvunget att välja USA:s eller Rysslands sida i frågor som är av intresse för stormakterna.²⁶ Turkiets regionala roll har inneburit att landet pendlar mellan att försöka positionera sig som antingen medlare/fredsmäklare eller ledare, beroende på vilken fråga det handlar om samt maktförhållandena på hemmaplan (se avsnitt 2). Det som både medlar- och ledaralternativen har gemensamt är att Turkiet försöker främja sig själv som en av de mest dominanta aktörerna i regionen. Genom att säkerställa strategisk dominans gentemot regionala kriser, strävar Turkiet efter att avskräcka regionala eller externa aktörer från att agera mot landets intressen.

3.2 Marinstrategi

Turkiet anser sig själv vara en maritim makt och landets ökade intresse för öppet hav har åtföljts av en justering i dess försvarsstrategi med fokus på att faror bör elimineras där de uppstår, innan de når turkiskt territorium.²⁷ Att landets försvar börjar från havet har ökat

²⁴ Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı (2024). *Türkiye Yüzyılında Türk Dış Politikası*, s.4. [Republiken Turkiets Utrikesdepartementet. *Turkisk utrikespolitik under Turkiets århundrade*].

²⁵ Aral, Berdal (2019). "The world is bigger than five: A salutary manifesto of Turkey's new international outlook", *Insight Turkey*, Vol. 21(4), s. 71-95.

²⁶ Dalay, Galip (2024). *Turkey's navigation in a multipolar security landscape*. CATS Network.

²⁷ BBC News Türkçe (2016) "Erdoğan yeni güvenlik stratejisini açıkladı: Sorunları kapıya dayamadan çözeceğiz" [Erdoğan har förklarar sin nya säkerhetsstrategi: Vi kommer att lösa problemen innan de når vår dörr], 19 oktober.

marinstrategins värde i Turkiets allmänna försvarsplanering och har dessutom stärkt marinens ställning i landets militära doktrin.

Turkiets marinstrategi har förändrats kraftigt under republikens historia. Fram till 1949 fokuserade de marina styrkorna på kustsäkerhet, samt på försvaret av Dardanellerna och Bosporen. Mellan 1949 och 1991 förändrades de marina styrkornas mandat och fokus skiftade till regional maktprojicering. Sedan 1991 leds landets marinstrategi av en ambition om att projicera makt i större skala och uppträda inte bara regionalt, utan även i någon mån globalt. Detta innebär ett behov av ökad närvaro och kontroll i större områden, samt ökad avskräckningsförmåga och slagkraft.²⁸ Bland den turkiska marinens huvudmål märks ambitionen om att dominera Svarta havet, Egeiska havet och östra Medelhavet, samt att bidra till att upprätthålla öppna sjövägar i Röda havet, Persiska viken, Kaspiska sjön och Atlanten (genom Gibraltar).

Under 2000-talet har den turkiska marinen byggts ut i samband med Turkiets övergripande militära upprustning, vilket har möjliggjort en mer konfrontativ politik i östra Medelhavet. AKP-ledningen har under 2020-talet periodvis omhuldat det så kallade blå fosterlands-konceptet (tur. *Mavi Vatan*), enligt vilket de angränsande haven utgör en utvidgad del av Turkiets hemland.²⁹ Denna doktrin kompletteras av en rad andra, såsom himmelsfosterlandet (tur. *Gök Vatan*), vilket syftar på luftrumssäkerhet.³⁰ Doktrinen om det blå fosterlandet föreskriver också att Turkiet bör vara en stark och expansiv maritim makt, vilket förenas med krav på gränsrevideringar och ett antal egenartade havsrättsliga idéer. Turkiet erkänner exempelvis inte FN:s havsrättskonvention och det internationellt etablerade regelverket för havsgränser och ekonomiska zoner. Istället förordar man en annan uppsättning principer som minimerar öars inverkan på gränsdragningen i havsområden. En sådan ordning skulle ställa stora havsområden i Egeiska havet och övriga östra Medelhavet under turkiskt inflytande, på Greklands och Cyperns bekostnad.³¹

Det finns exempel på liknande koncept som stegvis normaliserats i turkisk retorik och politik, och med tiden kommit att beskrivas som turkiska suveräna rättigheter. De så kallade grå zonerna i Egeiska havet har till exempel utvecklats från att först uppfattas som områden med omtvistad suveränitet på 1990-talet, till att numera framställas som turkiska i Ankaras analys. Med tanke på att de havsanspråk som ingår i idén om det blå fosterlandet redan presenteras i turkiska skolböcker som en naturlig del av Turkiet, kan det förväntas att konceptet stegvis kommer att inkorporeras i landets territoriella anspråk.

3.3 Östra Medelhavet

Trots att både Grekland och Italien har längre kuster totalt och att hela deras kuster är vid Medelhavet, påpekar turkiska diplomater gärna att Turkiet är den stat som har den längsta Medelhavskusten. De syftar därigenom till att understryka att landet bör betraktas som en ledande aktör i östra Medelhavet. Turkiet upplever sig ha berövats maritimt inflytande och territorium genom vad man ser som orättvisa, påtvingade gränsdragningar under 1900-talet.

Relationerna med Grekland är sedan gammalt såriga och konfliktfyllda, med rötter i såväl upplevda historiska oförrätter som moderna gränsdragningstvister, främst kring de delar av

²⁸ För en analys av omvandlingen av Turkiets marina strategi se t.ex. Balkan, Serkan, Yeşiltaş, Murat (2024). "From geopolitical anxiety to assertive stance: The historic construction and transformation of Turkish naval strategy" i Ataman, Muhittin, Yeşiltaş, Murat (2024). *Türkiye's foreign policy: A century of strategic transformation*. SETA, s.207-234.

²⁹ Yurtsever, Fatih (2021). "The Blue Homeland doctrine backfired in the Med", *Turkish Minute*, 15 oktober.

³⁰ Se t.ex. Türkiye Cumhuriyeti Milli Savunma Bakanlığı (2024). *2023 Faaliyet Raporu*, s. i [Republiken Turkiets Försvarsdepartement (2024). Aktivitetsrapport 2023, s. i].

³¹ Lund, Aron (2020). "Hela havet stormar: Gränstvister, nationalism och energipolitik i östra Medelhavet", FOI Memo 7438. Kista: Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI).

den grekiska övärlden som ligger nära den turkiska fastlandskusten.³² Turkiet har flera gånger varit nära krig med Grekland över små öar och skär. Under senare år har Erdoğan upprepade gånger hotat att ockupera även större och befolkade grekiska öar, även om detta troligen främst varit politiskt motiverat vapenskrimmel och inte verkar ha förenats med några meningsfulla militära förberedelser.

Den problemtyngda turkisk-grekiska relationen är nära knuten till Cypernfrågan. Turkiet ockuperar sedan 1974 norra Cypern och har som enda stat erkänt den turkisk-cypriotiska republik som utropats där.³³ Synen på Nordcypern som en självständig stat påverkar också Turkiets uppfattning om havsgränserna och de exklusiva ekonomiska zonerna i östra Medelhavet, vilket leder till spänningar med såväl Cypern som övriga EU. Aten och Nicosia anser att de turkiska havsanspråken direkt utmanar deras suveränitet samt både grekiska och cypriotiska suveräna rättigheter i Egeiska havet och östra Medelhavet.³⁴

I de turkiska ambitionerna om att nå ut till öppet hav spelar anslutningen mellan Svarta havet och Medelhavet en central roll. De två haven skiljs inte bara åt av Dardanellerna och Bosporen, utan också av Egeiska havet och den grekiska övärlden. Grekland har länge strävat efter att i enighet med artikel 3 i FN:s havsrättskonvention utöka sitt territorialvatten i Egeiska havet från 6 till 12 sjömil. Turkiet betraktar detta som ett direkt hot mot sin marinstrategi. En sådan utökning skulle nämligen göra det omöjligt för turkiska fartyg att röra sig mellan Turkiets syd- och nordkust utan att inträda på grekiskt territorialvatten. Ankara har uttryckt att detta vore skäl för en krigsförklaring.

Under 2010- och 2020-talen har relativt stora naturgasfyndigheter gjorts i östra Medelhavet, framför allt till gagn för Egypten, Israel och Cypern. Detta har sammanfallit med ett närmande mellan å ena sidan Grekland, Cypern och Israel och å andra sidan Israel och de arabiska länder med vilka Turkiet haft konflikter i Mellanöstern, inklusive Egypten. År 2020 grundades samarbetsorganisationen EMGF (eng. *East Mediterranean Gas Forum*), vilken uteslöt Turkiet, och under samma tid prövades också idéer om grekiskcypriotisk-israelisk-europeiska gassamarbeten som också uteslöt Turkiet.³⁵

Ankara har reagerat negativt på vad man ser som försök att utesluta Turkiet från landets naturliga intressesfär i östra Medelhavet. Den turkiska regeringen har dock i samband med dessa dispyter ofta uppträtt på ett sätt som snarast fördjupat motsättningarna och ökat övriga regionens incitament att samarbeta för att hålla Turkiet stängd. Exempelvis sände Turkiet kring 2019–20 flera gånger örlogsfartyg till omstridda områden för att markera närvaro och tydliggöra att man inte respekterar de ekonomiska zoner som erkänts av EU och övriga stater. De regionala maritima tvisterna och energikonfigurationerna har stärkt Grekland och Cyperns relationer med Frankrike, och 2021 höjdes dessa till en strategisk allians, som ett extra skyddslager mot turkisk aggression.³⁶

Konflikttemperaturen har minskat de senaste åren, men alla dessa problem förblir olösta. Med tanke på Natos ökade intresse för att konsolidera sin södra flank som skydd mot de återuppblossade konflikterna i Mellanöstern, förblir Cypernfrågan och de turkisk-grekiska relationerna aktuella.

³² Kjellén, Jonas, Lund, Aron (2022). *From Tartous to Tobruk: The Return of Russian Sea Power in the Eastern Mediterranean*. FOI-R--5239--SE. Kista: Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI), s. 25.

³³ Serveta, Marianna (2023). "Cyprus in the eye of the storm: Militarised energy geopolitics in the Eastern Mediterranean" (FOI Memo 8176). Kista: Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI). 10 maj.

³⁴ Diakopoulos, Alexandros, Liakouras, Petros, Ifantis, Kostas, Filis, Costantinos (2023). "Behind Turkey's Blue Homeland doctrine", *Kathimerini*, 19 juni.

³⁵ Kjellén, Lund, 2022, s. 21.

³⁶ Serveta, 2023, s. 4-5.

3.4 Svartahavsregionen

Svarta havet, och den omgivande regionen, är av stor betydelse för Turkiets utrikes- och säkerhetspolitik.³⁷ Landet har en 1 700 km lång nordlig kustlinje och på motsatt sida havet ligger Ryssland, som av naturliga skäl alltid tilldragit sig Turkiets säkerhetspolitiska uppmärksamhet (se avsnitt 6.2). I egenskap av regionens näst folkrikaste stat och näst största ekonomi, strävar Turkiet efter att spela en självständig nyckelroll i regionens säkerhetsarkitektur. Den turkiska politiken i regionen har ofta udden riktad mot Moskva, men präglas samtidigt av en pragmatisk anpassning till Rysslands intressen och av en strävan att undvika att USA och Nato överskuggar Ankaras egen roll.

Turkiet har en särskild roll i Svarta havets säkerhetspolitiska strukturer, eftersom den enda passagen till Medelhavet löper genom två sund på turkiskt territorium: Dardanellerna och Bosporen, varav det senare skär rakt genom Istanbul. Sunden är av ytterst stor kommersiell och säkerhetspolitisk betydelse, inte minst för Ryssland. Turkiet har emellertid begränsade möjligheter att reglera fartygstrafiken på egen hand, eftersom trafiken lyder under ett regelverk som fastslagits i 1936 års Montreuxkonvention. Turkiet ansvarar för konventionens tillämpning och har historiskt sett skött uppdraget med noggrannhet.³⁸ En av Montreuxkonventionens viktigaste funktioner är att hindra utomstående stater från att stationera stora marinstridskrafter i Svarta havet. Detta är problematiskt för Nato men harmoniserar med Turkiets egen strävan efter att vara en av de två dominerande makterna i området, jämte Ryssland.

Konventionen har fått särskild betydelse under Ukrainakriget, i och med att den även förbjuder krigförande staters örlogsfartyg att röra sig genom sunden. Turkiet började tillämpa denna bestämmelse våren 2022, efter att tidigare ha avstått från att tolka det ryska anfallet på Ukraina 2014 som ett krig i konventionens mening. Beslutet har skapat avsevärda problem för Ryssland, som saknar möjlighet att ersätta Svartahavsflottans omfattande förluster.³⁹ De ryska Svartahavshamnarna har också skurits av från den marinstyrka som ligger baserad vid marinbasen i Tartus, Syrien, vilken organisatoriskt sett sorterar under Svartahavsflottan.⁴⁰ I linje med den balanseringspolitik som präglar Turkiets relationer med Ryssland har Ankara dock samtidigt krävt att även andra nationers örlogsfartyg ska avstå inpassage. Detta har lett till att USA och andra Natoländer har varit helt frånvarande från Svarta havet under kriget. Kravet har inget stöd i konventionen, men har ändå respekterats av Turkiets allierade.⁴¹ Turkiet förespråkar dessutom att frågor av vikt för Svartahavsområdets säkerhet ska hanteras av kuststaterna. Ett sådant exempel är det trilaterala initiativet för motåtgärder mot sjöminor i Svarta havet, som leds av Turkiet med bidrag av Rumänien och Bulgarien.⁴²

Turkiet har goda relationer med Ukraina, även om Ankara är noga med att inte låta relationen till Kiev göra allvarlig skada på förhållandet till Moskva. Den turkiska regeringen har skarpt fördömt invasionen och de olagliga ryska annekteringarna av ukrainskt territorium, såväl 2014 som 2022. Man har också i närtid sålt vapen till Ukrainas krigsmakt,

³⁷ Wezeman, Siemaon, T., Kuimova, Alexandra (2018). *Turkey and Black Sea Security*. SIPRI.

³⁸ Lund, Aron (2021). "An Unconventional Canal: Will Turkey Rewrite the Rules for Black Sea Access?" FOI Memo 7528. Kista: Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI); Lund, Aron (2024). "Montreuxkonventionen under Ukrainakriget", FOI Memo 8429. Kista: Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI).

³⁹ Granholm, Niklas (2024). "Sjökriget i Svarta havet. Analys av förlopp, utfall och konsekvenser", FOI Memo 8483. Kista: Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI).

⁴⁰ Kjellén, Lund, 2022, s. 76–95.

⁴¹ Lund, Aron, 2024.

⁴² Özberk, Tayfun (2024). "Türkiye, Bulgaria and Romania activate MCM Black Sea Task Group", *Naval News*, 2 juli.

och hjälpt till att upprätta militär drönarproduktion på plats i Ukraina.⁴³ Ett sätt för Turkiet att rättfärdiga sin politik gentemot bägge sidor och i förhållande till Nato, har varit att positionera sig som fredsmäklare. Ända sedan kriget utbröt 2022 har Ankara försökt medla i konflikten. Dessa ansträngningar har hittills inte nått någon större framgång, med ett undantag: Turkiet spelade en stor roll i upprättandet av det regelverk för spannmålsexport via Svarta havet som var i kraft 2022–23.⁴⁴

3.5 Centralasien och Sydkaukasien

Turkiet betraktar Centralasien och Sydkaukasien som en del av den turkiska världen. Eftersom turkisk export till Centralasien sker genom Kaukasien, anser Ankara att de två områdena är sammankopplade även ekonomiskt. Därmed hanteras de två regionerna som en enhet i turkisk utrikespolitik.

De senaste decennierna har Centralasien och Sydkaukasien inte prioriterats inom Turkiets utrikespolitik, i alla fall inte i samma utsträckning som under 1990-talet. Under 2000-talet har Turkiet erkänt rysk dominans i detta område och undvikit att driva en politik som skulle anses direkt konkurrerande mot Ryssland. Samtidigt syftar de turkiska insatserna till att balansera denna ryska dominans. I takt med att västs intresse för regionen minskat har Kinas inflytande och ekonomiska räckvidd i Centralasien växt. De senaste åren har Ankara uppfattat dessa geopolitiska förändringar som ett gyllene tillfälle att stärka sina kopplingar till regionen. Detta bidrar till Turkiets ambition om att öka sin flexibilitet och sitt strategiska oberoende.

Två initiativ är centrala i Turkiets försök att fördjupa sin roll och sitt fotfäste i Sydkaukasien och Centralasien. Det första är Turkiska rådet, där Turkiet, Azerbajdzjan, Kirgizistan och Uzbekistan är medlemmar medan Turkmenistan och Ungern är observatörer. I rådet samordnar medlemsländerna sina ståndpunkter kring frågor som ekonomisk utveckling, handels- och tullbestämmelser, regional säkerhet samt ställningstaganden i internationella organisationer.

Det andra är en serie trilaterala partnerskapsinitiativ, där Turkiet och Azerbajdzjan är stående medlemmar medan andra länder i regionen väljs ut som tredje part vid varje tillfälle. Ett exempel är det turkisk-azerisk-georgiska strategiska partnerskapet, som, i geopolitiska termer, speglar det rysk-armenisk-iranska samarbetet. Ekonomin är en central aspekt av Turkiets samarbete med Georgien och Azerbajdzjan, vilket tydligt framgår av konstruktionen av järnvägslinjen Baku-Tbilisi-Kars. Länderna samarbetar även inom energisektorn samt i försvarsindustriella och militära frågor.⁴⁵

3.6 Mellanöstern och Nordafrika

Turkiet är en mycket aktiv maktspelare i Mellanöstern och Nordafrika, ett område där man har stora handels- och säkerhetsintressen. Turkiet har också en lång och symboltyngd historia i regionen, genom det osmanska imperiet (1299–1923). Utöver den rena intressepolitiken strävar AKP-regeringen efter att säkra en ledande roll bland Mellanösterns sunnimuslimska länder och befolkningar, till synes delvis av ideologiska och statusrelaterade skäl.

⁴³ *Daily Sabah* (2024). "Kyiv awaits greater Türkiye engagement in Ukraine reconstruction", 21 oktober.

⁴⁴ Wintour, Patrick (2023). "What was the Black Sea grain deal and why did it collapse?". *The Guardian*. 20 juli.

⁴⁵ Köstem, Seçkin (2019). "Geopolitics, identity and beyond: Turkey's renewed interest in the Caucasus and Central Asia", i Köstem, Seçkin, Erşen, Emre (2019). *Turkey's pivot to Eurasia: Geopolitics and foreign policy in a changing world order*. New York: Routledge, s. 109-118.

Turkiet har under hela AKP-eran visat stort intresse för Mellanöstern och Nordafrika, men landets politik gentemot regionen har samtidigt skiftat över tid. Under AKP:s första årtionde vid makten satsade Turkiet på att bygga relationer på bredden, i linje med ambitionen om att nå ”strategiskt djup”, som då förordades av Ahmet Davutoğlu (se avsnitt 2.1). Kring 2010-talets slut började emellertid de ideologiska elementen i partiets politik framskymta mer tydligt, inte minst i Palestinafrågan. Det försämrade relationerna med Israel. I samband med den arabiska våren 2011 började Turkiet också ta hård ställning i regionala konflikter, bland annat genom att intervensera militärt i Syrien (flera gånger från 2016) och Libyen (från 2019).⁴⁶ Det gjorde å ena sidan landet till en mer högprofilerad maktspelare, men alienerade å andra sidan många stater med vilka man tidigare haft goda eller fungerande relationer.

Syrienkriget kom att få särskilt omvälvande följder för Turkiet, som var – och förblir – djupt inblandat i konflikten (se avsnitt 5.1). Turkiet har sedan 2011 tagit emot över tre miljoner syriska flyktingar, vilket är ett stort inrikespolitiskt tvisteämne. Sedan 2016 ockuperar Turkiet också delar av norra Syrien, dels med egen trupp och dels genom syriska klientmiliser. Flera andra stater har också intervenerat i Syrien, och som en följd av detta har Turkiet tvingats hantera rysk, amerikansk och iransk närvaro vid sin sydgräns. Detta har påverkat landets internationella samarbeten i stort. Assadregeringens fall vintern 2024, efter en offensiv av Ankarastödda islamistrebeller, har förändrat situationen dramatiskt. Läget är fortfarande instabilt och fallgroparna är många, men Turkiets inflytande över grannlandet har samtidigt nått sin högsta punkt i landets moderna historia. Om Syrien nu stabiliseras under en turkiskstött islamistregering kommer Turkiets makt och inflytande i Mellanöstern med all sannolikhet att öka betydligt.

Utöver Syrien har Turkiet även intervenerat i Libyen, både med egen trupp och med det AKP-nära och islamistiskt anstrukna säkerhets- och legosoldatsföretaget Sadat. Företaget uppgavs då ha rekryterat legosoldater ur olika syriska rebellgrupper, vilka kring årsskiftet 2019–20 sändes till Libyen jämte turkiska specialförband och marin- och drönarstyrkor för att försvara den västlibyska regeringen i Tripoli. Turkiet och dess syriska miliser upprätthåller sedan dess en fast närvaro i västra Libyen.⁴⁷ Precis som i Syrien har Turkiets intervention i Libyen utmynnat i friktionsfyllda men pragmatiska överenskommelser med Ryssland, som stödjer en rivaliserande regering i östra Libyen (se avsnitt 5.1 om Syrien, 5.2 om Libyen och 6.2 om de turkisk-ryska relationerna).

Turkiet har sedan 2017 en militärbas i Qatar, det land som är den turkiska regeringens närmaste samarbetspartner i regionen. Regeringarna i Ankara och Doha arbetade tätt ihop under den arabiska våren, vilken de betraktade som ett uttryck för folklig förändringstörst och frihetslängtan, men också som ett geopolitiskt lyckokast för deras egna intressen. Qatar och Turkiet bedrev under många år samordnade stödinsatser för de revolutionära krafterna i främst Egypten, Libyen och Syrien. De gynnade särskilt det Muslimska brödrskapet och andra sunniislamister, varav vissa hade kopplingar till antivästliga extremistrelser och terrorstämplade organisationer. Detta skapade viss friktion med USA och EU, men framför allt med andra länder i arabvärlden, som oroade sig för dessa grupperns inflytande.

Tiden under och efter den arabiska våren präglades av ett sorts kallt krig mellan rivaliserande maktblock i Mellanöstern. Den turkisk-qatariska samarbetspakten utgjorde kärnan i ett av dessa maktblock, till vilket även Egypten kortvarigt anslöt sig när landet leddes av Muslimska brödrskapet 2012–13. De andra två var dels den USA- och Israelfientliga så kallade motståndssaxeln, som samlade Iran, den dåvarande syriska Assadregeringen, libanesiska Hezbollah och de jemenitiska houthierna, och dels en grupp konservativa och USA-nära arabiska stater som motsatt sig den arabiska våren och var

⁴⁶ Lund, Aron (2018). *Syria's Civil War: Government Victory or Frozen Conflict?* FOI-R--4640—SE, Kista: Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI); Lund, Aron (2022). *The Turkish Intervention in Libya*. FOI-R--5207--SE, Kista: Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI).

⁴⁷ Lund, 2022, bl.a. s. 54–55.

generellt fientliga till Muslimska brödrskapet och liknande islamist rörelser. Till denna grupp hörde Förenade arabemiraten, Saudiarabien, Bahrain och efter 2013 även Egypten.

De regionala spänningarna lindrades efter 2020, då alla sidor tycktes vara utmattade och hade börjat oroa sig för följderna av fortsatt konfliktupptrappning. Under de följande åren försonades Qatar med sina grannar på Arabiska halvön och Saudiarabien återupprättade relationerna med Iran. Turkiet började samtidigt reparera förhållandet till Egypten, Förenade arabemiraten, Israel och andra regionala rivaler, och Erdoğan tonade ner de konfrontativa inslagen i sin utrikespolitik.

Konflikterna har emellertid inte lösts, utan snarare dämpats eller skjutits på framtiden. De gamla blockbildningarna går alltså fortfarande att skönja under ytan, men de flesta stater i regionen anstränger sig nu för att ha fungerande relationer även med sina rivaler.

Försöken att återuppliva de turkisk-israeliska förbindelserna blev dock kortlivade. Redan 2023 bröt förhållandet samman igen, av samma skäl som tidigare, nämligen Palestinafrågan. Erdoğan betecknar Israels krigsföring i Gazaremsan som ett folkmord och beskriver Hamas som en hjältemodig befrielse rörelse.⁴⁸ Den palestinska islamistgruppen – som härstammar från den palestinska grenen av Muslimska brödrskapet – är inte terrorstämplad i Turkiet. Turkiet har enligt vissa rapporter tagit emot flera Hamasledare sedan de tvingades lämna Qatar hösten 2024.⁴⁹ Till följd av maktskiftet i Syrien behöver dock Israel och Turkiet förhålla sig till varandras intressesfärer på ett nytt sätt, något som för med sig både utmaningar och möjligheter.

3.7 Afrika söder om Sahara

Turkiet har under AKP-eran lanserat en ambitiös politik för att bygga kontakter och inflytande i Afrika. Afrikapolitiken har flera olika mål, inklusive att säkra tillgång till unga och växande marknader samt viktiga råvaror, att odla politiska samarbeten utanför den västliga sfären, och att höja Turkiets status som självständig aktör på världsscenen.⁵⁰

Den turkiska närvaron är bäst utvecklad i norra och östra Afrika samt i kontinentens muslimska och postosmanska områden. Det finns emellertid flera undantag från den regeln, och Turkiet arbetar pragmatiskt för att bygga förbindelser och främja handelsutbytet med alla typer av länder. Erdoğan förefaller vara personligen engagerad i att utveckla relationerna med Afrikas stater och reser ofta till kontinenten med stora ministerdelegationer i släptåg. Under sin tid som premiärminister och president har han hunnit genomföra 57 besök i sammanlagt 31 av kontinentens 54 stater. Efter omfattande satsningar under 2010-talet har Turkiet nu ett av världens största nätverk av diplomatiska beskickningar i Afrika, med ambassader i 42 länder. Turkisk-afrikanska toppmöten på statschefs- och ministernivå har organiserats vid tre tillfällen, 2008, 2014 och 2021. Nästa toppmöte planeras äga rum 2026.⁵¹ Flera turkiska företag verkar på kontinenten, däribland Turkish Airlines som flög till 62 olika destinationer i Afrika 2023, och Karpowership, den turkiska tillverkaren av

⁴⁸ Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı [Turkiska presidentämbetetets kommunikationsdirektorat] (2024). "President Erdoğan: 'Israel's policy of genocide, occupation, and invasion must come to an end'", 7 oktober; Hubbard Ben & Timur, Safak (2023). "Turkey's Leader, Lashing Out at Israel, Defends Hamas", *New York Times*, 25 oktober.

⁴⁹ Halpern, Sam (2024). "Senior Hamas officials in Turkey after Qatar says leadership unwelcome - report", *Jerusalem Post*. 17 november.

⁵⁰ Rock, Anna Ida, Lund, Aron (2024). *Turkiet i Afrika: Afrikapolitikens utveckling under AKP, 2002–22*. FOI-R--5595--SE, Kista: Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI).

⁵¹ Ibid, s. 36–46.

flytande elverk som är verksam i åtta Afrikanska länder och planerar att expandera till 15 till.⁵²

Trots att handelsvolymen mellan Turkiet och Afrika har växt mycket sedan AKP kom till makten (från 5,4 miljarder 2003 till 37 miljarder 2023), så förblir handeln med Afrika begränsad i relation till Turkiets totala handel.⁵³ År 2024 motsvarade Turkiets export till Afrika 8 procent, och importen utgjorde endast 3,3 procent.⁵⁴

På senare år har säkerhetsfrågor fått en mer framträdande roll i det turkiska Afrika-engagemanget, då den mjuka makten stegvis förhårdnat. En viktig aspekt av detta är Turkiets växande vapenexport, inte minst av drönarsystemet TB2 Bayraktar och andra typer av obemannade flygfarkoster. Turkiet är visserligen en liten spelare på den afrikanska vapenmarknaden jämfört med USA, Ryssland och Kina, men exporten till Afrika har börjat bli betydelsefull för den turkiska vapenindustrin.⁵⁵ Säkerhetsföretaget Sadat är dessutom aktivt i flera länder i Sahel, enligt uppgift.⁵⁶

Turkiet har sedan 2017 en militärbas i Somalia och bidrar till uppbyggnaden av Somalias nationella armé med bland annat träning och utbildning.⁵⁷ Under 2024 slöt regeringarna i Ankara och Mogadishu ett avtal om att Turkiet ska hjälpa till att bygga upp somaliska marinstyrkor, samt skydda Somalias territorialhav (se avsnitt 5.4).⁵⁸ Turkiets initiativ att medla mellan Etiopien och Somalia gör att Ankara inte tvingas bekänna färg i en konflikt mellan två partnerländer, och underlättar upprätthållandet av täta ekonomiska relationer med Addis Abeba.⁵⁹

⁵² Turkish Airlines (2023). "Annual Report 2023", s. 55; Karakaya, Kerim (2024). "Turkish Maker of Floating Power Plants Plans to Expand in Africa", *Bloomberg*, 16 januari.

⁵³ *Radar Africa* (2024). "Turkey-Africa trade reaches \$37B as WCI Forum opens in Istanbul", 16 oktober.

⁵⁴ Turkish Statistical Institute (2025). "Foreign Trade by Country Groups", 31 januari 2025.

⁵⁵ *Ibid*, s. 68–75.

⁵⁶ Bourcier, Bobin, Le Cam, 2024.

⁵⁷ Rock, Anna Ida (2022). "En utdragen exit: Somalias säkerhetssituation efter AMISOM", FOI Memo 7901. Kista: Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI), s. 4; Rock, Lund, 2024, s. 66–67.

⁵⁸ Soylu, Ragip (2024). "Somalia authorises Turkey to defend its sea waters in 'historic' deal". *Middle East Eye*, 21 februari.

⁵⁹ Soylu, Ragip (2024). "Inside the Turkey-backed Ethiopia-Somalia deal", *Middle East Eye*, 12 december.

4 Turkiets hotuppfattning

Som framgick av föregående kapitel är Turkiet beläget i skärningspunkten mellan flera instabila regioner, vilket medför såväl risker som möjligheter. Turkiet befinner sig ofta mitt i den regionala turbulensen, både på grund av landets regionala aspirationer och på grund av bristen på egen "bakgård" att verka ifrån. Turkiets strategiska område kan delas in i tre lager: det nationella, det regionala och det globala. Landets hotuppfattningar formas som en effekt av utvecklingen i de tre olika lagren. Då Turkiet inte hotas existentiellt innefattar beskrivningen nedan framförallt utmaningar mot landets säkerhetsintressen.

4.1 Hot och utmaningar för Turkiet

Enligt turkiska strategiska dokument samt officiella uttalanden framgår det att terrorism, såsom den definieras av Ankara, uppfattas som det största hotet mot landets och regimens säkerhet.⁶⁰ På nationell nivå handlar det främst om Gülenrörelsen och kurdiska PKK.⁶¹

Gülenrörelsen grundades av den islamistiske predikanten Fethullah Gülen som avled i oktober 2024 i USA där han var bosatt. Gülenrörelsen var ursprungligen en viktig samarbetspartner för AKP. I början av 2010-talet gled de två rörelserna isär och så småningom blev förhållandet starkt fientligt. AKP-regeringen anklagar Gülenrörelsen för att ha infiltrerat viktiga statliga institutioner och för att försöka sabotera landets interna säkerhetsarkitektur. Efter kuppörsöket 2016, vilket regeringen anklagade Gülen för att ha legat bakom, introducerades reformer för att rensa ut hans anhängare från statsapparaten. Tiotusentals människor förlorade sina jobb och många fängslades. Konflikten fortsätter trots att Gülen avled hösten 2024.

PKK har, som noterades i kapitel 2, legat i väpnad konflikt med den turkiska staten i mer än fyra årtionden. Sedan fredsförhandlingarna med PKK avbröts 2015 har AKP-regeringen betraktat gruppen som ett aktivt hot mot landets enighet. PKK-problemet har en regional dimension, vilken har förstärkts genom inbördeskriget i Syrien. USA:s stöd till PKK-anknutna gruppers territoriella expansion i Syrien i syfte att bemöta IS väckte vad som brukar kallas för Turkiets territoriella ångest; rädslan för att främmande makter ska dela upp landet, vilket skulle medföra att Turkiet förlorar territorium.⁶² Transnationaliseringen av PKK-hotet har lett till att regeringen i Ankara ofta framhåller PKK som ett existentiellt hot mot landet. Detta hot hanteras med militära insatser utanför Turkiet (då regeringen försöker att driva hotet bortom turkiskt territorium och skjuta det djupare in i Irak och Syrien) och genom polisinsatser inom landet.⁶³ Regeringens närmande till DEM-partiet samt inviterna till PKK hösten 2024 berodde inte nödvändigtvis på ett genuint intresse för att lösa kurdfrågan, utan var sannolikt en respons på regionala utvecklingar. Inviterna skedde dessutom i ljuset av regeringens försök att införa en ny grundlag. För att regeringen ska kunna genomföra de konstitutionella ändringarna krävs en majoritet i parlamentet och

⁶⁰ Se t.ex. Türkiye Cumhuriyeti Millî Savunma Bakanlığı (2024). "Millî Savunma Bakanı Yaşar Güler, Bakanlığın 2024 Bütçesinin Görüşüldüğü TBMM Genel Kurulunda Konuştu" [Republiken Turkiets nationella försvarsministerium. Försvarsminister Yaşar Güler talar vid TBMM:s generalförsamling, där ministeriets budget för 2024 diskuterades], 13 december 2023; Türkiye Cumhuriyeti Millî Savunma Bakanlığı (2023). *Cumhuriyet'in 100 Yılında*. [Republiken Turkiets nationella försvarsministerium. *Republikens 100-årsjubileum*], s. 7, 9.

⁶¹ Gülenrörelsen kallar sig själv Hizmet (sv. tjänst). Den turkiska regeringen kallar den vanligtvis för "FETÖ", från turkiskans *Fethullahçı Terör Örgütü* eller "Fethullahterroristorganisationen".

⁶² Denna ångest hade släppts sedan Republiken Turkiet bildades 1923 och landets gränser reglerades enligt fredsavtalet i Lausanne. Turkiets territoriella ångest brukar också kallas för Sevres-syndromet då Sevres fördraget delade upp Osmanska riket i europeiska inflytande zoner. Se t.ex. Schmid, Dorothée (2015). *Turkey: the Sèvres Syndrome, or the Endless War*. Institut français des relations internationales (Ifri), Franco-Turkish Paper No. 13.

⁶³ Devrim, Mehmet, Düz, Sibel (2024). *Navigating security in influx: Countering the PKK in 2023*. SETA, s. 47.

därmed även stöd från det kurdiska partiet. Hur Ankara betraktar PKK – eller dess eventuella efterträdare – framöver kommer bero på den regionala dynamiken, och hur den påverkas av bland annat USA:s möjliga tillbakadragande och Turkiets egen inblandning i sina grannländers säkerhetsuppbyggande.

Turkiet är överlag mindre benäget att benämna andra stater som hot, på grund av landets geografi och behovet av en fungerande relation med grannländerna.⁶⁴ I det regionala säkerhetsläge som uppstått i Turkiets närområde de senaste åren märks det att statlig suveränitet är på nedgång. Sydkaukasien, Svartahavs- samt östra Medelhavsområdet består av försvagade stater, vilket fungerar som en varningsklocka för Turkiet om att fler spänningar i närområdet är möjliga.

Om fokus läggs på Turkiets direkt angränsande grannländer och deras konventionella förmågor, så kan det konstateras att maktbalansen tippar åt Turkiets fördel. Turkiet är överlägset alla sina grannländer (Grekland, Cypern, Bulgarien, Georgien, Armenien, Azerbajdzjan, Iran, Irak och Syrien) ekonomiskt och militärt, samt i termer av befolkning och försvarsbudget.

Turkiet anser Iran vara ett hot mot den regionala maktbalansen, inklusive Turkiets egna ambitioner om att vara en regional ledare. Eskaleringen av Irans kärntekniska potential har betraktats av Ankara som en av de största riskerna för den regionala stabiliteten. Israel har återigen kommit in i Turkiets hotbild på grund av landets agerande i Gaza och i Syrien samt på grund av den militära upptrappningen mot Iran sommaren 2025.⁶⁵ Såsom Iran hotar Israel den regionala maktbalansen och Turkiets ambition om att vara en regional ledare snarare än landets suveränitet. Vad gäller tvisterna i Egeiska havet anser Turkiet att Greklands vägran att demilitarisera de öar som ligger nära det turkiska fastlandet, samt Greklands havsrättsliga anspråk, utgör hot mot Turkiet. Även i detta fall handlar det främst om hot mot turkiska intressen (kopplat till *Mavi Vatan*-doktrinen, se avsnitt 3.1), snarare än hot mot landets suveränitet. Greklands fördjupade försvarssamarbete med USA och den ökade militära närvaron av amerikansk militär på grekiska baser anses hota Turkiets närvaro och intressen i området.⁶⁶

Indirekta, ofta okonventionella, hot utgör den största utmaningen mot Turkiet. Sådana hot frodas inom och nära stater som förfaller. Några exempel är våldsbejakande extremism, terrorism och organiserad brottslighet. En annan utmaning, som ofta beskrivs som ett hot, är migration. Migration betraktas oftast som hot när den kan påverka utfallet i val. Ankara ser migrationen som ett säkerhetspolitiskt hot när den kombineras med organiserad brottslighet eller när den riskerar att förändra landets demografiska struktur.

Våldsbejakande islamistisk extremism är ett dynamiskt fenomen med perioder av globala våldsvågor följda av lugnare perioder. Detsamma gäller i Turkiets närområde. Antalet icke-statliga väpnade grupper i regionen har ökat sedan internationella aktörer drogs in i Syrienkriget. Turkiet arbetar med och genom vissa sådana grupper, men bekämpar andra. Turkiet bekämpar exempelvis Syriens demokratiska styrkor (SDF), en USA-stödd kurdisk-arabisk allians som formades 2015 för att strida mot IS och som leds av en syrisk PKK-

⁶⁴ Att Turkiet är mindre benäget att benämna andra stater som hot blev tydligt exempelvis i debatten angående placeringen av en del av Natos missilförsvarssystem på turkiskt territorium år 2010. Turkiet insisterade då formuleringar om allmän avskräckning och diverse hot ”från Gulfen” och att Iran inte skulle beskrivas som ett hot. Se t.ex. Aybet, Gülnur (2012). *Turkey's security challenges and NATO*. Forras: Carnegie endowment.. För en mer utförlig redogörelse av Turkiets ”fear of entrapment” se Güvenç, Serhat, Özel, Soli (2012). ”NATO and Turkey in the post-Cold War world: between abandonment and entrapment”, *Southeast European and Black Sea Studies*, Vol. 12(4), s. 533-553.

⁶⁵ Se t.ex. Serveta, Marianna, Lindh, Aras (2025). ”Den israelisk-turkiska dynamiken efter Assadregimens fall”, FOI Memo 8801. Kista: Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI); Canakci, Beril (2025). ”Turkish president condemns Israel's attacks on Iran, calling for international action”, *Anadolu Agency*, 13 juni.

⁶⁶ *HaberTürk* (2024). ”Türkiye'nin Milli Güvenlik Strateji Belgesi yazılıyor” [Turkiets nationella säkerhetsstrategi dokument håller på att skrivas], 5 mars.

anknuten grupp. Här blir det tydligt hur de nationella och regionala hoten flyter samman. Kort efter Assadregimens fall trappade Turkiet upp sina försök att bekämpa SDF, förespråkade dess upplösning och inkorporering i Syriens nya armé. På senare tid har den turkiska retoriken mot SDF mildrats något. Samtidigt stödjer Ankara den nya övergångsregeringen i Damaskus, ledd av den islamistiska rebellgruppen *Hayat Tahrir al-Sham* (HTS), tidigare allierad med al-Qaida.⁶⁷ Konflikteskaleringen påverkar Turkiets ambition om att återföra det stora antalet syriska flyktingar till Syrien. Överlag anser Turkiet att utvecklingen i Syrien och Irak är avgörande för dess säkerhet, skyddet av sin demografi, och kampen mot PKK-terrorism.⁶⁸

Turkiet anser att cyberdomänen utgör ytterligare en arena där oförutsägbara verktyg och vapen kan användas och okonventionella hot kan frodas. Sådana hot, anser Turkiet, kan förvandla dess kritiska infrastruktur och system till mål. Regeringen understryker därför behovet av att utveckla avancerade teknologier för att skapa överlägsenhet på cyberområdet och bygga upp landets cybersäkerhet och försvar.⁶⁹

Interventioner av externa aktörer i Turkiets grannländer uppfattas av Ankara som indirekta hot eller utmaningar. Några exempel är Rysslands, Irans, USA:s och Israels ingripanden i Syrien, Rysslands intervention i Georgien, samt USA:s och Irans roller i Irak.⁷⁰ Vilken politik som globala spelare driver i Turkiets närområde har därmed konsekvenser för hur Turkiets utformar sin strategi. De regionala säkerhetspolitiska dynamikerna spelar också roll. Efter arabrevolterna 2011 präglades exempelvis Mellanöstern av maktkamper mellan tre geopolitiska maktblock: 1) Turkiet-Qatar, 2) Egypten-Saudiarabien-Förenade arabemiraten, samt 3) Iran-Syrien (se avsnitt 3.5). Geopolitisk antagonism bland regionala makter skapar instabilitet, vilket Turkiet anser hota dess säkerhetsintressen. Här blir det tydligt att de globala och regionala lagren sammanflätas med varandra i det turkiska hotbildabyggandet.

4.2 Turkiets hotuppfattning i relation till sina västliga allierade

Turkiets hotuppfattning är sammankopplad med Nato och EU:s säkerhetsintressen, men endast delvis. Verkligheten i Turkiets närområde samt landets egna målbilder tvingar Ankara att sätta andra prioriteringar och ofta göra andra vägval än landets västliga allierade, vilka tenderar att fokusera på utmaningarna från Ryssland, Kina och Iran.

Mellan harmoni och diskrepans

Ryssland och Turkiet har historiskt sett haft spända och inte sällan fientliga relationer, och den ryska krigsmakten förblir ett dimensionerande hot för Turkiets militära styrkor, vilka är integrerade i Nato. Samtidigt är Ryssland en viktig turkisk partner i exempelvis handels- och energifrågor. Under senare år har Turkiet varit omringat av ryska styrkor och flyg- och luftvärnsförmågor, inte bara norrut utan även österut (Armenien) och söderut (Syrien). Även om Turkiet inte uttryckligen beskriver Ryssland som ett hot, utan tvärtom samarbetar med regeringen i Moskva i olika utrikespolitiska frågor av gemensamt intresse (se avsnitt 6.2), så delar Ankara det samlade västs bild angående den ryska aggressionen i Ukraina och

⁶⁷ Se t.ex. Kaya, Serdar (2024). "Hay'at Tahrir al-Sham and Jabhat al-Nusra" i Romaniuk, Scott, Roul, Animesh, Fabe, Amparo, Pamela, Besenyo, Janos (2024). *Handbook of Terrorists and Insurgent Groups*. Boca Raton: CRC Press.

⁶⁸ Devrim, Düz, 2024, s. 20-22.

⁶⁹ Se t.ex. Türkiye Cumhuriyeti Milli Savunma Bakanlığı (2023). *Cumhuriyet'in 100 Yılında*. [Republiken Turkiets nationella försvarsministerium. *Republikens 100-årsjubileum*]. s. 380-383.

⁷⁰ See Aktürk, 2020, s. 162-165.

Georgien. Av särskild vikt för Turkiet är maktbalansen i Svarta havet, vilket gör att skyddet av Montreuxkonventionen och säkerheten i Bosporen och Dardanellerna får hög prioritet (se avsnitt 3.2 och 3.3).

I likhet med Ryssland brukar inte heller Kina uttryckligen beskrivas som ett hot i den turkiska försvarspolitiska kontexten. Turkiet har ekonomiska band till Kina och Sidenvägs-initiativet (eng. *Belt and Road Initiative*) har öppnat upp för olika slags säkerhetssamarbeten länderna emellan (se avsnitt 6.4).⁷¹ Länderna har både motstridiga och sammanfallande målbilder. Båda staterna strävar efter att etablera en alternativ internationell ordning där USA:s och de västliga institutionernas dominans utmanas. Samtidigt drivs länderna av olika intressen och företräder skilda ideologier: kinesisk kommunism respektive turkisk sunni-islamism, i bägge fallen med starka nationalistiska tendenser. Trots de relativt välutvecklade relationerna länderna emellan har Turkiet inte gjort motstånd mot Natos beskrivning av Kina som en geopolitisk utmaning, exempelvis vid toppmötena i Bryssel 2021 och Madrid 2023.

Även om Turkiets bild av Ryssland och Kina alltså delvis är i harmoni med den uppfattning som dominerar bland landets västallierade, så är dessa två länder också viktiga partners för Turkiet i en föränderlig global ordning.

När det kommer till synen på Iran sammanfaller turkiska intressen återigen delvis med de större västliga aktörernas kritiska uppfattning. Turkiet har inte samma starkt fientliga syn på den iranska regeringen som de tongivande staterna i Nato, men konkurrerar samtidigt med Iran i sitt eget närområde, ibland med hårda medel. Iran försöker utöva inflytande i regionen genom att stödja miliser inom Irak, Libanon och tidigare även Syrien. Med tanke på den turkiska militära närvaron i Irak och Syrien ligger det i Turkiets intresse att begränsa Irans räckvidd i regionen.

Sedan AKP började samarbeta med MHP (se avsnitt 2.2) har regeringens diskurs präglats av oro över statens säkerhet och överlevnad (tur. *Beka sorunu*). Detta leder ofta till en övertygelse om att det samlade väst inte tar hoten mot Turkiet på allvar. Diskrepansen mellan Turkiets och dess allierades hotuppfattningar har varit särskilt tydlig i relation till konsekvenserna av Syrienkriget och det misslyckade kuppförsoket i Turkiet 2016.

Först och främst bedömer Turkiet att dess västallierade har lämnat landet att ensamt hantera konsekvenserna av Syrienkriget. Turkiet krävde länge upprättandet av en flygförbudszon över Syrien, som ett medel för att störta Assadregimen, och har på egen hand börjat inrätta vad man kallar en "säker zon" längst den turkiska gränsen mot Syrien. Turkiet har också tagit emot lejonparten syriska flyktingar, samt bekämpat både IS och syriskkurdiska miliser med band till PKK.

En central aspekt där ländernas definitioner skiftar, framförallt mellan USA och Turkiet, är i terrorfrågan. USA har samarbetat med den väpnade kurdiskledda SDF-milisen i Syrien i striderna mot IS. Turkiet sätter likhetstecken mellan PKK och SDF och anser därmed att USA förstärker det största existentiella hotet mot landet. Turkiet bedömer att USA:s stöd till SDF har lett till att ett "terrorismbälte" har skapats längs landets södra gräns, att Syrien förvandlats till en bas för terrorism i Mellanöstern, samt till en eskalering av terroraktiviteter inom Turkiet.⁷²

Även när det kommer till det andra största nationella hotet mot Turkiet, Gülenrörelsen, anser Ankara att Washington och andra västliga allierade motarbetar turkiska intressen. AKP-regeringen beskyller Gülenrörelsen för kuppförsoket 2016 och har utfärdat begäran om utlämnanden av både Fethullah Gülen, som fram till sin död 2024 var bosatt i USA, och andra misstänkta kuppmakare som bor i Europa. Att USA vägrade att utlämna rörelsens

⁷¹ Isik, Faruk, Ahmet, Zou, Zhiqiang (2019). "China-Turkey security cooperation under the background of the 'Belt and Road' and the 'Middle Corridor' initiatives", *Asian Journal of Middle Eastern and Islamic Studies*, Vol. 13(2), s. 278-293.

⁷² Devrim, Düz, 2024, s. 23.

ledare till Turkiet ansågs fientligt mot landet och underblåste dessutom konspirationsteorier om USA:s egen inblandning i kuppförsöket.⁷³ Detta i kombination med att flera av Turkiets europeiska allierade ger skydd till kurder som Ankara betraktar som PKK-anhängare, bekräftar den turkiska övertygelsen om att landet bör utforska fler alternativ för att kunna bemöta hoten mot sin säkerhet.

⁷³ Basri, Yalçın, Hasan (2018). *The crisis and the future of NATO: The increasing autonomy of Turkey*. SETA, s. 15–16.

5 Strategisk autonomi som hanteringsstrategi

Turkiets övertygelse om att det samlade väst inte tar landets säkerhetspolitiska prioriteringar på allvar, utan istället aktivt motverkar landets försök att skydda sina säkerhetsintressen, har gett upphov till Turkiets strävan efter strategisk autonomi.⁷⁴ I en turkisk kontext innebär strategisk autonomi förmågan att, vid behov, kunna agera självständigt i olika domäner av sin försvars- och säkerhetspolitik. För det första innebär det kapaciteten att självständigt kunna avgöra landets hotbild. För det andra innebär det kapaciteten att utveckla och upprätthålla avancerade militära förmågor, som landet skulle kunna mobilisera för att på egen hand bemöta hot och skydda sina intressen.⁷⁵ Att strategisk autonomi uppställts som ett utrikespolitiskt mål får konkreta konsekvenser, exempelvis viljan att diversifiera upphandlingskanalerna, utvidga partner nätverk samt öka det statliga turkiska ägandet i de mest kritiska försvarsindustrierna. Trots att Turkiets inhemska försvarsindustri växer, kvarstår alltså beroenden, vilket fördröjer ambitionen om att uppnå självförsörjning.⁷⁶

Trots dessa materiella beroenden väljer Turkiet allt friare sina samarbetspartners. Landet engagerar sig i områden som dess västliga allierade inte prioriterar och agerar som en alltmer proaktiv, framåtlutad och beslutsam utrikespolitisk aktör. Sedan 2016, då diverse reformer introducerades efter kuppförslöket, har militära medel blivit en synnerligen viktig komponent i utrikespolitikens utövande.

Turkiets militär- och försvarsstrategi baseras på tre pelare: militär beredskap, avskräckningsförmåga, samt förebyggande orientering (där exempelvis militär närvaro i utlandet och maktprojicering ingår). Syftet med strategin är att landet ska öka sin makt, kunna nå strategisk dominans i regionala kriser och därmed även uppnå strategisk autonomi.⁷⁷ Att titta närmare på hur Turkiets militär- och försvarsstrategi har applicerats i olika sammanhang är ett sätt att bedöma hur nära målet om strategisk autonomi landet har kommit. Här följer en analys av fyra fall – Syrien, Libyen, Azerbajdzjan och Somalia – där turkisk strategisk autonomi undersöks i relation till hur Turkiets militär- och försvarsstrategi implementeras i landets utrikespolitiska ageranden.

5.1 Syrien

Under Syrienkriget har Turkiets engagemang drivits av tre huvudsakliga målsättningar: kräva (och bidra till) Assads fall, begränsa PKK:s inflytande och motverka flyktingströmmar till Turkiet. När den arabiska våren nådde Syrien 2011 försökte Turkiet inledningsvis medla fram en fredlig lösning. Så småningom gav Turkiet sitt stöd till de oppositionella rebellstyrkorna och krävde Bashar al-Assads avgång. De första åren av konflikten samordnade Ankara sina insatser med arabiska och västliga aktörer vars egna intressen sammanföll med Turkiets krav på ett regimskifte i Syrien. Turkiets politik påverkades emellertid av att PKK-lojala kurdiska grupper tog över stora gränsområden. Så småningom inledde dessa grupper ett samarbete med USA, vilket oroade Turkiet. Även den ryska

⁷⁴ Ett tidigt exempel på hur Turkiet anser att sina västliga allierade aktivt motverkar Turkiets intressen är USA:s vapenembargo i samband med den turkiska invasionen av Cypern 1974. Ett färskt exempel är Tysklands exportlicensrestriktioner 2021, som var en följd av Turkiets invasioner av Syrien, vilket skadade Turkiets stridsvagnsproduktion.

⁷⁵ Serveta, Marianna (2024). *Chasing the Red Apple: Turkey's quest for strategic autonomy*. FOI Memo 8568. Kista: Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI).

⁷⁶ Ibid.

⁷⁷ Yeşiltaş, Murat (2020). "Deciphering Turkey's assertive military and defense strategy: Objectives, pillars and implications", *Insight Turkey*, Vol. 22(3), s. 97.

interventionen 2015 och övriga rebellvänliga staters falnande intresse för kriget mot Assad påverkade förutsättningarna för Turkiets agerande.

Efterhand ändrade Turkiet därför syftet med sitt eget engagemang. Från att tidigare främst ha stött rebellattacker mot Assads styrkor började de turkiska insatserna fokusera i högre grad på kampen mot den PKK-anknutna, kurdiskdominerade rörelsen Syriens demokratiska styrkor (SDF). Från 2016 började Turkiet också i viss mån samordna sin politik med Assads två allierade, Ryssland och Iran.

Mellan 2016 och 2020 genomförde Turkiet unilateralt flera militära insatser i Syrien. Enligt Ankara var dessa ett resultat av behovet av att skydda landets södra gräns från ett konflikt-laddat grannskap, alltså IS och PKK. Insatserna var även ett resultat av behoven av att etablera ett gränsöverskridande operationellt djup för att bekämpa PKK.⁷⁸ Därmed blev insatserna ett svar på både hot och intressen, samt ett sätt för de turkiska militära styrkorna att förverkliga landets militär- och försvarsstrategi. De möjliggjordes och formades också av förhandlingar med Ryssland och Iran inom det så kallade Astanasamarbetet, som inletts 2016.

De turkiska insatserna motiverades av samma grundsyften, men hade varierande delmål. Ur turkiskt perspektiv syftade operationen *Eufrats sköld* (augusti 2016–mars 2017) till att hindra sammanlänkningslinjen av två PKK-kontrollerade områden och förebygga etableringen av en "terrorismkorridor" längs den turkiska gränsen. Insatsen syftade också till att driva bort IS från gränsområdet samt uppvisa den turkiska militärens beredskap och styrka. Insatsen *Olivkvisten* (januari–mars 2018) syftade till att ta kontroll över den kurdiska enklaven Efrin och därmed binda samman de områden Turkietstödta rebeller behärskade i nordvästra Syrien. Denna insats syftade också till att skicka tydligare avskräckningssignaler mot västliga aktörer som stödde SDF-styrkor. Inför och parallellt med operation Olivkvist sände Turkiet även in trupper i Idlibområdet i nordvästra Syrien (med start i oktober 2017), både för att försvara den rebellstyrda regionen mot angrepp och för att öka Turkiets inflytande på fältet i samarbete med Ryssland och Iran. Insatsen *Fredens Sköld* (oktober–november 2019) inleddes i samband med en abrupt USA-reträtt, för att ta kontroll över de SDF-styrda områden som då lämnades utan amerikanskt beskydd. Inför denna insats hade Turkiet också på ett tydligare sätt börjat knyta sin Syrienpolitik till idén om en "säker zon" i ett 30 km djupt bälte längs Turkiets södra gräns, dit syriska flyktingar skulle skickas. Insatsen *Vårsköld* (februari–mars 2020) hade mer defensiv karaktär, och syftade till att stoppa en ryskstödd Assadoffensiv mot Idlib samt förebygga en ny flyktingström. Insatserna leddes av principen om snabb dominans och avskräckning och Ankara hävdar att de nådde landets militärstrategiska mål i detta sammanhang.⁷⁹

Den turkiska militärens utplaceringar i norra Syrien har inkluderat specialförband, markstyrkor, luftvärn, artilleri och obemannade flygfarkoster. Många av de vapensystem som användes var av turkiskt fabrikat, exempelvis drönarna Bayraktar TB2 och ANKA-S eller luftvärnssystemet Hisar-O. På marken samarbetade de turkiska styrkorna med rebellgrupper som samlats i den så kallade Syriska nationella armén, en koalition skapad under turkiskt överinseende. För insatser i Idlib har Turkiet dessutom samarbetat med HTS, som efter Assadregimens fall 2024 tog makten i Damaskus. Utöver de lokala grupperna koordinerade Turkiet sina insatser i Syrien med Ryssland och Iran (som dock stödde Assad) inom Astana-processen. Detta samarbete baserades delvis på att Ryssland och Iran tolererade Turkiets närvaro i norra Syrien mot att turkiska militära styrkor inte skulle störta Assad. Samarbetet baserades också på deras gemensamma motstånd mot USA:s stöd till SDF.⁸⁰

⁷⁸ Yeşiltaş, 2020, s. 100.

⁷⁹ Ibid, s. 101-103.

⁸⁰ Lund, Aron (2022). "Syrien i Ukrainakrigets skugga: turkiskt vapenskrammel och rysk kohandel", FOI Memo 7943. Kista: Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI), s. 2.

Turkiets unilaterala engagemang i Syrien har uppvisat landets militära beredskap, vilket är en avgörande pelare i landets militär- och försvarsstrategi. Turkiet har dessutom projicerat sin makt genom att intervensera unilateralt och använda inhemskt producerad materiel, samt genom att upprätthålla sin militära närvaro i syriskt territorium efter operationernas slut. Engagemanget i Syrien fungerar som en drivkraft för att vidareutveckla de turkiska militära förmågorna som landet mobiliserar för att skydda sina intressen. Trots det turkiska engagemanget förblir omfattande delar av Syriens territorium under SDF:s kontroll. På taktisk nivå har olika brister i Turkiets förmågor märkts under operationernas gång.⁸¹ De brister som Turkiet inte fick hjälp med från sina traditionella allierade i väst, hanterade landet genom att satsa alltmer på sin försvarsindustri men också genom att koordinera sina insatser med Ryssland.

Den nära militära koordineringen med Ryssland bidrog till att etablera en fastare turkisk inflytandesfär i nordvästra Syrien.⁸² Genom detta samarbete har Turkiet signalerat att när västvärlden inte tar landets hotuppfattning på allvar är Turkiet berett att utvidga sitt partnernätverk för att hantera sina säkerhetspolitiska prioriteringar. Turkiets engagemang i Syrien bekräftar också att Turkiet är redo att agera på ett sätt som direkt äventyrar västs intressen. Detta tyder i sin tur på att strävan efter strategisk autonomi både kan driva Turkiet bort från dess traditionella allierade och, när Turkiet är framgångsrikt, öka landets inflytande och därmed värde för väst.

Utvecklingen i Syrien efter Assadregimens fall i december 2024 har kraftigt flyttat fram Turkiets positioner och understryker återigen Turkiets strävan efter ett autonomt agerande.⁸³ Det nya läge som uppstått har dock inte studerats i denna rapport, som huvudsakligen färdigställdes före dessa händelser.

5.2 Libyen

Turkiets engagemang i Libyen sträcker sig långt tillbaka i tiden och har förändrats från att vara baserat på mjuk makt och indirekt intervention till hård makt och direkt intervention.⁸⁴ Interventionen 2019–20, till stöd för den då FN-erkända regeringen i Tripoli, i västra Libyen, markerar Turkiets växande vilja att agera unilateralt för att främja sina intressen, trots att dessa intressen hotar några av landets västliga allierades prioriteringar och ibland suveränitet.

De turkiska intressen som låg bakom interventionen består av diverse geopolitiska, ekonomiska och ideologiska faktorer. De geopolitiska faktorerna är flera. Först och främst möjliggjorde interventionen Turkiets mål om att få ett starkare fotfäste i Afrika, vilket har varit landets ambition sedan början på 2000-talet. För det andra gick interventionen i linje med och fördjupade Turkiets strategiska samarbete med Qatar. Detta samarbete ställdes mot ett rivaliserande geopolitiskt block bestående av Saudiarabien, Förenade arabemiraten och Egypten, som istället gav sitt stöd till Khalifa Haftars styrkor i östra Libyen. För det tredje var interventionen ett bra tillfälle för Turkiet att, utifrån en fördelaktig position, konkurrera med Ryssland, som också stödde Haftars styrkor. Libyen är dessutom betydelsefullt för EU, och interventionen i Libyen och det ökade turkiska inflytandet i området, ökade därmed även Turkiets värde för EU.

⁸¹ Se t.ex. Kasapoğlu, Can (2020). "Turkey's burgeoning defense technological and industrial base and expeditionary military policy," *Insight Turkey*, Vol. 22(3).

⁸² Köstem, Seçkin (2021). "Russian-Turkish cooperation in Syria: geopolitical alignment with limits", *Cambridge Review of International Affairs*, Vol. 34(6), s. 803.

⁸³ Se t.ex. Serveta, Lindh, 2025.

⁸⁴ Se t.ex. Lund, Aron (2022). *The Turkish Intervention in Libya*. FOI-R--5207--SE, Kista: Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI); Serveta, Lindh, 2024, s. 52-57.

Som ett resultat av det stöd Turkiet erbjöd regeringen i Tripoli, slöt Turkiet och Tripoliregeringen ett maritimt avgränsningsavtal. Avtalet strider mot Greklands och Cyperns anspråk på exklusiva ekonomiska zoner i Medelhavet, vilka grundar sig på FN:s havsrättskonvention (se avsnitt 3.3). Med detta avtal avsåg Ankara utmana det fördjupade samarbetet mellan Grekland, Egypten och Israel samt Cyperns avgränsningsavtal med Egypten, Libanon och Israel.⁸⁵

Ekonomiskt sett är Turkiet intresserat av att investera i Libyen och lyckades få försäkringar om att turkiska företag skulle medverka i landets framtida återuppbyggnad.⁸⁶ Samtidigt underlättade den ökade turkiska närvaron på libyskt territorium Turkiets ambition om nå ut till de afrikanska marknaderna.⁸⁷ Sedan AKP konsoliderade sin makt i perioden efter kuppförsöket 2016 använder sig partiet instrumentellt av ideologiska faktorer för att legitimera sina utrikespolitiska ageranden.⁸⁸ Att regeringen i Tripoli har en delvis islamistisk bakgrund har sannolikt gjort den turkiska interventionen mer lättsmält på hemmaplan bland den islamistiska väljarbasen och förstärker därmed islamistiska och nationalistiska expansionistiska ambitioner.

I Turkiets militär- och försvarsstrategis förebyggande orientering ingår temporär militär närvaro i utlandet, och uppvisningen av denna närvaro syftar till att projicera makt.⁸⁹ I linje med denna strategi har Ankara stöttat de västlibyska styrkorna genom att skicka materiel (exempelvis drönare och luftvärnsrobotsystem) samt personal för att hantera den militära utrustningen och för att utbilda libyska stridande. När kriget eskalerade vintern 2019 deltog turkiska specialförband aktivt i striderna och använde inhemskt producerad utrustning, vilket då visades upp för omvärlden. Istället för att ingripa med egna trupper har den turkiska militären, med stöd från säkerhetsföretaget Sadat, tränat syriska legosoldater som verkar i Libyen under turkiskt befäl.⁹⁰ Förhandlingar påstås ha pågått ifråga om etableringen av en turkisk militärbas och permanent utplacering av turkiska styrkor i Libyen.⁹¹ I dagsläget förblir dock marken där utbildningar och diverse samarbetsaktiviteter äger rum under Tripoliregeringens formella auktoritet. Det turkiska parlamentet har förnyat militärens mandat för utplacering i Libyen fram till 2026.⁹²

Den turkiska närvaron i Libyen har uppvisats på olika sätt. Utöver konventionell maktprojicering genom bland annat militära övningar med stridsflygplanet F-16 inom libyskt luftrum och utplacering av fregatter vid den libyska västkusten, har turkisk assistans – ofta med användning av inhemskt producerade vapensystem – lett till strategiska vinster för regeringen i Tripoli.⁹³ Några exempel är övertagandet av Watyaflygbasen, och förstörelsen av ryskbyggda luftförsvarssystem på Haftars sida, vilka möjligen opererades av Wagnerstyrkor. I alla dessa insatser spelade den turkiska drönaren Bayraktar TB2, samt den turkiska

⁸⁵ Lund, Aron (2022). *The Turkish Intervention in Libya*. FOI-R--5207--SE, Kista: Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI), s. 38-44.

⁸⁶ Se t.ex. Amohammed, Liby (2024). "Libya, Turkey sign MoU for development cooperation", *Libya Observer*, 29 juli.

⁸⁷ Ibid, s. 47, 48; Gafarli, Orhan (2023). "Relations with Russia in the context of Turkey's policy in constructing its 'strategic autonomy'", *International Relations*, Vol. 20(79), s. 43.

⁸⁸ Serveta, Lindh, 2024, s. 64.

⁸⁹ Yeşiltaş, 2020, s. 98.

⁹⁰ Lund, Aron (2022). *The Turkish Intervention in Libya*. FOI-R--5207--SE, Kista: Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI), s. 49-52.

⁹¹ Kalabalık, Aydoğan (2023). "Libya denies reports of leasing Al-Khums port to foreign country", *Anadolu Agency*, 17 augusti.

⁹² Kazancı, Handan (2023). "Turkish parliament approves motion to extend mandate of troops in Libya for 24 months", *Anadolu Agency*, 30 november.

⁹³ Lund, Aron (2022). *The Turkish Intervention in Libya*. FOI-R--5207--SE, Kista: Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI), s. 51.

militärens assistans, en avgörande roll.⁹⁴ Turkiets närvaro i Libyen i samband med interventionen 2019–20, de turkiska styrkornas maktprojicering samt den militära beredskap som möjliggörs genom de anläggningar som den turkiska militären fortfarande behåller (även via ombud) på libyskt territorium, tyder på hög nivå av självständigt agerande.

Turkiet driver sin egen agenda i Libyen, vilken kommer i konflikt med några västliga allierades (exempelvis Frankrikes) prioriteringar i området och kränker andra västliga allierades suveränitet (exempelvis Greklands). Överlag kan det dock konstateras att Turkiets agerande möjliggör att Natomedlemmar befinner sig på konfliktens båda sidor. Detta betyder dock inte att Turkiet prioriterar Natos intressen då det turkiska agerandet drivs av landets egna intressen och målbilder. Det tyder istället på att strategisk autonomi även kan syfta på att öka landets manöverutrymme och därmed, såsom i Syrienfallet, landets värde för det samlade väst.

5.3 Azerbajdzjan

Efter Azerbajdzjans självständighet 1991 återkommer ofta slagorden “en nation, två stater” i både turkiska och azeriska officiella tal.⁹⁵ Slagorden sammanfattar de kulturella, etniska, religiösa och även språkliga släktbanden mellan Turkiet och Azerbajdzjan, vilka formar grunden för en stark bilateral relation länderna emellan. Länderna samordnar sina insatser i olika fora där båda är medlemmar, såsom i Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa, Organisationen för ekonomiskt samarbete i Svartahavsområdet, samt Organisationen för islamiskt samarbete. Deras politiska relationer har stegvis fördjupats och det bilaterala samarbetet upphöjdes till en allians 2022.⁹⁶ Vägen till detta banades av ländernas militära samarbete. Avtalet om strategiskt partnerskap och ömsesidigt bistånd som skrevs 2010 aktualiserades när det turkiska militära stödet bidrog till att Azerbajdzjan segrade över ryskstödda Armenien i det andra Nagorno-Karabach-kriget 2020.⁹⁷ Förutom Frankrike, som ställde sig på Armeniens sida, intog resten av Turkiets västliga allierade en neutral ställning till detta krig. Turkiets agerande till stöd för Azerbajdzjan var i linje med landets mål om att öka sitt regionala inflytande och kunna agera självständigt i områden som landet självt prioriterar.

Det finns fler intressen som ligger bakom Turkiets stöd till Azerbajdzjan. Ur Turkiets perspektiv möjliggör en nära relation med Azerbajdzjan närmandet till de andra turkspråkiga länderna i Sydkaukasien och därmed ett stark turkiskt fäste i Centralasien. De bilaterala relationerna mellan de två länderna spelar dessutom en viktig roll för Turkiets energisäkerhet, vilket oljeledningen från Baku via Tbilisi till Ceyhan exemplifierar.⁹⁸ Ledningen tillgodoser både Turkiets egna energibehov och bidrar till att öka Turkiets geopolitiska värde, särskilt då fler länder i regionen kopplar an till ledningen för att kringgå Rysslands infrastrukturella nätverk.⁹⁹ Detta är en del av Turkiets ambition om att bli ett transportnav för sina grannländers energiresurser till europeiska marknader. För maktbalansen i Sydkaukasien fungerar Turkiets samarbete med Azerbajdzjan (och Georgien) också som en

⁹⁴ Alemdar, Ahmet (2020). “Rus medyası: Pantsir- S1 Libya’da Bayraktar TB2’nin şöhretine ciddi zarar verdi” [Ryska medier: Pantsir-S1 skadade allvarligt Bayraktar TB2:s rykte i Libyen], *DefenceTurk*, 16 maj; Yeşiltaş, 2020, 109.

⁹⁵ *TRT Haber* (2024). “Fidan: Türkiye ve Azerbaycan daima bir millet iki devlet anlayışıyla hareket etmiştir” [Fidan: Türkiye och Azerbajdzjan har alltid agerat enligt förståelsen om ‘en nation, två stater’], 27 augusti.

⁹⁶ Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı (2022). “Şuşa Beyannamesi onaylanarak Resmî Gazete’de yayımlandı” [Shusha-deklarationen antogs och publicerades i den officiella tidningen], 23 mars.

⁹⁷ Kınık, Hülya, Çelik, Sinem (2021). “The role of Turkish drones in Azerbaijan’s increasing military effectiveness: An assessment of the second Nagorno-Karabakh war”, *Insight Turkey*, Vol. 23(4), s. 172.

⁹⁸ Shukurov, Sabir (2021). “Geostrategic interests of Turkey and Iran in the Caspian region”, *Linguistics and Culture Review*, Vol. 5(S2), s. 767.

⁹⁹ Se t.ex. Kumenov, Almaz (2022). “Kazakhstan starts exporting oil through Middle Corridor from New Year”, *Eurasianet*, 11 november.

motpol mot Irans samarbete med Ryssland. Vidare har Turkiets stöd för Azerbajdzjan resulterat i långsiktiga vinster för landets försvarsindustri. Turkiska system trädde in på en regional marknad som traditionellt sett dominerats av rysk försvarsmateriel, vilket skickade starka signaler till omvärlden.¹⁰⁰

Turkiets militära stöd till Azerbajdzjan har varit långsiktigt, men skedde också i direkt anslutning till kriget. Sedan 1990-talet har Turkiet bidragit till att modernisera Azerbajdzjans försvarsmakt enligt västliga mått.¹⁰¹ Azeriska styrkor har länge tränats av och övat tillsammans med turkiska styrkor. Turkiet har dessutom assisterat Azerbajdzjan med att bygga specialförband. Under kriget bidrog Turkiet med seniora militära rådgivare som bistod de azeriska styrkornas operativa planeringsarbete och militära ledning.¹⁰² Turkiet bidrog dessutom med materiel, främst med Bayraktar TB2-drönare beväpnade med MAM-L laserstyrd ammunition, men också med raketartillerisystem (TRG-300 Kaplan Füzesi, Kasirga, Sakarya). I avskräckningssyfte utplacerade Turkiet dessutom F-16-stridsplan på azeriskt territorium.¹⁰³ Enligt uppgifter som officiellt förnekas av Ankara sände Turkiet dessutom syriska legoknektar till stöd för Azerbajdzjan, under befäl av ett turkiskt säkerhetsföretag (eventuellt Sadat, se avsnitt 5.2).¹⁰⁴ Det turkiska stödet – både i form av materiel och personal men också i termer av strategisk planering – visade sig vara avgörande för krigets utgång. Som en följd av Armeniens nederlag uppstod stora sprickor i den armenisk-ryska relationen, och Jerevan suspenderade bland annat sitt deltagande i den ryskledda Fördragsorganisationen för kollektiv säkerhet (eng. *Collective Security Treaty Organization*) under 2024.¹⁰⁵ Den politisk-militära balansen i Sydkaukasien har alltså tydligt skiftat i Turkiets favör och till Rysslands nackdel.

Turkiets stöd till Azerbajdzjan inför och under det andra Nagorno-Karabakh-kriget exemplifierar landets försök att uppnå strategisk autonomi, då Turkiet aktiverat sina militära förmågor och agerat självständigt för att skydda sina säkerhetsintressen. Det fördjupade turkisk-azeriska försvarssamarbetet stärker Turkiets mål om att vara en regional ledare. Även om några av Turkiets västliga allierade var på konfliktens motsatta sida äventyrade inte Turkiets agerande det samlade västs intressen i sin helhet. Med tanke på Rysslands aggression mot Ukraina, Kinas ökande inflytande i Centralasien och andra regionala spänningar, som talibanernas maktupptagande i Afghanistan, gynnas Nato av Turkiets ökade räckvidd och inflytande i detta område. Liksom Libyenfallet visar även detta fall att strategisk autonomi kan vara en drivkraft som ökar Turkiets värde för sina traditionella allierade i väst genom att bidra till Turkiets regionala dominans och till att öka landets makt.

5.4 Somalia

Somalia har varit krigshärjat i flera årtionden. Situationen var som värst mellan 1991 och 2012 då landet saknade en effektiv central regering och makten istället fördelades mellan olika klaner och miliser. Först 2012 etablerades Somalias federala regering. Den federala

¹⁰⁰ Se t.ex. Dixon, Robyn (2020). "Azerbaijan's drones owned the battlefield in Nagorno-Karabakh — and showed future of warfare", *The Washington Post*, 11 november.

¹⁰¹ Yalçinkaya, Haldun (2021). *Turkey's overlooked role in the second Nagorno-Karabakh war*. German Marsall Fund of the United States.

¹⁰² Erickson, Edward (2021). "The 44-Day War in Nagorno-Karabakh: Turkish Drone Success or Operational Art?", *Military Review*, August Issue, s. 4, 5, 13.

¹⁰³ Özsoy, Bahar (2023). "1918'den 2023'e Türkiye-Azerbaycan İlişkilerinin Askeri Boyutu" [Den militära dimensionen av relationerna mellan Türkiye och Azerbajdzjan från 1918 till 2023], *Güvenlik Strateji Dergisi*, Vol. 19(46), s. 600, 601.

¹⁰⁴ Powers, Matt (2021). "Making Sense of SADAT, Turkey's Private Military Company", *War on the Rocks*, 8 oktober.

¹⁰⁵ Galstian, Shoghik (2024). "Pashinian calls Russian-led alliance security threat to Armenia", *Azattyun*, 18 september.

regeringen kämpar fortfarande mot en rad säkerhetsproblem som är kopplade till landets koloniala förflutna, det kvarstående klansystemet, samt externa makters och internationella organisationens interventioner. I dessa problem ingår separatism, gränskonflikter med grannländerna, klankonflikter inom landet, spänningar med utbrytarstaten Somaliland, ett långvarigt krig med den islamistiska milisgruppen al-Shabaab, som är ansluten till al-Qaida, och en nyare konflikt med IS i Somalia. Den federala regeringen anser att al-Shabaab utgör det största hotet mot landets stabilitet.

Trots problemen har Turkiet bevarat och stärkt sina relationer med Somalia. Det turkiska engagemanget i Somalia började 1979 då Turkiet sände diplomatisk beskickning till Mogadishu. Beskickningen drogs dock tillbaka när inbördeskriget bröt ut 1988. Nya diplomatiska försök påbörjades efter att AKP kom till makten i Turkiet. Dessa försök gick i hamn först efter svälten i Östafrika 2011, då Turkiets bistånds- och utvecklingsinitiativ i Somalia tydde på en ambition om långsiktigt engagemang.¹⁰⁶ Ankara föredrar att koordinera sitt unilaterala engagemang direkt med somaliska aktörer än att bidra till västliga aktörers initiativ.¹⁰⁷ Sedan 2017 har Turkiets engagemang blivit alltmer militariserat, trots att de säkerhetspolitiska riskerna i landet inte direkt påverkar Turkiet självt och trots att Somalia inte hör till landets närmaste grannskap.

Från att ha varit ett partnerskap som baserades på humanitärt bistånd och diplomati år 2011, utvecklades de turkisk-somaliska relationerna stegvis till ett strategiskt partnerskap med täta militära band.¹⁰⁸ Åren 2012 och 2015 ingick länderna ett samarbetsavtal för militärutbildning respektive försvarsindustriella samarbetsavtal. Utöver att träna somaliska poliser och soldater för att bygga upp landets säkerhetsapparat fick Turkiet dessutom ansvar för att bygga och sedan sköta driften av Mogadishus internationella flygplats och hamn. År 2017 öppnade Turkiet en militärbas i Mogadishu, landets största utomlands, där den turkiska militären tränar Gorgorstyrkorna, en elitenhet i den somaliska armén. Dessa styrkor fungerar som en turkisk utpost i regionen och uppvisar militär beredskap.¹⁰⁹ År 2022 bistod Turkiet Gorgorstyrkorna militärt i en USA-uppbackad insats mot al-Shabaab. Landet bidrog med logistiskt stöd samt luftskydd.

De försvarspolitiska relationerna länderna emellan fördjupades ytterligare 2024 och har fått en tydligare avskräckningsdimension. Enligt vissa rapporter undersökte Turkiet då möjligheterna att etablera anläggningar för provskjutning av ballistiska robotar och raketer i Somalia.¹¹⁰ Ankara och Mogadishu skrev också 2024 ett maritimt försvars- och säkerhetsavtal. Enligt avtalet ska Turkiet bevaka den somaliska kusten samt hjälpa Somalia att bygga upp, träna och utrusta sina sjöstyrkor. Detta avtal skrevs som ett svar på ett maritimt och kommersiellt avtal mellan Etiopien och Somaliland, som ger Etiopien tillgång till en landremsa på Röda havskusten och därmed ett fotfäste i Adenviken.¹¹¹ Turkiet har dock

¹⁰⁶ Abdulle, Omar, Yusuf (2019). "Turkey's opening up foreign policy in Somalia", *Journal of Academic Social Sciences*, Vol. 87(7), s. 462, 464.

¹⁰⁷ Se t.ex. Thiessen, Chuck, Özerdem, Alpaslan (2019). "Turkey in Somalia: Challenging North/Western interventionism?", *Third World Quarterly*, Vol. 40(11), s. 1976-1995; İpek, Volkan (2021). "Revisiting liberal peacekeeping: BRICS and Turkey in Somalia", *Perceptions*, Vol. 26(1), s. 152-176.

¹⁰⁸ För en analys av humanitär diplomati se t.ex. Akpınar, Pınar (2013). "Turkey's peacebuilding in Somalia: The limits of humanitarian diplomacy", *Turkish Studies*, Vol. 14(4), s. 735-757.

¹⁰⁹ Siradağ, Abdurrahim (2022). "Turkey's growing role as a security actor in Somalia: Dynamics and motivations", *Journal of Academic Inquiries*, Vol. 17(2), s. 398-399.

¹¹⁰ Hacaoglu, Selcan (2024). "Turkey Wants Ballistic Missile Test Range, Spaceport in Somalia", *Bloomberg*, 10 september.

¹¹¹ Cannon, Brendon (2024). "Somalia-Turkey maritime deal is a win for both countries, and not a power play for the Horn of Africa", *The Conversation*, 7 mars.

goda relationer med både Somalia och Etiopien, och har försökt medla i hamntillgångskrisen länderna emellan.¹¹²

Bakom Turkiets engagemang i Somalia ligger både hotuppfattningar och säkerhetsintressen. Beträffande hot och ur en förebyggande orientering, vill Turkiet begränsa ytterligare spridning av islamistisk extremism och terrorism i regionen. I Somalias fall delar Ankara den federala regeringens bild och ser detta hot i al-Shabaab.¹¹³ De turkiska säkerhetsintressena som ligger bakom landets stöd till Somalia har både geopolitiska och ekonomiska aspekter. När det kommer till Somalias geografiska position ligger landet nära flera områden av strategisk vikt, såsom Indiska oceanen, Adenviken, Bab el-Mandeb-sundet, och Röda havet. Somalias position är viktig både med tanke på transporten av olja från Mellanöstern men också annan internationell handel. Det turkiska engagemanget i Somalia höjer därmed Turkiets prestige och globala synlighet sedan landet har blivit en spelare i afrikansk politik.¹¹⁴ Ytterligare en geopolitisk aspekt av det turkiska engagemanget är att Turkiet behöver stöd från afrikanska länder för sina internationella ambitioner, såsom att få en permanent plats i FN:s säkerhetsråd eller ett erkännande av norra Cyperns självständighet. Ekonomiskt sett underlättar Turkiets engagemang i Somalia turkiska (försvars-)produkters tillgång till de afrikanska marknaderna. Men även i själva Somalia tjänar turkiska företag på stora infrastruktur- och utvecklingsprojekt.¹¹⁵ De ekonomiska vinstmöjligheterna sträcker sig även till energisektorn, där turkiska företag 2024 fick exklusiva rättigheter att prospektera olja och gas i tre block längs den somaliska kusten.¹¹⁶

I Turkiets engagemang i Somalia, och därmed maktprojicering i Östafrika, innefattas en symbolisk dimension gentemot det samlade väst. Västliga aktörer har både genom politiska och militära medel försökt att stödja Somalia sedan 1993, utan att ha lyckats uppnå fred och säkerhet i landet. Turkiet klarar sig, tack vare sitt osmanska förflutna, i regel undan anklagelser om koloniala ambitioner. Landet antas dessutom inte heller ha villkorat sitt stöd till Somalia, utan försöker genom sina insatser att visa upp sin effektivitet i stats- och stabilitetsbyggande. Även om Turkiets militära relationer med Somalia fördjupas på ett bilateralt sätt, sker detta samtidigt som andra västliga allierades (exempelvis Frankrikes) fotfäste i Afrika minskar medan Rysslands och Kinas växer. Genom att ta den "börda" som andra Natomedlemmar vägrar eller misslyckas med att ta ökar Turkiets värde för alliansen. Till skillnad från exempelvis Syrien är Somalias säkerhet inte en fråga med direkt säkerhetsrelevans för Turkiet. Trots det agerar Turkiet framåtlutat och dess agerande undertecknas av växande militarisering för att projicera makt. Engagemanget i Somalia är en manifestation av Turkiets självständiga agerande då landet själv väljer sina prioriteringar, samarbetspartners och (del-)mål.

5.5 Sammanfattande kommentarer om strategisk autonomi

Sättet på vilket Turkiet implementerade sin militär- och försvarsstrategi i de fyra fallen som har diskuterats i avsnitten 5.1–5.4 tyder på att landet har kommit nära målet om strategisk autonomi, utifrån Turkiets uppfattning om vad konceptet innebär.

¹¹² Soylu, Ragip (2024). "Inside the Turkey-backed Somalia-Ethiopia deal", *Middle East Eye*, 12 december.

¹¹³ Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı (2019). "Dışişleri Bakanı Sayın Mevlüt Çavuşoğlu'nun Somali Dışişleri ve Uluslararası İşbirliği Bakanı Sayın Ahmed İsa Avad ile ortak basın toplantısı", 27 kasım, Ankara. [Republiken Turkiet Utrikesdepartementet. Gemensam presskonferens för utrikesminister Mevlüt Çavuşoğlu med Somalias minister för utrikesfrågor och internationellt samarbete, Ahmed İsa Avad, 27 november].

¹¹⁴ Siradağ, 2022, s. 400.

¹¹⁵ Akpınar, 2013, s. 748.

¹¹⁶ *Daily Sabah* (2024) "Türkiye, Somalia sign deal on cooperation in hydrocarbon field", 18 juli.

I samtliga dessa fall har Turkiet självständigt definierat sin hotbild och mobiliserat sina förmågor. Då Ankara bedömde att dess västliga allierade inte tog landets säkerhetspolitiska oro på allvar utökade Turkiet sitt partnersnätverk samt agerade på ett, militärt sett, framåt-lutat vis för att skydda sina intressen. Samma sak gäller i de fallen där Turkiet drev sin egen agenda trots att den krockade med prioriteringarna hos vissa av landets västliga allierade. Dessa fall talar för att turkisk strategisk autonomi har en viktig kvalitet: istället för att endast vara en kraft som driver landet bort från det samlade väst, borde den även ses som en kraft som höjer landets relevans och i några fall strategiska värde för det samlade väst.

Skälet till att Turkiet har kommit relativt nära men inte nått målen om strategisk autonomi, är att även om landet inte är helt beroende av externa makter, behöver Ankara fortfarande väga in deras intressen i sitt beslutsfattande. Nästa kapitel presenterar hur Turkiets förbindelser med några stormakter i praktiken markerar gränserna för landets strategiska autonomi.

6 Den strategiska autonomins gränser: Relationerna med externa aktörer

De fall som analyserades i kapitel 5 visar å ena sidan Turkiets tilltagande tendens att agera självständigt och framåtlutat, trots att detta agerande kan äventyra landets traditionella allierades intressen. Å andra sidan visar fallen att även i frågor som Turkiet anser vara centrala för sin säkerhet behöver landet fortfarande räkna in andra inflytelserika aktörers säkerhetspolitiska prioriteringar och intressen. Den turkiska strategiska autonomins gränser dras där beroenden från centrala externa aktörer kvarstår.

6.1 USA: materiellt och strategiskt beroende

USA spelar en central roll i turkisk utrikes- och säkerhetspolitik, även om relationen sällan har varit friktionsfri. Medlemskapet i Nato har sedan 1950-talet varit en hörnsten för Turkiets nationella säkerhet och en viktig interaktionsyta med USA.

Under 2000-talet har USA:s och Turkiets förhållande blivit alltmer problemtyngt. Bland de bakomliggande skälen märks Turkiets växande ekonomiska och politiska styrka, vilken har omsatts i höjda maktambitioner och autonomisträvanden, samt AKP-regeringens västkritiska och i vissa avseenden antiamerikanska ideologi. Det är dock inte hela förklaringen. USA har under 2000-talet upprepade gånger agerat i direkt strid med turkiska säkerhetsintressen. Relationen mellan de två staterna försämrades särskilt snabbt under 2010-talet, bland annat till följd av Syrienkonflikten. Även om en viss förbättring märkts de senaste åren, präglas den amerikansk-turkiska relationen numera av tvister och ömsesidig irritation.

Ett tidigt exempel på hur länderna började glida isär kom 2003, när det AKP-dominerade turkiska parlamentet förbjöd USA att utnyttja turkiskt territorium för att invadera Irak. Beslutet överraskade USA, som hade räknat med Ankaras traditionella följsamhet gentemot amerikanska intressen.¹¹⁷ Relationen förblev i huvudsak god, men problemen började hopa sig under 2010-talet. Turkiets utrikespolitik skiftade då karaktär på ett mer tydligt vis, och landet kom regelbundet i delo med USA. Relationen påverkades påtagligt av den arabiska våren 2011 och de regionala konflikter som skakade Mellanöstern och Nordafrika (se avsnitt 3.6). Från och med 2011 arbetade USA och Turkiet nära ihop, jämte flera arabiska och europeiska stater, för att stöta Syriens president Assad. Man beväpnade och tränade syriska rebellgrupper som opererade längs den turkiska gränsen (se avsnitt 5.1). De två ländernas skilda prioriteringar ledde emellertid till växande samarbetsproblem. Turkiet ansåg att USA hämmade upproret mot Assad genom att prioritera den militärt svaga sekulära oppositionen och förbjuda leveranser av vissa vapentyper, av oro för att de skulle falla i jihadisters händer. USA bekymrades av Turkiets nära samarbete med islamistiska rebellgrupper, inklusive extrema och västfientliga fraktioner.

USA kom med tiden att lägga allt större vikt vid kampen mot jihadistiska grupper som al-Qaida och IS. Efter att USA intervenerat i Syrien hösten 2014 inledde man ett samarbete med PKK-anknutna syrisk-kurdiska styrkor för att bekämpa IS. Samarbetet mellan USA och PKK-lojalisterna togs illa emot i Turkiet, som betraktade den kurdiska gruppen som ett långt allvarigare hot än både Assad och IS. Även om de två länderna ansträngde sig för att fortsätta samarbeta började det bli tydligt att de drev oförenliga projekt i Syrien. Den ryska interventionen på Assads sida 2015 blev spiken i kistan för regimskiftesambitionerna i Syrien. Turkiet, som dittills varit Assads allra hökaktigaste motståndare, insåg att man skulle tvingas revidera sin strategi. Assadfrågan behövde prioriteras ner, och fokus skulle istället ligga på att hejda den USA-stödda expansionen av PKK:s inflytandesfär i Syrien. Efter inledande konflikter valde Erdoğan därför att byta fot och söka pragmatiska kompromisser

¹¹⁷ Karen Kaya (2011). "The Turkish-American Crisis: An Analysis of 1 March 2003", *Military Review*, s. 69–75.

med Ryssland, istället för att hålla fast vid USA som partner (se avsnitt 6.2). Detta skapade ännu mer friktion med USA.

Turkiets frustration över USA växte ytterligare efter kuppförsöket 2016. Krisens efterspel, med omfattande utrensningar av misstänkt illojala personer ur statsapparaten, bidrog till en radikaliserings av Turkiets utrikespolitiska hållning. Det skadade också specifikt förhållandet till USA (se avsnitt 4.2.2). De djupnande relationerna med Ryssland underlättade vidare Erdoğan's beslut, år 2017, att köpa det ryska luftvärnssystemet S400. USA och andra Nato-länder protesterade livligt. Trots starka reaktioner även från den inhemska försvarsindustrin, tycktes Erdoğan se inrikespolitiska fördelar med att framställa sig som en förkämpe för Turkiets handlingsfrihet gentemot västliga påtryckningar.¹¹⁸ Efter att systemet börjat överföras i Turkiets ägo två år senare tvingades Turkiet lämna F-35-programmet, och 2020 införde USA straffsanktioner mot turkisk militärindustri, vilket Turkiet fördömde som en orättvis och fientlig åtgärd.¹¹⁹ S400-affären har fortsatt förgifta relationerna, och försök att hitta en ömsesidigt tillfredsställande lösning på problemet har inte nått framgång. Turkiets behov av att fylla tomrummet efter den planerade F-35-anskaffningen ledde till fortsatta duster kring ett program för köp och uppgradering av F-16-plan. Frågan blev sedermera en del av dusterna kring Sveriges och Finlands Natomedlemskap.

En viss lättnad märktes efter att Turkiet började reparera sina relationer med andra USA-allierade stater i regionen, från och med 2020, efter Rysslands anfallskrig mot Ukraina 2022, och efter att den svenska Natofrågan löstes ut 2024. Men även om den amerikansk-turkiska relationen är mer avspänd 2025 än den var några år tidigare, har ett nytt normalläge av ömsesidig misstänksamhet etablerats. USA kan inte längre utgå från att Turkiet agerar utifrån en grundläggande säkerhetspolitisk samsyn, utan måste istället förhandla sig fram till pragmatiska arrangemang. Samtidigt tvingas man hantera de jäsande surdegarna kring Syrien, S400, Palestinafrågan, med mera. Vidare har Vita husets försök att läka den såriga relationen försvårats av antiturkiska stämningar i den amerikanska kongressen, där irritationen över Erdoğan's uppträdande har underblåsts av israeliskt, armeniskt, grekiskt, emiratiskt och annat lobbyarbete. Den nya Trumpadministrationens preferens för hård makt, geopolitiskt tänkande och pragmatiska förbindelser med såväl motståndare som allierade, kan förväntas förstärka den transaktionella ramen för de turkisk-amerikanska relationerna.¹²⁰ Turkiet strävar efter att öka sin autonomi och bygga en självständig regional maktsfär. Att frigöra sig från hämmande beroenden av USA är en viktig del i dessa strävanden. Turkiska intressen förblir dock ofta knutna till USA på ett sätt som kan beskära Ankaras manövreringsutrymme i praktiken. Inte ens i sina mest antiamerikanska ögonblick har Erdoğan visat något intresse för att klippa av förbindelserna med USA. Detta har många skäl. USA är, exempelvis, den dominerande makten inom Nato, en arena där Turkiet fortsatt spelar en viktig roll trots ett svalt intresse för alliansen som försvarspakt mot Ryssland.

AKP-regeringen har, av flera anledningar, upprätthållit traditionen av aktivt turkiskt engagemang i Nato. En förklaring är att en mer tillbakadragen turkisk attityd skulle kunna öka rivalen Greklands inflytande inom alliansen. Detta är viktigt för Ankara särskilt med tanke på Athens fördjupade strategiska samarbete med Washington sedan 2021.¹²¹ En annan förklaring är att även om turkiska ledare knappast verkar oroas sig för ett ryskt anfall, har de fortsatt ett intresse i alliansens militära trovärdighet och avskräckningsförmåga, vilka är helt

¹¹⁸ İbrahim Altay (2019). "Turkey's S-400 deal national security decision, not an issue for third countries", *Daily Sabah*, 10 april.

¹¹⁹ Macias, Amanda (2020). "U.S. sanctions Turkey over purchase of Russian S-400 missile system", *CNBC*, 14 december; Turkiska utrikesministeriet (2020). "No: 321, Press Release Regarding the U.S. Decision to Impose Sanctions Against Turkey", 14 december.

¹²⁰ Outzen, Rich (2024). "What the US-Turkey relationship will look like during Trump 2.0", *Atlantic Council*, 6 december.

¹²¹ U.S. Department of State (2021). "Joint Statement on Third United States – Greece Strategic Dialogue", 14 oktober.

avhängiga USA:s aktiva deltagande. Banden till USA och Nato utgör dessutom en sorts strategiskt djup gentemot Ryssland, som låter Turkiet bedriva intressepolitik gentemot Moskva med större tillförsikt och tyngd. Även tekniskt sett är Turkiet bundet till Natos infrastruktur, då den turkiska militärens "nervsystem" (C4ISR; ledning, kontroll, kommunikation, dator, intelligens, övervakning och spaning) är integrerat i alliansens system, och kommer fortsätta vara det tills Turkiet bygger upp sina högteknologiska förmågor.¹²²

Den turkiska militärindustrin har tagit stora steg mot att minska beroendet av amerikanska krigsmaterielexportörer och teknikproducenter, men flera beroenden återstår. Turbulensen kring Turkiets F-16-köp och de fortsatta signalerna om turkiskt intresse för F-35 är viktiga exempel och understryker en av två stora svagheter i den turkiska militären: det föråldrade flygvapnet. Ankara har inga andra alternativ än att försöka uppgradera sitt flygvapen med USA:s hjälp, trots stora satsningar på inhemsk stridsflygtillverkning och halvhjärtade försök att hitta europeiska alternativ, som Eurofighter. En annan svaghet är landets bristande robotförsvarsförmåga. Turkiet har inget luftvärn som skulle kunna erbjuda ett skydd mot ballistiska robotar utom det ryskbyggda S400, vilket av politiska skäl aldrig har aktiverats. Därmed är landet beroende av Natos robotförsvarsförmågor, där USA:s samtycke är avgörande för alla utplaceringar och insatser.¹²³ Även utanför Natos ramar behöver Turkiet USA:s medgivande för att kunna underhålla eller utrusta flera av de vapensystem som dess försvarsmakt använder. Trots Turkiets stora satsningar på egen utveckling av sjömålsrobotar, är exempelvis turkiskbyggda fartyg fortfarande utrustade med amerikanska Harpoonrobotar.

Fram till 2020 var USA Turkiets största vapenleverantör. Turkiets vapenimport har genomgått en kvalitativ förändring de senaste åren, då landet främst importerar delar och komponenter istället för stora plattformar.¹²⁴ Även om andra aktörer successivt har fått större andel av Turkiets vapenimport och affärerna nu handlar om andra system än de som köptes i början på 00-talet, är USA fortfarande en av de fem främsta källorna för vapenimport.

Den turkiska ekonomin kan också påverkas av amerikanska sanktioner. USA har riktat sanktioner mot Turkiet vid flera tillfällen, exempelvis efter S400-affären, men Ankara har också anklagats för att hjälpa Moskva kringgå Ukrainarelaterade sanktioner och transportera varor med militär användning.¹²⁵ År 2023 var USA Turkiets näst största exportdestination och listades dessutom som femte största källa för import, vilket gör Turkiet mycket sårbart för amerikanska handelsrestriktioner.¹²⁶ Sanktioner eller hot om sanktioner mot Turkiet kan omedelbart leda till en nedgång av den turkiska liras värde. De senaste åren har lånekostnaderna ökat, samtidigt som förtroendet för den turkiska marknaden samt den turkiska ekonomins tillväxt minskat, vilket gör att fler sanktioner skulle kunna destabilisera Turkiets ekonomi. Detta påverkar Ankaras utrikespolitiska agerande, exempelvis under december 2024 när en turkisk militär intervention i den kurdiskkontrollerade syriska staden Kobane diskuterades. Oron för amerikanska sanktioner var ett av de mest återkommande argumenten som framfördes mot en direkt intervention. Turkiets ekonomi kan destabiliseras ytterligare i det fall den nya Trumpadministrationen tullbelägger import från landet.¹²⁷

Att de turkisk-amerikanska relationerna försämrats illustrerar Turkiets försök att nå strategisk autonomi. Turkiet bedömer att USA inte tar landets säkerhetspolitiska oro på allvar

¹²² Serveta, 2024, s. 4.

¹²³ Ibid, s. 5.

¹²⁴ Ibid, s. 2-4.

¹²⁵ US Department of State (2020). "The United States Sanctions Turkey under CAATSA 231", 14 december; Shart, Alexandra (2023). "U.S. Imposes Landmark Sanctions on Turkey", *Foreign Policy*, 14 september.

¹²⁶ Trend Economy (2024). "Annual International Trade Statistics by Country (HS): Turkey, 2023".

¹²⁷ CATS Network (2025). "How will the Trump administration's protectionist policies impact Turkish-American relations?", Vol. 3, 24 januari.

gällande en rad olika frågor, från Mellanöstern och Egeiska havet till Svarta havet. Därmed försöker Ankara definiera sin hotbild oberoende av amerikanska prioriteringar och bygga upp sina förmågor på ett sätt som successivt försvagar banden med Washington. Trots intentionerna kvarstår vissa centrala beroenden, både i termer av förmågor och koordineringsbehov på de olika arenor där de två länderna uppträder. Ankaras ambitioner om att spela en nyckelroll i konflikter i landets närområde (Ukraina, Palestina, Syrien) kräver någon form av strategisk koordinering med Washington. Detta skjuter Turkiets ambition att agera självständigt och utöva strategisk autonomi längre in i framtiden.

6.2 Ryssland: ekonomiskt och geostrategiskt beroende

De turkisk-ryska relationerna präglas av både rivalitet och samarbete. Ryssland är Turkiets största grannland och historiskt sett ett dominerande säkerhetspolitiskt hot. Hundratals år av konkurrens och krig mellan de ryska och turkisk-osmanska imperierna har efterlämnat ett arv av misstänksam vaksamhet. Ländernas geografiska läge och överlappande intressesfärer har dock tvingat Moskva och Ankara att förhandla fram premisserna för en fungerande samexistens i de områden där båda engagerar sig.

Turkiets inträde i Nato 1952 drevs fram av sovjetiska territorialanspråk och krav på kontroll över Svarta havets inlopp.¹²⁸ Ländernas relationer var därefter ansträngda, men samtidigt pragmatiska. Efter kalla krigets slut ökade det bilaterala utbytet betydligt, dels genom mer avslappnade relationer men framförallt genom en växande handel.¹²⁹ Rent säkerhetspolitiskt förblev Turkiet emellertid fast förankrat i Natolägrät, och bägge stater oroad sig för den andras försök att vinna inflytande i det egna grannskapet eller över känsliga inre säkerhetsfrågor. Vid mitten av nittioåret bemötte Moskva turkiskt stöd till det tjetjenska upproret med varningar om att ryskt stöd kunde ges till PKK, vilket resulterade i en diskret överenskommelse om att begränsa inblandningen i varandras inre affärer.¹³⁰ Relationen formades också av sammantvinnade intressen i det gemensamma närområdet i Kaukasien och Centralasien, där Moskvans inflytande över postsovjetiska stater överlappar med Ankaras band till de turkisk-etniska och muslimska kultursfärerna. I november 2001 undertecknades en gemensam "handlingsplan för samarbete i Eurasien", med sikte på att odla gemensamma intressen och undvika konfliktrisker.¹³¹

Under AKP har relationen mellan Turkiet och Ryssland förändrats, delvis som en effekt av Turkiets omformulerade utrikespolitiska hållning i stort, men framför allt genom att de bilaterala förbindelserna fördjupats dramatiskt. Vid mitten av 2010-talet skedde en kraftig ökning av de mellanstatliga kontakterna, inklusive mellan Erdoğan och Putin.¹³² Detta skifte utlöstes av den ryska interventionen i Syrien hösten 2015 (se avsnitt 3.5 och 5.1). Efter en inledande period av hårda spänningar bytte Turkiet fot sommaren 2016. Man lade om sin Syrienpolitik och tonade ner förväntningarna på ett regimskifte i Damaskus, för att istället hårt prioritera sina egna säkerhetsintressen, inklusive genom pragmatiska arrangemang tillsammans med Ryssland och Iran.¹³³ En liknande dynamik uppstod senare i Libyen (se

¹²⁸ Vasiliev, Alexey (2018). *Russia's Middle East Policy: From Lenin to Putin*, Routledge: New York, s. 23.

¹²⁹ Ibid, s. 331.

¹³⁰ Olson, Robert (1996). "The Kurdish Question and Chechnya: Turkish and Russian Foreign Policies since the Gulf War", *Middle East Policy*, Vol. IV(3), s. 106–118.

¹³¹ Ülgen, Sinan (2024). *Türkiye and Russia: An Unequal Partnership*. Carnegieinstitutet för internationell fred, 24 oktober; Turkiska utrikesministeriet. "Türkiye's Political Relations With Russian Federation".

¹³² Koru, Selim (2018). *The Resiliency of Turkey-Russia Relations*. Foreign Policy Research Institute, p. 15.

¹³³ Heller, Sam (2017). "Turkey's 'Turkey First' Syria Policy", *Century International*, 12 april.

avsnitt 5.2) och Sydkaukasien (se avsnitt 5.3).¹³⁴ Att Turkiet behöver ta hänsyn till ryska intressen och tillsammans med Ryssland hantera dessa konflikter, visar å ena sidan på Turkiets strävan att utöka sitt partnersättnätverk, men å andra sidan också landets begränsade möjlighet att agera självständigt i prioriterade frågor och områden.

De turkisk-ryska förbindelserna fördjupades snabbt under 2010-talets andra halva. Närmandet drevs på av en stadig försämring av de turkisk-amerikanska förbindelserna, men bidrog också till denna försämring. Bland de mer framträdande exemplen på irritationsmoment som utföll i den turkisk-ryska relationens favör fanns USA:s beslut att gå i armkrok med PKK-anknutna grupper i Syrienkonflikten (se avsnitt 5.1), samt Turkiets närmast demonstrativa köp av det ryska luftvärnssystemet S400 (se avsnitt 6.1). Närmandet underlättades också av en viss värdegemenskap: de ryska och turkiska statsledningarna drev samma typ av hårdkokta realpolitik, uppvisade en slående samsyn kring behovet av en multipolär världsordning och var bägge uttalande motståndare till vad de uppfattade som en västdominerad världsordning och som man såg det samhällsupplösande liberala idéer.¹³⁵ En skillnad mellan länderna är dock att Rysslands mål är att direkt försvaga väst, medan Turkiet gynnas indirekt av det utrymme som skapas när väst försvagas.

Trots de förbättrade relationerna återstår många tvistefrågor. Turkiet har exempelvis starkt fördömt Rysslands invasion av Ukraina, även om man samtidigt vägrat införa sanktioner mot Ryssland och anstränger sig för att bevara ett konstruktivt förhållande till Moskva. Trots att Turkiet är en tung medlem i Nato förefaller regeringen i Ankara inte särdeles bekymrad över risken för väpnad konflikt med Ryssland. För Turkiet är ett mer oroande scenario möjligheten att de bilaterala relationerna med Ryssland skulle försämrast så dramatiskt att Moskva skulle underminera turkiska intressen med andra medel än fullskaligt krig.

Perioden efter den ryska interventionen i Syrien i september 2015 gav prov på hur detta skulle kunna falla ut. Ryssland införde då hårda ekonomiska sanktioner mot Turkiet. Sanktionerna beräknas ha kostat Turkiet \$5,8 miljarder enbart i turismintäkter, utöver annan handel.¹³⁶ Även om sanktionerna inte skadade den turkiska ekonomin dramatiskt, levde Ankara i ovisshet om huruvida Ryssland skulle utöka påtryckningarna genom att exempelvis dra in gasleveranser.¹³⁷ Vissa neddragningar i gasleveranserna genomfördes under 2016, men det är oklart om detta kan hänföras till den politiska konflikten eller snarare berodde på prisdyspyter och avtalsförnyelser.¹³⁸ Ryssland intensifierade också under vintern 2015–16 sina angrepp mot turkiskstödda grupper i Syrien och demonstrerade att man kunde påverka säkerhetsläget längs Turkiets sydgräns.

De senaste tio åren har Turkiet ogenerat sökt ekonomiska samarbeten med Ryssland. Handelsvolymen mellan de två staterna uppgick till \$34 miljarder år 2021, men det ekonomiska utbytet är obalanserat: \$28,9 miljarder utgjordes av rysk export till Turkiet (gas med mera) men bara \$5,7 miljarder flödade i andra riktningen.¹³⁹ Ukrainakriget skapade problem genom införandet av västliga sanktioner, men också möjligheter. Ryska pengar

¹³⁴ Coşkun, Alper, Gabuev, Alexander, Pierini, Marc, Siccardi, Francesco, Umarov, Temur (2024). *Understanding Türkiye's Entanglement With Russia*. Carnegiestiftelsen för internationell fred, s. 5–6. Om den rysk-turkiska dynamiken i Libyen, se Lund, Aron (2022). *The Turkish Intervention in Libya*. FOI-R--5207--SE, Kista: Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI).

¹³⁵ Koru, 2018.

¹³⁶ Pritchett, Johanna (2021). "Who Suffers Most From Russian Tourism Sanctions Against Turkey?", Carnegie Endowment for International Peace, 10 maj.

¹³⁷ Turkiet importerade vid tillfället mer än hälften av all sin gas från Ryssland. Se Idil Bilgic-Alpaslan, Bojan Markovic, Peter Tabak och Emir Zildzovic (2015). "Economic implications of Russia's sanctions against Turkey", European Reconstruction and Development Bank, 7 december.

¹³⁸ *Daily Sabah* (2016). "Russia's Gazprom reduces gas export to Turkey's private sector companies by 10 percent", 25 februari.

¹³⁹ Coşkun, Gabuev, Pierini, Siccardi, Umarov, 2024, s. 5–6.

strömmade in i Turkiet och det turkiska näringslivet kunde ersätta amerikanska och europeiska företag som drog sig ur de ryska marknaderna; rysk import av sanktionsbelagda varor kunde också organiseras via Turkiet. Handelsvolymen dubblades till över \$60 miljarder år 2022, och Turkiet blev därmed Rysslands näst största handelspartner efter Kina.¹⁴⁰ År 2023 hade Ryssland blivit Turkiets största importland.¹⁴¹ Uppsvinget för den gemensamma handeln har emellertid också skapat friktion med Turkiets västallierade, och Ankara har med tiden anpassat sig allt mer för att försöka hindra rysk import av varor belagda med USA- och EU-sanktioner.¹⁴²

I linje med det turkiska målet om att nå strategisk autonomi, har Turkiet försökt minska sitt beroende av Ryssland, framför allt genom att diversifiera sin naturgasimport. Turkiet har importerat rysk naturgas sedan 1988, via Trans-Balkan-ledningen genom Rumänien och Bulgarien, och sedan 1997 via Blue Stream, en ledning som löper över Svarta havets botten direkt från Ryssland till Turkiet. 2020 invigdes även Turk Stream, som också löper genom Svarta havet. Turkiet både konsumerar rysk gas och vidareexporterar den till Europa, men landet har också byggt gasledningar i väst-östlig riktning till exempelvis Azerbajdzjan.¹⁴³ Turkiet har även på senare år byggt ut sin infrastruktur för att kunna ta emot flytande naturgas (LNG) sjövägen från länder som Algeriet, Nigeria och Qatar.

Dessa satsningar handlar inte bara om att minska beroendet av Ryssland utan om ett högre ställt mål. Ankara har länge närt drömmar om att inrätta sig som ett nav för energihandel mellan europeiska konsumenter och producenter i andra delar av världen. En sådan mellanhandsroll skulle vara både ekonomiskt och politiskt lönsam. Samtidigt skulle Turkiets kunna trygga sin rätt bräckliga energisäkerhet, genom att möjligheten öppnas att tappa av leveranser från många olika producenter för eget bruk och sälja överskottet vidare. Turkiet diversifierar därmed upphandlingskanalerna och reducerar risken för att politiska konflikter, krig, olyckor och naturkatastrofer ska strypa den egna energitillförseln.

Dessa ambitioner har historiskt sett varit i harmoni med EU:s strategi för att gynna framväxten av en "sydlig korridor" för unionens gasimport, som ett sätt att diversifiera gasimporten och minska beroendet av Ryssland. EU har haft siktet ställt på att importera gas från Azerbajdzjan och andra energirika länder i österled, via Turkiet. Under Ukrainakriget har frågan kommit i annat ljus. Efter att länge ha motsatt sig de turkiska drömmarna om att bli ett energinav valde Ryssland nämligen under hösten 2022 att ställa sig bakom idén, dock med rakt motsatt baktanke. Genom att understödja Turkiets ambition om att bli transitland för gas till Europa och samtidigt sälja egen gas till det turkiska nätet, hoppas Moskva kunna använda Turkiet som en bakdörr för fortsatt export till EU.¹⁴⁴

Turkiets intresse av energisamarbeten med Ryssland framgår även av byggandet av ett ryskt kärnkraftverk i Akkuyu i södra Turkiet, med 4,8 gigawatts kapacitet, motsvarande ungefär en tiondel av det turkiska elnätets behov.¹⁴⁵ Projektets ekonomiska modell går ut på att ryska Rosatom både bygger kraftverket och kommer att driva och äga det, samtidigt som det kommer att operera på den turkiska energimarknaden. Detta är kostnadseffektivt för Turkiet, men placerar samtidigt viktig turkisk energiinfrastruktur i ryska händer. Diskussioner förs samtidigt om byggandet av ytterligare ett kärnkraftverk på Svartahavskusten.¹⁴⁶

¹⁴⁰ Ibid, s. 7.

¹⁴¹ TUIK Data. Foreign Trade Statistics, December 2023.

¹⁴² Ülgen, 2024.

¹⁴³ Ibid.

¹⁴⁴ Ibid.

¹⁴⁵ Ibid.

¹⁴⁶ Coşkun, Gabuev, Pierini, Siccardi, Umarov, 2024, s. 9.

Sammanfattningsvis är Ryssland i många avseenden ett ständigt närvarande orosmoln för Turkiet, men samtidigt en värdefull samarbetspartner när gemensamma intressen föreligger. Den turkiska uppfattningen tycks vara att det friktionsfyllda förhållandet till Ryssland är något man måste leva med, och att det långsiktigt bästa sättet är att upprätthålla välsmorda relationer, för att kunna odla positiva gemensamma intressen och pragmatiskt hantera konflikter. Turkiets ställning gentemot Ryssland torde dock ha stärkts de senaste åren, på grund av det ökande ryska beroendet av Turkiet under Ukrainakriget och för att hantera de västliga sanktionerna. Frågan har återigen aktualiserats av diskussionerna om ett eldupphör i Ukraina under 2025.¹⁴⁷ Ett annat viktigt skäl är att Turkietstödda aktörer vunnit avgörande segrar i såväl Sydkaukasien som Syrien, på bekostnad av ryska intressen: Azerbajdzjan har återerövrat Nagorno-Karabakh-enklaven från Armenien och turkiskstödda rebeller har störtat Assadregeringen i Syrien.

Att de turkisk-ryska relationerna har fördjupats det gångna årtiondet illustrerar Turkiets försök att utöka sitt nätverk för att skydda sina säkerhetsintressen. Turkiets kvarstående ekonomiska beroenden av Ryssland och ovilja att nedgradera relationerna med Moskva visar samtidigt att Turkiet inte har möjlighet att agera utan att ta hänsyn till Rysslands prioriteringar. Såsom i USA-fallet belyser även detta gränserna för Turkiets strategiska autonomi.

6.3 EU: ekonomiskt beroende

Trots att Turkiet har haft en ambition om att integreras djupare med Europa i mer än ett halvsekel, begränsas förbindelserna mellan Turkiet och EU till samarbeten i sakfrågor. Detta talar för mer kontinuitet än förändring historiskt sett. Utöver några korta perioder av undantag då idémässiga faktorer har spelat in, har relationerna mellan EU och Turkiet undertryckts av principen om att det är ekonomiska medel som driver geopolitiska mål.

Turkiet blev associerad medlem av EU:s föregångare Europeiska ekonomiska gemenskapen 1963, ansökte om medlemskap 1987 och har varit integrerat i de europeiska marknaderna med hjälp av ett tullunionsavtal sedan 1996. EU erkände Turkiet som kandidatland för fullt medlemskap 1999, men förhandlingarna startade inte förrän 2005. Även då gjordes få framsteg. En av de främsta anledningarna till att förhandlingarna stannade av, särskilt sedan 2007, är att Turkiet inte har ratificerat det så kallade Ankaraprotokollet, vilket skulle utsträcka tullunionsavtalet till Cypern.¹⁴⁸ Förhandlingsmöjligheterna har successivt försämrats på grund av växande europeisk kritik mot den demokratiska situationen i Turkiet och allmänt försämrade relationer. Allt detta lägger ett lager av besvär till den fortfarande olösta Cypernfrågan och det faktum att Cypern är det sista EU-medlemslandet som fortfarande är under ockupation.¹⁴⁹

Under AKP:s första år vid makten genomförde regeringen reformer som, åtminstone delvis, förde Turkiet närmare ett EU-medlemskap. Regeringen utformade dock dessa reformer främst för att bryta det kemalistiska etablissemangets maktmonopol på hemmaplan och säkerställa sin kontroll över militären (se avsnitt 2).¹⁵⁰ AKP:s framgångsrika maktkonsolidering i kombination med den turkiska ekonomins tillväxt fram till 2008 – vilket gjorde landet mindre beroende av europeiskt stöd – försvagade Ankaras benägenhet att binda upp sig vid hoppet om EU-anslutning. Euroskepticismen började sakta växa i Turkiet och blev även ett verktyg för AKP-regeringen att vinna väljarstöd. Inom Turkiet stärks övertygelsen om att EU saknar både genuint intresse och kapacitet att absorbera Turkiet inom unionen,

¹⁴⁷ Se Lund, Aron (2025). ”Effekter av en rysk-ukrainsk vapenvila på marinnärvaron i Svarta havet”, FOI Memo 8818. Kista: Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI).

¹⁴⁸ Dursun-Özkanca, Oya (2019). *Turkey-West relations: The politics of intra-alliance opposition*. Cambridge: Cambridge University Press, s. 5.

¹⁴⁹ För mer om Cypernfrågan se t.ex. Serveta, 2023.

¹⁵⁰ Se Serveta, Lindh, 2023, s. 43.

samt att unionen saknar det normativa inflytande som skulle tvinga landets beslutsfattare att införa reformer.

Repressionskampanjen och Erdoğan's ökade maktkoncentration efter det misslyckade kupp-försöket 2016 skakade EU:s förtroende beträffande landets reformpotential ytterligare. Samma år slöt EU och Turkiet ett mycket omstritt avtal för att hantera migrationskrisen. För att begränsa antalet asylsökande i EU skulle, enligt avtalet, flyktingarna som försökte ta sig in i EU genom Grekland och vars asylansökan fick avslag återföras till Turkiet. Ankara skulle dessutom vidta åtgärder för att förhindra att nya migrationsvägar öppnades.¹⁵¹ I utbyte skulle EU bland annat betala Turkiet en stor summa pengar i bistånd, vidarebosätta syriska flyktingar, uppdatera tullunionen samt sätta fart på de avstannade anslutningsförhandlingarna.¹⁵² Migrationsavtalet ledde inte till något större momentum i Turkiets anslutningsprocess. Avtalets arv för EU-länderna blev istället en kvardröjande oro över att Erdoğan kan utnyttja migrationsfrågan om han pressas, som under den så kallade "Evrosincidenten" 2020, när Turkiet tillfälligt öppnade landets gränser mot EU.¹⁵³

2017 uppmanade EU-parlamentet Kommissionen att suspendera medlemskapsförhandlingarna med Turkiet om de föreslagna konstitutionella reformerna, däribland övergången till presidentstyret, implementerades i landet.¹⁵⁴ Ett år senare kungjorde Europeiska rådet att förhandlingarna om Turkiets EU-medlemskap avstannat.¹⁵⁵ Med det förlorade anslutningsprocessen sin funktion som ankare för EU:s relationer med Turkiet. Migrationsavtalet 2016 markerade däremot att *transaktionalism* hade blivit ett av EU:s två nya förhållningssätt till Turkiet. Det andra var *konfrontation* som bland annat handlar om riktade restriktioner som EU har infört exempelvis som följd av Turkiets militära interventioner i Syrien.¹⁵⁶

Utöver den ekonomiska dimensionen har säkerhet traditionellt sett varit en central dimension av Turkiets relationer med Europa, huvudsakligen genom Nato. Säkerhetssamarbetet parterna emellan har dock inte skett på en jämlik grund historiskt sett, då europeiska aktörers stöd till Turkiet för att skydda sig mot Sovjetunionen villkorades med att Turkiet antog västs försvarspolitik.¹⁵⁷ Ju mer Turkiets militära förmågor och utrikespolitiska ambitioner växer, desto tydligare blir det för Ankara att säkerhetssamarbetet med europeiska aktörer inte kan skydda landets säkerhetsintressen. Enligt Turkiet motarbetar europeiska aktörer aktivt turkiska intressen, exempelvis genom att stödja PKK, SDF och Gülenrörelsen.¹⁵⁸ Turkiets alltmer framåtlutade agerande i närområdet, exemplifierat av ingripandena i Syrien och anspråken på grekiska och cypriotiska havsområden, bidrar till landets försämrade relationer med EU, då allt fler europeiska länder vänder sig mot Turkiets expansionistiska tendenser. Trots problemen förblir dock säkerhet en viktig dimension i samarbetet mellan Turkiet och EU. Detta beror på att EU behöver Turkiet för att kontrollera flyktingströmmar, för att diversifiera sin energiförsörjning samt för att balansera den globala rivaliteten med Kina och Ryssland. I ljuset av USA:s eventuella minskade engagemang i

¹⁵¹ European Council (2016). "EU-Turkey statement", 18 mars.

¹⁵² Ibid.

¹⁵³ Se t.ex. Ergin, Ayşe (2020). "What Happened at the Greece-Turkey Border in early 2020?", *Verfassungsblog*, 30 september; Dimitriadi, Angeliki (2023). "A Steel Fence for Europe's External Borders", *Border Criminologies*, 16 maj.

¹⁵⁴ European Parliament (2017). "Turkey: MEPs raise the alarm on EU accession talks", Press Release, 6 juli.

¹⁵⁵ European Council (2018). "Council decision on Enlargement and Stabilisation and Association Process: Council Conclusions", s. 13.

¹⁵⁶ Adar, Sinem (2024). "EU-Turkey relations: Between cooperation and conflict", SUTS Policy Brief, Institute for Turkish Studies, Stockholm University, s. 2.

¹⁵⁷ İnat, Kemal, Cicioğlu, Filiz (2024). "A century of Türkiye-Europe relations: Europe's diminishing role", i Ataman, Muhittin, Yeşiltas, Murat (2024). *Türkiye's foreign policy: A century of strategic transformation*. SETA, s. 75, 76.

¹⁵⁸ Ibid.

Europas säkerhet kommer den europeiska säkerhetsarkitekturen dessutom att behöva mer turkiskt stöd i framtiden. För Turkiet är EU en nödvändig pol för sitt balanseringsaktsutövande, samt en alltfjämt central finansiell källa för landet.

Under 2023 var Turkiet EU:s femte största handelspartner, men motsvarade ändå bara 4 procent av EU:s totala handel. Turkiets beroende av handeln med EU är avsevärt större: EU är Turkiets främsta exportdestination, med 41 procent av Turkiets totala export, och står för 29 procent av Turkiets import.¹⁵⁹ Handelsrelationen är dock förhållandevis balanserad i det avseendet att EU:s export till Turkiet uppgick till 111 miljarder euro 2023, medan unionens import från landet uppgick till 95,5 miljarder euro samma år. Motorfordon, maskiner och elektrisk utrustning dominerade exporten för både Turkiets och EU:s räkning.¹⁶⁰

Turkiet har inte följt EU:s exempel i frågan om sanktioner mot Ryssland. Landet har istället förvandlats till ett transportnav för rysk olja och naturgas till unionens marknader. Turkiet köper nämligen gas från ryska Gazprom, blandar den med gas köpt från andra källor och säljer sedan mixen till EU (se avsnitt 6.2). Det turkiska statsägda energiföretaget BOTAS skrev exempelvis ett fyraårsavtal med Gazprom 2022, och ingick nyligen avtal med ungerska MVM, moldaviska Moldovagaz och bulgariska Bulgargaz.¹⁶¹ Efter att Gazproms avtal med Ukraina löpte ut vid slutet av 2024 är Turkiets rörledningar den enda exportvägen för rysk gas till EU, utöver LNG-transporter till sjöss. I linje med Turkiets fredsmäklarambitioner har landet erbjudit sig att stå värd för de rysk-ukrainska fredsförhandlingarna.¹⁶² Detta skulle höja Turkiets värde för EU, dock främst på ett symboliskt plan.

Kritiska uppfattningar om Turkiet har successivt stärkts inom EU samtidigt som kritiken mot Europa tilltar i Turkiet. Trots att Turkiets EU-anslutning verkar vara längre bort än någonsin kvarstår betydande beroenden åt båda håll. Således kan parterna förväntas bibehålla detta bräckliga, konfliktfyllda och oroliga samarbete framöver, dock i en alltmer transaktionell form.

6.4 Kina: växande ekonomisk och högteknologiskt beroende

Turkiets strävan efter att minska sitt beroende av väst har lett till att landet söker alternativa samarbetspartners. Turkiet är dessutom medvetet om de beroenden som skapas på grund av landets brist på råvaror. Landet investerar därför alltmer i en kunskapsintensiv ekonomi, exemplifierat av initiativet Nationella teknologiska framsteg (tur. *Milli Teknoloji Hamlesi*).¹⁶³ Kina är världens näst största ekonomi och driver ambitiösa högteknologiska initiativ och utvecklingsprojekt, vilket har väckt turkiskt intresse.

Trots historiskt instabila förbindelser, samt motstridiga parti ideologier, har ländernas samarbete fördjupats senaste decenniet. År 2010 upphöjdes samarbetet till ett strategiskt partnerskap, och bägge sidor har därefter strävat efter goda och konfliktfria relationer.

¹⁵⁹ European Commission, Trade and Economic Security. "EU trade relations with Türkiye: Facts, figures and latest developments."

¹⁶⁰ Ibid.

¹⁶¹ Bechev, Dimitar (2024). "Closer ties to the West doesn't mean Turkey will give up Russia", *Carnegie Politika*, 7 februari; Bechev, Dimitar (2023). "Russia's energy clout in the Balkans is on borrowed time", *Carnegie Politika*, 1 december; Reuters (2022). "Russia's Gazprom signs four-year gas deal with Turkey", 6 januari.

¹⁶² Soyly, Ragıp (2025). "Turkey open to act as security guarantor in Ukraine peace agreement", *Middle East Eye*, 24 februari.

¹⁶³ Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları (2022). *Milli Teknoloji Hamlesi: Toplumsal Yansımaları ve Türkiye'nin Geleceği*. [Turkiska vetenskapsakademiens publikationer (2022). National Technology Move: Sociala reflektioner och Turkiets framtid].

Turkiet har exempelvis tonat ner sin kritik mot Kinas hårdhänta behandling av uigurer, det muslimska turkfolk som är bosatt i västra Kina.¹⁶⁴ Det strategiska partnerskapet ledde till att länderna påbörjade gemensamma militära flygövningar samma år, de första som ett Natoland genomfört med Kina.¹⁶⁵ Militärövningarna har följts av träning, utbyten av försvarsunderrättelser, samarbete inom kontraterrorism och cyberfrågor, samt utveckling av robotsystem och artificiell intelligens.¹⁶⁶ Ett konkret resultat av det militärteknologiska samarbetet länderna emellan är de ballistiska robotarna Bora och J-600T Yıldırım, som utvecklats från den kinesiska förlagan B-611 och nu produceras av turkiska Roketsan och används av Turkiets försvarsmakt.¹⁶⁷

Kina spelar en viktig roll för Turkiets ekonomiska utvecklingsplaner och förhoppningar om regionalt ledarskap, på grund av de storskaliga utvecklingsprojekt som landet driver. År 2015 upptogs Turkiet i det kinesiska Sidenvägsinitiativet (eng. *Belt and Road Initiative*), ett omfattande infrastruktur- och utvecklingsprojekt som syftar till att bygga handelskorridorer mellan Kina, Östasien, Europa, Afrika, och Nord- och Sydamerika. Att Turkiet gick med i Sidenvägsinitiativet har lagt grund för landets ambition om att bli en transportkorridor mellan Asien och Europa och höja sin globala synlighet. Turkiet initierade då sitt eget Mittenkorridorinitiativ (eng. *Middle Corridor Initiative*), vilket överlappar med Sidenvägsinitiativet. Det turkiska initiativet formulerar Turkiets strategiska mål i Asien samt politiken kring kommersiella samarbeten och marknadsanslutning.¹⁶⁸ Ett av Turkiets bidrag till Sidenvägsinitiativets infrastrukturdel är järnvägslinjen Baku-Tbilisi-Kars, som ansluter Turkiet till Georgien, Azerbajdzjan och i förlängningen Kina. Ytterligare ett bidrag är försäljningen av 65 procent av Turkiets tredje största hamn, Kumport, i Istanbul, till ett kinesiskt konsortium lett av det statsägda bolaget Cosco. Affären har infogat Turkiet i Sidenvägsinitiativets maritima del och givit Kina en fördelaktig position för containertransport i Medelhavet.¹⁶⁹ Sidenvägsinitiativet sträcker sig även till energifrågor. Det sino-turkiska samarbetet har exempelvis lett till konstruktionen av ett solkraftverk och en gaslagringsanläggning, och förhandlingar pågår om ett eventuellt kinesiskbyggt kärnkraftverk.¹⁷⁰

Sidenvägsinitiativet har även en informationsdimension, som täcker informationsutbyte inom områdena sjöfart, handel och finans, samt en digital dimension som täcker framväxande teknologier.¹⁷¹ Kina försöker att diversifiera sin tillgång till världens marknader och skydda sina företags intressen utomlands. När det kommer till teknikbolag är Turkiets startup-ekosystem ett av de starkaste i Mellanöstern och Nordafrika, näst störst efter Israels.¹⁷² De senaste åren har fler stora kinesiska techbolag kommit in på Turkiets digitala marknad. Exempelvis har e-handelsjätten Ali Baba utvecklat de system som används av en

¹⁶⁴ Isik, Zou, 2019.

¹⁶⁵ Atlantic Council (2010). "U.S. questions Turkey's military exercise with China", 1 oktober.

¹⁶⁶ Alemdaroğlu, Ayça, Tepe, Sultan (2023). "Turkey's strategic partnership with China: A feminist recount" i Özkeçeçi-Taner, Binnur, Açıkmeşe, Sinem (2023). *One hundred years of Turkish foreign policy (1923-2023): Historical and theoretical reflections*. Cham: Palgrave MacMillan, s. 194.

¹⁶⁷ Kasapoğlu, Can (2019). "Türkiye'nin balistik füze teknolojisinde yeni aşama" [En ny etapp i Turkiets ballistiska robotteknik], *Anadolu Ajansı*, 26 juni.

¹⁶⁸ Hussain, Ejaz (2022). "The Belt and Road Initiative, the Middle Corridor and Turkey's Asia Policy: An Analysis." I Anas, Omair (2022). *Turkey's Asia Relations*. Palgrave Macmillan, s. 216, 223.

¹⁶⁹ Presidency of the Republic of Türkiye, Investment Office. "Chinese consortium buys into Turkish port with USD 940 million investment", 28 september 2015.

¹⁷⁰ Hussain, 2022, s. 219; Tavsan, Sinan (2023). "Turkey close to deal with China on nuclear power plant", *Nikkei Asia*, 15 september.

¹⁷¹ För en analytisk redogörelse av Kinas Digitala Sidenvägen se t.ex. Nouwens, Meia (2020). "Identifying the Digital Silk Road", *Adelphi Series*, Vol. 60, s. 51-64.

¹⁷² Mahfoud, Ayşe, Tecimer, Cem (2022). "The Turkish technology ecosystem: An introduction", *Norton Rose Fulbright*, 15 juni.

av Turkiets främsta e-handelsplattformar, Trendyol.¹⁷³ Huaweis forsknings- och utvecklingscenter i Istanbul är företagets största utanför Kina och bolaget har tecknat avtal med det turkiska telekomföretaget TürkTelekom för att gemensamt utveckla Turkiets 5G-nätverk.¹⁷⁴ Andra exempel på Kinas räckvidd inom Turkiets digitala domän är att telekommunikationsbolaget ZTE Corporation har blivit delägare i den turkiska systemintegrationsleverantören Netas, och att statsägda Lingang Shanghai Data Port och Kinas handelsassociation i Turkiet skrivit avtal om att etablera ett handels- och teknologicerter i Turkiet.¹⁷⁵ Att kinesisk teknologi har trängt in Turkiets digitala ekosystem kan ses som en faktor som äventyrar det samlade västs intressen, eller i alla fall gör några västliga länder mindre benägna att engagera sig i den turkiska marknaden.

Utöver infrastruktur innefattar Sidenvägsinitiativet ekonomisk koordinering mellan initiativets medlemmar, och därmed även policykoordinering för ekonomisk utveckling, finansiell integrering genom gemensamma investeringsmodeller och frihandelsavtal.¹⁷⁶ Att Turkiet är benäget att fördjupa sina förbindelser till Kinas allierade markeras även av att landet har uttryckt intresse om att gå med i Shanghaisamarbetet (SCO) och Brics.¹⁷⁷

Redan innan Turkiet inkorporerades i Sidenvägsinitiativet var de sino-turkiska handelsrelationerna en avgörande del av ländernas strategiska partnerskap. De senaste åren märks en ökande trend i den bilaterala handeln. Swapavtal länderna emellan – vilket innebär att betalningar sker i yuan istället för amerikanska dollar – växte i värde från \$1,6 miljard 2012 till \$6 miljarder 2021.¹⁷⁸ Detta har visat sig avgörande för att få igång Turkiets krisdrabbade ekonomi och blåsa upp Centralbankens valutareserver. Pengaflödet har dessutom underlättat den turkiska regeringens klientelism inför valen, vilket innebär att den AKP-nära affärseliten som byggts upp under partiets tid vid makten, får regeringskontrakt för stora infrastrukturprojekt och särskild behandling av landets byråkrati. I gengäld stödjer dessa delar av näringslivet Erdoğan genom röster, donationer och offentlig diplomati.¹⁷⁹

Handelsrelationerna länderna emellan är dock väldigt obalanserade, då Kina är den främsta källan till Turkiets handelsunderskott. År 2023 var till exempel Turkiets totala handelsunderskott \$106 miljarder, varav Kina stod för \$42 miljarder.¹⁸⁰ Turkiets beroende av import från Kina kvarstår. Sedan mars 2024 toppar Kina listan över Turkiets importländer med 13 procent av Turkiets totala import.¹⁸¹ Utöver mängden är det också sammansättningen av handeln som är obalanserad. Turkiets import från Kina består främst av maskiner och elektroniska komponenter samt råvaror såsom järn, som är nödvändiga för

¹⁷³ EuroNews (2023). "Alibaba plans \$1 billion investment in Turkey – newspaper", 8 januari.

¹⁷⁴ Huawei (2023). "Huge collaboration in 5G from Türk Telekom and Huawei", 12 mars.

¹⁷⁵ XinhuaNews (2021). "Turkey, China look to boost cooperation in digital technologies", 13 november; Yılmaz, Emirhan (2024). "Cooperation with Chinese state-owned company beginning of tech, trade base in Türkiye", *Anadolu Ajansı*, 10 augusti.

¹⁷⁶ Alemdaroğlu, Tepe, 2023, s. 192.

¹⁷⁷ BBC News Türkçe (2022). "Erdoğan: Hedef Şanghay İşbirliği Örgütü üyeliği" [Erdoğan: Målet är medlemskap i Shanghai Cooperation Organisation], 17 september; Hacıoğlu, Selcan, Kozok, Firat (2024). "Turkey Bids to Join BRICS in Push to Build Alliances Beyond West", *Bloomberg*, 2 september.

¹⁷⁸ Sönmez, Mustafa (2022). "Turkey's central bank continues window dressing with currency swaps", *Al Monitor*, 26 juni.

¹⁷⁹ Om klientelism i Turkiet se t.ex. Terihoğlu, Merve (2022). *Cronies in crises: Economic woes, Clientelism, and elections in Turkey*. Heinrich Böll Stiftung; Esen, Berk, Gumuscu, Sebnem (2020). "Why did Turkish democracy collapse? A political economy account of AKP's authoritarianism", *Party Politics*, Vol. 27(6), s. 1075-1091.

¹⁸⁰ Turkiet importer från Kina nådde \$45 miljarder medan sina exporter till Kina var \$3,3 miljarder. Se Bakır, Naki (2024). "2023'ün dış ticaret açığı 106 milyar dolar" [Underskottet i utrikeshandeln 2023 kommer att vara 106 miljarder dollar], *Dünya*, 1 februari.

¹⁸¹ Kina följs av Ryssland och sedan Tyskland som Turkiets största importpartners. TÜİK Data. Foreign Trade Statistics, March 2024.

turkiska industrier. Exporten till Kina består å andra sidan av mineralprodukter och råvaror, främst marmor, med lågt mervärde för Turkiets egen ekonomi.¹⁸²

Den turkiska banksektorn är ett av de områden där kinesiska investeringar har varit som starkast under 2010-talet.¹⁸³ På senare år har kinesiska investeringar i Turkiet dock expanderat mest inom fordonstillverkning, infrastruktur och den förnybara energisektorn. Sedan 2016 är Turkiet den efter Indien näst största mottagaren av lån från Asian Infrastructure Investment Bank, en internationell investeringsfond som syftar till att öka den ekonomiska tillväxten i Asien-Stillahavsregionen och som Kina ser som en konkurrent till Världsbanken.¹⁸⁴

Kinas direktinvesteringar i Turkiet har också ökat från \$82 miljoner 2014, året innan Siden-vägsavtalet skrevs, till \$1,1 miljarder 2023.¹⁸⁵ Trots att kinesiska investeringar har ökat de senaste åren har de inte lyckats bryta de europeiska företagens dominans på den turkiska marknaden.¹⁸⁶ Överlag har de kinesiska investeringarna antingen inte bidragit med något mervärde till Turkiets ekonomi, eller endast delvis gynnat lågproduktiva sektorer som inte driver fram den inhemska industrins förmågeutveckling.¹⁸⁷ Trots detta bedömer Ankara att samarbetet med Kina kommer att ha långsiktiga fördelar för Turkiet och fungerar som ett komplement till förbindelserna med västliga aktörer.

Samtidigt som Turkiets beroende av väst kvarstår, tyder trenden i de turkisk-kinesiska relationerna på ett växande turkiskt ekonomiskt beroende av Kina. Även om Turkiet i dagsläget drar begränsad nytta av de kinesiska investeringarna, ser man i Ankara stora långsiktiga fördelar med att utveckla den ekonomiska relationen. Med tanke på Ankaras geostrategiska framtida mål, som kräver en stabil ekonomi, avancerade (militär-)industriella förmågor och hög teknologinivå, kan denna relation förväntas fördjupas ytterligare.

¹⁸² Alan, Aykut (2023). "Türkiye'nin en çok ithalat yaptığı ürünler ve ülkeler 2022 – 2023" [Turkiets främsta importprodukter och länder 2022-2023], *İhracat*, 21 mars; Gürel, Burak, Kozluca, Mina (2022). "Chinese investment in Turkey: The Belt and Road Initiative, rising expectations and ground realities", *European Review*, Vol. 30(6), s. 820.

¹⁸³ Atlı, Altay (2019). "Turkey's economic expectations from a rising China" i Köstem, Erşen, 2019, s. 83.

¹⁸⁴ Uluyol, Yalkun (2024). *Partnership with limits: China Turkey relations in the late AKP era*. Heinrich Böll Stiftung; Qian, Jing, Vreeland, James, Raymond, Zhao, Jianzhi (2023). "The impact of China's AIIB on the World Bank", *International Organization*, Vol. 77, s. 217-237.

¹⁸⁵ Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası. International Investment Position, August 2024.

¹⁸⁶ Yükselen, Hasan (2024). "The century of Türkiye as a strategic discourse" i Ataman, Muhittin, Yeşiltaş, Murat (2024). *Türkiye's foreign policy: A century of strategic transformation*. SETA, s. 67.

¹⁸⁷ Gürel, Kozluca, 2022, s. 826.

7 Slutsatser och diskussion

Detta avsnitt sammanfattar studiens slutsatser om Turkiets säkerhetspolitiska färdriktning under AKP:s tid vid makten. I ljuset av detta, och efter en kortare bakgrund om de svensk-turkiska försvarsrelationerna, diskuteras utsikterna för ett eventuellt fördjupat försvarssamarbete mellan Sverige och Turkiet.

7.1 Sammanfattning om Turkiets säkerhetspolitiska färdriktning

Utvecklingen av det turkiska inrikespolitiska landskapet tyder på att landet rör sig i en alltmer auktoritär riktning. Den centraliserade maktstrukturen, som ger AKP-regeringen omfattande handlingsfrihet i förhållande till andra aktörer på hemmaplan, har öppnat upp för en flexibel modell för politikutövande. Detta möjliggör och understödjer en alltmer självständighetssökande och transaktionell utrikespolitik, där partnerländer väljs på opportunistiska snarare än ideologiska grunder.

Den regionala dynamiken och de egna målbilderna leder ofta Turkiet till andra vägval än dess västliga allierade. Turkiets hotuppfattning skiljer sig i vissa bemärkelser från sina traditionella allierades hotuppfattningar. När Ankara bedömer att det samlade väst varken tar hoten mot Turkiet på allvar eller stödjer landets säkerhetspolitiska prioriteringar, reagerar Ankara genom tilltagande utrikespolitisk aktivism, militarism och interventionism. För att skydda sina intressen engagerar sig Turkiet i områden som sina västliga allierade inte nödvändigtvis prioriterar. Detta sker ofta med stöd av eller i samråd med aktörer som det samlade väst anser som fiender eller rivaler.

Analysen av fallstudierna i kapitel 5 (Syrien, Libyen, Azerbajdzjan och Somalia) riktar ljus på en viktig aspekt. I samtliga fall drevs Turkiets agerande av landets egna intressen snarare än av dess hängivenhet till västliga prioriteringar. Trots det ledde Turkiets framåtlutade agerande till ökat inflytande och manövreringsutrymme för landet i de områden där Turkiet engagerade sig. Detta höjde i sin tur Turkiets relevans och värde för väst. Även om sökandet efter strategisk autonomi vid första anblick är en kraft som driver Turkiet bort från västländerna, visar de fall som undersökts att när Turkiet framgångsrikt agerat självständigt kan detta öka landets värde i västliga ögon.

I alla de fyra fallen litade Turkiet i stor utsträckning på egna förmågor i sitt utrikespolitiska agerande. Landets växande inhemska försvarsindustri möjliggjorde detta. Turkiet tvingades dock i samtliga fall ta hänsyn till andra inflytelserika aktörers säkerhetspolitiska prioriteringar. Detta beror på Turkiets återstående beroenden av externa aktörer, vilket markerar den turkiska autonomins borte gränser. Turkiet diversifierar sina upphandlingskanaler alltmer. Detta har dock ökat Turkiets beroende av fler länder snarare än begränsa landets tidigare beroenden. Turkiets ekonomi och geostrategiska målsättningar är fortsatt starkt knutna till USA, EU, Ryssland och Kina. Detta påverkar Turkiets förmåga att självständigt planera och utföra sina insatser. Turkiets framtida mål om regionalt inflytande kräver en självförsörjande militärindustriell bas och avancerade högteknologiska förmågor. Eftersom självförsörjning är ett långsiktigt mål, kan det förväntas att Turkiets förbindelser med aktörer som Kina, som har utvecklade högteknologiska förmågor, kommer att fördjupas ytterligare.

Discrepansen mellan Turkiets ambitioner och faktiska förmågor, i kombination med den turkiska regeringens högt centraliserade makt, har lett till att landet antagit ett "agera-och-se"-angreppssätt. Turkiet agerar oftast först och ser sedan hur allianslandskapet formas samt vilka aktörer det kommer att gynna mest av att samarbeta med vid ett givet tillfälle. En förutsättning för att detta ska fungera är att Turkiet har relationer till alla stormakter parallellt, för att kunna spela ut dem mot varandra och tjäna sina egna syften. Denna trend kan förväntas tillta. Implikationerna av Turkiets säkerhetspolitiska färdriktning för ett eventuellt fördjupat svenskt-turkiskt försvarssamarbete diskuteras nedan.

7.2 Bakgrund av de svensk-turkiska försvarsrelationerna

Under hundra år av diplomatiska relationer mellan Sverige och Turkiet har en försvarspolitisk dimension långsamt vuxit fram, med viss framgång de senaste åren. Ett bilateralt samarbete påbörjades officiellt 2012, då de turkiska och svenska regeringarna slöt ett ramavtal för militärt utbildnings-, teknik- och forskningssamarbete.¹⁸⁸ Avtalet täckte följande områden: militärtekniskt samarbete, utbildning och övningar, observatörer till övningar, logistik och underhåll, militärmedicin, hälso- och sjukvård, forskning och utveckling, samt försvarsindustri. Dock ledde det inte till några försvarsindustriella samarbeten, och försvarsmaterielsamarbetena med Turkiet har förblivit begränsade.¹⁸⁹ Avtalet bidrog ändå med en plattform för samarbeten länderna emellan gällande utbildningar, övningar samt operativt stöd, exempelvis vid jordbävningen i Turkiet 2023.¹⁹⁰ Försök gjordes 2017 för att förnya och expandera avtalet från 2012, dock utan framgång.

Försvarssamarbetesfrågorna drogs under perioden 2022–24 in i processen kring Sveriges Natoansökan, vilken länge blockerades av Turkiet, som ställde flera krav i utbyte mot sitt godkännande. Sverige ingick under denna period två avtal med Turkiet, för att försöka tillgodose Ankararegeringens krav: ett trilateralt samförståndsavtal med Turkiet och Finland i samband med Natos toppmöte i Madrid 2022, och en turkisk-svensk avsiktsförklaring i samband med toppmötet i Vilnius 2023. Samförståndsavtalet bekräftade Turkiets hotuppfattning om terrorism, samt bekräftade att det inte finns något vapenembargo länderna emellan.¹⁹¹ Avsiktsförklaringen bekräftade terrorbekämpningen som ett långsiktigt mål i samarbetet i och med Sveriges Natointräde, och parterna åtog sig principen om att eliminera restriktioner och sanktioner mot handel och investeringar i försvarsmaterial. I avsiktsförklaringen enades dessutom parterna om att öka sitt ekonomiska samarbete och Sverige åtog sig att stödja ansträngningarna för att återuppta förhandlingen om ett EU-medlemskap för Turkiet.¹⁹² I juni 2023 beslöt den svenska regeringen också att Försvarsmakten bemyndigades att återuppta förhandlingar med Turkiet angående ett avtal om militärt övnings- och utbildningssamarbete.¹⁹³ Det turkiska avtalsförslaget fokuserar på ungefär samma områden som avtalet från 2012, dock med ökat intresse för underrättelseutbyte, cyberdomänen, samt kontraterrorism.

Ett visst samarbete inom Natostrukturerna fanns redan innan Sverige blev fullvärdig medlem av alliansen, 7 mars 2024. Inom vissa Nato-organ, exempelvis Nato Support och Procurement Agency, har Sverige samarbetat med Turkiet sedan länge.¹⁹⁴ Den svenska försvarsmakten har även deltagit på diverse Natokurser, övningar och träningar i Turkiet, såsom exempelvis Anatolian Eagle i Konya år 2023.¹⁹⁵

¹⁸⁸ Det turkiska parlamentet ratificerade avtalet först 2015. Avtalet trädde ikraft den 11 juni 2015. Utrikesdepartementet. Sveriges internationella överenskommelser. Nr 17: *Avtal med Turkiet om militärt utbildnings-, teknik och forskningssamarbete*. SÖ 2015:17.

¹⁸⁹ Intervju med David Åhlén, enhetschef för krigsmateriel, Inspektionen för Strategiska Produkter, 24 oktober 2024.

¹⁹⁰ Regeringskansliet, Försvarsdepartementet (2023). "Sverige skickar idag sök- och räddningsteam till Turkiet", 9 februari.

¹⁹¹ Se Nato (2022). Trilateral Memorandum, 28 juni.

¹⁹² Se Nato (2023). Press statement following the meeting between Türkiye, Sweden and the NATO Secretary General, 10 juli.

¹⁹³ Fö2022/01581.

¹⁹⁴ Intervju med tjänsteman 1, Försvarsdepartementet, Ankara, 15 oktober 2024.

¹⁹⁵ Nato. Allied Air Command (2023). "Türkiye hosts exercise Anatolian Eagle with allies and partners", 11 maj.

7.3 Samarbetsarenor och hinder ur turkisk synvinkel

Till Turkiets målbild hör ambitionen om att vidga och fördjupa de ekonomiska relationerna med länder i hela världen. Där spelar försvarsindustrin en avgörande roll. I landets diversifieringsförsök prioriteras högteknologi och strategiskt viktiga teknologier (eng. *critical technologies*), såsom artificiell intelligens och kvantteknologi.¹⁹⁶ Ett fördjupat samarbete med Sverige bidrar till detta mål då Turkiet värdesätter Sveriges högteknologiska förmågor.

Enligt tjänstemän vid det turkiska försvarsdepartementet är artificiell intelligens, cyberkrigföring, flygelektronik, robotteknologi samt marina system de arenor inom vilka Turkiet främst har ett intresse av att samarbeta med Sverige.¹⁹⁷ Inför ett sådant samarbete skulle Turkiet idealiskt sett vilja se en utveckling från samriskföretagsavtal och försvarsmaterielförsäljning till gemensam produktion och slutligen gemensam utveckling av försvarsmateriel.¹⁹⁸

På det maritima området finns flera erfarenheter som länderna skulle kunna dela med varandra. Turkiets operativa expertis i Svarta havet respektive Sveriges expertis i Östersjön, två hav som har liknande geofysiska egenskaper och geostrategiskt värde för det samlade väst, banar väg för ett brett spektrum av erfarenhetsutbyte länderna emellan. Ett steg som skulle kunna bidra till ländernas koordinering i marina frågor är Sveriges medlemskap i Natos Maritime Security Centre of Excellence (MARSECCOE), baserat i Istanbul.

Inför ett eventuellt fördjupat svensk-turkiskt försvarssamarbete finns det ytterligare en turkisk målbild som är relevant: global maktprojicering. Att samarbeta med Sverige exempelvis i utvecklingen av förmågor inom navigationssäkerhet i öppet hav (eng. *Safety and Navigation in High Seas*), skulle, enligt tjänstemän vid det turkiska försvarsdepartementet, bidra till landets strävan att visa upp sina förmågor och relevans i, bland annat, Röda havet och Indiska oceanen, vilket i sin tur bidrar till Turkiets globala maktprojicering.¹⁹⁹

Utöver den bilaterala dimensionen anser en intervjuperson att ett fördjupat försvarssamarbete med Sverige skulle gynna Nato långsiktigt.²⁰⁰ För det första bidrar ett turkisk-svenskt försvarssamarbete till alliansens mål om att upprätthålla avskräckning, och att bygga ett djupt samarbete mellan en medlemsstat i södra Europa och en annan på Natos norra flank skulle tydliggöra alliansens enighet utåt. För det andra bidrar ett turkisk-svenskt försvarssamarbete till alliansens interoperabilitet, både i fråga om användning av liknande system och vad gäller gemensamma övningar.²⁰¹

Turkiet noterar att Sverige har tagit steg för att möta de turkiska kraven inför Natoansökans godkännande. I Turkiet beskrivs exempelvis den svenska riksdagens antagande av den nya terrorlagstiftningen (SFS 2022:666) som ett tydligt exempel på hur Turkiet har förmått ett starkt skandinaviskt land att göra förändringar i sin konstitution. Det finns dock frågor som Turkiet bedömer att Sverige bör hantera med större känslighet, för att visa att det tar sina allierades säkerhet på allvar. Två sådana är yttrandefrihet och stöd till grupper som Turkiet anser vara fientliga.²⁰² Sveriges och Turkiets lagstiftningar och politiska kultur kring

¹⁹⁶ Fidan, Hakan (2024). "Turkish foreign policy at the turn of the Century of Türkiye: Challenges, visions, objectives and transformation" i Ataman, Muhittin, Yesiltas, Murat (2024). *Türkiye's foreign policy. A century of strategic transformation*. SETA, s. 26.

¹⁹⁷ Intervju med tjänsteman 2, Försvarsdepartementet, Ankara, 15 oktober 2024.

¹⁹⁸ Intervju med tjänsteman 1.

¹⁹⁹ Intervju med tjänsteman 2.

²⁰⁰ Ibid.

²⁰¹ Ibid.

²⁰² Intervju med tjänsteman 1.

yttrandefrihetsfrågor ser olika ut, vilket komplicerar koordineringsmöjligheterna länderna emellan. Angående stödet till grupper som Turkiet betraktar som fientliga kan tidigare brister i svensk exportkontrollpolitik ha bidragit till att länder som Sverige exporterat försvarsmateriel till har licenstillverkat och sedan sålt vidare vapnen till egna allierade, utan att först ha nått en överenskommelse om detta med Sverige.²⁰³ Detta skulle exempelvis kunna vara fallet när svenska pansarskott m86 (AT4) ska ha hamnat i PKK:s händer.²⁰⁴ Sedan dess har Sveriges exportkontrollregelverk skärpts och gjort det praktiskt taget obligatoriskt med slutanvändarintyg för att få svenskt godkännande av eventuell vidareexport av svensk krigsmateriel.²⁰⁵

7.4 Samarbetsarenor och hinder ur svensk synvinkel

Även ur svensk synvinkel finns det både arenor och hinder för ett fördjupat försvarssamarbete med Turkiet. En potentiell samarbetsarena skulle kunna vara drömarområdet. Den svenska regeringen lyfter till exempel i Försvarspropositionen 2025–2030 att en av lärdomarna från kriget i Ukraina är drönarnas centrala roll.²⁰⁶ Givet Turkiets växande försvarsindustriella kompetens främst på drömarområdet, för både luftburna och ytgående system, skulle ett svensk-turkiskt försvarssamarbete som fokuserar på industriella frågor kunna bidra till Sveriges försvarsindustriella satsningar.²⁰⁷

Samtidigt finns det flera aspekter som skulle kunna anses vara problematiska för Sverige, särskilt i en period då landet försöker kalibrera sin roll i Nato. Först och främst skulle ett fördjupat samarbete beträffande underrättelseutbyte och kontraterrorism kunna vara känsligt för Sverige, då den svenska hotuppfattningen inte helt sammanfaller med den turkiska. Att stärka samarbetet inom rättsväsende och underrättelsetjänst kan bidra till Sveriges arbete mot organiserad brottslighet, särskilt med tanke på att flera utlämningar av brottsmisstänkta från Turkiet har begärts av Sverige. Sådan koordinering täcks dock redan av avtalet som skrevs i Madrid 2022 mellan Turkiet, Sverige och Finland och hanteras av den permanenta gemensamma mekanismen (eng. *Permanent Joint Mechanism*) som länderna etablerade som en följd av avtalet.²⁰⁸ Att ytterligare fördjupa denna koordinering på ett bilateralt sätt skulle kunna medföra fördelar i termer av effektivitet, men det kan också medföra negativa politiska konsekvenser för Sverige på grund av Turkiets rättsstatliga brister och kränkningar av mänskliga rättigheter.

När det kommer till kontraterrorism blir koordineringen länderna emellan mer komplicerad. Sverige har stämplat PKK som en terrororganisation men har samtidigt traditionellt sett drivit USA:s linje angående val av lokala allierade i Syrien och har tidigare stöttat SDF-styrkorna i kampen mot IS. I ett scenario där IS-problemet blossar upp igen och den globala koalitionen mot IS behöver se över sin taktik på marken (exempelvis till följd av

²⁰³ Intervju med David Ählén.

²⁰⁴ För ett exempel om turkiska påståenden angående fall där svensk försvarsmateriell har hamnat i PKK/YPG händer Kasapoğlu, Can, Ülgen, Sinan (2021). *In the shadow of guns: Armament trends of the PKK & YPG terrorist network*. EDAM, s. 9. För medierapportering om detta se t.ex. *Daily Sabah* (2017). "2 Swedish-made antitank missiles found in PKK hideout in Turkey's southeast", 16 augusti;

²⁰⁵ Sveriges Riksdag. Proposition 2017/18:23, *Skärpt exportkontroll av krigsmateriel*, s. 71, förändring från bör till ska som reflekterade redan genomförda justeringar i praxis.

²⁰⁶ Sveriges Riksdag. Proposition 2024/25:34, *Totalförsvaret 2025-2030*, s. 11.

²⁰⁷ Se t.ex. Serveta, 2024; Egeli, Sıtkı, Güvenç, Serhat, Kurç, Çağlar, Mevlütoğlu, Arda (2024). *From client to competitor: The rise of Türkiye's defence industry*. International Institute for Strategic Studies; Ünsaldı, Muzaffer (2024). "Türkiye welcomes the "world's first" electronic warfare USV", *Defence Agenda*, 23 januari; Rossiter, Ash, Cannon, Brendon, (2022). "Turkey's rise as a drone power: trial by fire", *Defence and Security Analysis*, Vol. 38(2), s. 210-229.

²⁰⁸ Nato (2022). Trilateral Memorandum, 28 juni.

utvecklingen i Syrien, PKK:s upplösning, samt eskaleringen mellan Iran och Israel 2025), skulle ett fördjupat svenskt-turkiskt försvarssamarbete kunna påverka Sveriges valmöjligheter. Detta skulle i sin tur kunna ha långsiktiga konsekvenser för Sveriges relationer med USA samt landets position inom Nato.

Ytterligare områden där Turkiets och Sverige olika säkerhetspolitiska prioriteringar kan utgöra ett hinder är samarbeten inom säkerhetskritiska system och cyberdomänen. Med tanke på Turkiets samarbete med länder som Sverige anser vara antagonistiska, såsom Kina, skulle svenska system och informationsmiljöer kunna äventyras vid informationsutbyten med Turkiet.²⁰⁹ Att kinesisk teknologi trängt in i Turkiets digitala ekosystem kan ställa till problem, även om det svensk-turkiska samarbetet inte rör sig specifikt om cyberdomänen. Kinesisk närvaro i Turkiets digitala ekosystem kan till exempel komplicera ISP:s beslutsfattande om exempelvis ett samriskföretagsavtal mellan Turkiet och Sverige, eller mer specifikt om bland annat överföring av tekniskt bistånd.²¹⁰ Komplikationer kvarstår även angående produkter med dubbla användningsområden, såsom komponenter för bevakningskameror, avlyssningsverktyg, radar eller drönare. Även om förhandlingar om exporten av sådana produkter sker på företagsnivå, ligger exportkontrollansvaret hos ISP. ISP:s bedömningslinje har varit relativt jämn sedan 2019 på grund av det försämrade demokratiläget i Turkiet och landets agerande i sitt närområde.²¹¹ Med tanke på demokratitrenden är det inte sannolikt att ISP:s bedömning av dessa aspekter kommer förändras nämnvärt framöver.²¹² De förändrade omständigheterna som Sveriges Natomedlemskap medför, kommer dock att beaktas i den helhetsbedömning som ISP gör i sin tillståndsgivning.²¹³

De frågor som Turkiet skulle vilja lägga till i samarbetsportföljen med Sverige och som diskuterats ovan är inte nödvändigtvis friktionsfria ur svensk synvinkel. Kärnan till detta utgörs av skillnaderna i ländernas hotuppfattningar och de olika säkerhetsprioriteringar detta medför, samt Turkiets oberäknliga politik som ofta skapar ambivalens bland västliga allierade.²¹⁴ I linje med den svenska försvarsmaktens ambition skulle man kunna kringgå de djupare politiska oenigheterna med Turkiet genom att främja ett fördjupat men renodlat militärt samarbete. Att förenkla samarbetsgrunden på så sätt skulle dock kunna få politiska konsekvenser för Sverige.

För det första kan det upplevas legitimera Turkiets tidigare hantering av den svenska Natoanslutningsprocessen (se avsnitt 7.2). Det skulle även bekräfta att Turkiets hantering, som inom policy- och akademikretsar ibland kallas för "gisslandiplomati", är en effektiv förhandlingsstrategi både inom Nato och på bilateral nivå.²¹⁵ Att man fördjupar samarbetet genom att visa att det inte förekommer några konsekvenser för Turkiets agerande bilateralt, banar väg för Turkiet att göra liknande motstånd mot svenska intressen i framtiden. Det har påståtts att ett exempel på detta är fallet med den svenske journalisten Joakim Medin, som i mars 2025 greps i Turkiet och anklagades för att ha förolämpat den turkiske presidenten

²⁰⁹ För Sveriges syn på Kina se t.ex. Sveriges Riksdag, Proposition 2024/25:34, *Totalförsvaret 2025-2030*, s. 18, 23, 52, 146, 149. Säkerhetspolisen (2024). *Lägesbild 2024-2025*, s. 25; Försvarsmakten (2024). *Årsöversikt 2024 MUST*, s. 27.

²¹⁰ Enligt lagen om krigsmateriel (lag 1992:1300, § 8) ska svenska företag få tillstånd för att ingå avtal med någon utom landet om att gemensamt med denne eller för hans räkning tillhandahålla tekniskt bistånd, utveckla krigsmateriel eller metod för framställning av materiel, eller gemensamt tillverka materiel.

²¹¹ Intervju med David Åhlén.

²¹² Ibid.

²¹³ Ibid.

²¹⁴ Se t.ex. Pierini, Marc (2024). "Turkey's dwindling international role", *Carnegie Endowment*, 23 maj.

²¹⁵ Se t.ex. Singh, Jyot, Shikhar (2023). "Sweden's accession to NATO and Turkey's hostage diplomacy", *Cescube*, 19 november; Ellis, Robert (2023). "Turkey holds NATO to ransom", *National Interest*, 22 november; Schenkan, Nate (2018). "Turkey's new foreign policy is hostage-taking", *Foreign Policy*, 2 mars.

samt för koppling till terrororganisation.²¹⁶ Medieuppgifter har gjort gällande att det kan finnas ett samband mellan Medins frisläppande och Säpo:s gripande av en UD diplomat och en svensk-kurdisk politiker, misstänkta för grov obehörig befattningsmed hemlig uppgift.²¹⁷ Detta har dock tillbakavisats både av åklagaren och Sveriges utrikesminister.²¹⁸ Som den här rapporten har visat tar Turkiet krafttag utrikespolitiskt när man har egna inrikespolitiska problem och exploaterar andra länders problem för att avancera. Utöver bilateralt motstånd kan Turkiet också blockera beslut inom Nato, ett verktyg som Turkiet har använt förut och kan använda igen i det fall Ankara bedömer att Sverige inte följer eller respekterar de olika överenskommelserna länderna emellan.²¹⁹

För det andra, att fördjupa samarbetet militärt, utan att säkerställa att det finns någon politisk mekanism genom vilken Sverige kan kontrollera hur Turkiets försvars- och försvars-industriella system utnyttjar svensk kompetens, legitimerar (i alla fall indirekt) Turkiets hotuppfattning och maktutövande i en period då landet rör sig i en alltmer auktoritär riktning. Detta kan medföra ett antal politiska och andra risker för Sverige som kräver vidare forskning.

²¹⁶ Ramos, Nicolas, Ljubas, Zdravko (2025). "Swedish Journalist Sentenced in Turkey, Held on Terror Allegations", *OCCRP*, 30 april.

²¹⁷ Se t.ex. *Sveriges Radio* (2025). "Schibbye om Medin-rapporteringen och anklagelserna om påverkansoperation: Då får han gripa mig också", 24 maj; Canbäck, Rasmus (2025). "Uppgifter: UD-diplomat och kurdisk aktivist offrades i byte för Medin", *Blankspot*, 20 maj.

²¹⁸ SVT (2025). "Åklagaren om påstådda byteshandeln: "Känns som en sorts påverkansoperation", 26 maj.

²¹⁹ Se t.ex. Serveta, Marianna (2022). "Hur har Turkiet använt sitt Nato-medlemskap som påtryckningsmedel? Implikationer för Sverige", FOI Memo 7881. Kista: Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI).

Referenslista

- Abdulle, Omar, Yusuf (2019). "Turkey's opening up foreign policy in Somalia", *Journal of Academic Social Sciences*, Vol. 87(7), s. 456-472.
- Adar, Sinem (2024). "EU-Turkey relations: Between cooperation and conflict", SUITS Policy Brief, Institute for Turkish Studies, Stockholm University.
- Adar, Sinem, Yaşar, Nebahat (2023). "Rethinking civil-military relations in Turkey: How has the security landscape changed under AKP rule?", *CATS*, No 55.
- Akpınar, Pınar (2013). "Turkey's peacebuilding in Somalia: The limits of humanitarian diplomacy", *Turkish Studies*, Vol. 14(4), s. 735-757.
- Alan, Aykut (2023). "Türkiye'nin en çok ithalat yaptığı ürünler ve ülkeler 2022 – 2023" [Turkiets främsta importprodukter och länder 2022-2023], *İhracat*, 21 mars.
- Alemdar, Ahmet (2020). "Rus medyası: Pantsir- S1 Libya'da Bayraktar TB2'nin şöhretine ciddi zarar verdi" [Ryska medier: Pantsir-S1 skadade allvarligt Bayraktar TB2:s rykte i Libyen], *DefenceTurk*, 16 maj.
- Alemdaroğlu, Ayça, Tepe, Sultan (2023). "Turkey's strategic partnership with China: A feminist recount" i Özkeçeci-Taner, Binnur, Açıkmeşe, Sinem (2023). *One hundred years of Turkish foreign policy (1923-2023): Historical and theoretical reflections*. Cham: Palgrave MacMillan.
- Altunışık, Meliha Benli (2023). "Domestic sources of AKP's foreign policy toward the MENA region: Ideology and pragmatism" i Özkeçeci Taner, Binnur, Akgül Açıkmeşe, Sinem. *One hundred years of Turkish foreign policy (1923-2023). Historical and Theoretical Reflections*. Cham: Palgrave Macmillan.
- Ataman, Muhittin, Yeşiltaş, Murat (2024). *Türkiye's foreign policy: A century of strategic transformation*. SETA.
- Atlantic Council (2010). "U.S. questions Turkey's military exercise with China", 1 oktober.
- Atlı, Altay (2019). "Turkey's economic expectations from a rising China" i Köstem, Seçkin, Erşen, Emre (2019). *Turkey's pivot to Eurasia: Geopolitics and foreign policy in a changing world order*. New York: Routledge.
- Amnesty International (2023). *Türkiye 2023*.
- Amnesty International (2013). "Turkey accused of gross human rights violations in Gezi Park protests", 2 oktober.
- Amohammed, Liby (2024). "Libya, Turkey sign MoU for development cooperation", *Libya Observer*, 29 juli.
- Anadolu Ajansı (2024). "Türkiye'nin 'Kırmızı Kitap'ı güncelleniyor" [Turkiets 'Röda Boken' uppdateras], 28 februari.
- Aral, Berdal (2019). "The world is bigger than five: A salutary manifesto of Turkey's new international outlook", *Insight Turkey*, Vol. 21(4), s. 71-95.
- Ataman, Muhittin, Yeşiltaş, Murat (2024). *Türkiye's foreign policy: A century of strategic transformation*. SETA.
- Aybet, Gülnur (2012). *Turkey's security challenges and NATO*. Forras: Carnegie endowment.
- Ayşe Sayın (2024). "Noterlik Yasa Teklifi TBMM Genel Kurulu'nda kabul edildi, 'etki ajanlığı' düzenlemesi metinden çıkarıldı" [Lagförslaget likt en diktatskrivelse antogs i det turkiska parlamentets generalförsamling, och bestämmelsen om 'påverkansagentverksamhet' togs bort från texten], *BBC*, 11 november.
- Bakır, Naki (2024). "2023'ün dış ticaret açığı 106 milyar dolar" [Underskottet i utrikeshandeln 2023 kommer att vara 106 miljarder dollar], *Dünya*, 1 februari.
- Bechev, Dimitar (2024). "Closer ties to the West doesn't mean Turkey will give up Russia", *Carnegie Politika*, 7 februari.
- Bechev, Dimitar (2023). "Russia's energy clout in the Balkans is on borrowed time", *Carnegie Politika*, 1 december.
- Balkan, Serkan, Yeşiltaş, Murat (2024). "From geopolitical anxiety to assertive stance: The historic contruction and transformation of Turkish naval strategy" i Ataman, Muhittin, Yeşiltaş, Murat (2024). *Türkiye's foreign policy: A century of strategic transformation*. SETA.

- Basri, Yalçın, Hasan (2018). *The crisis and the future of NATO: The increasing autonomy of Turkey*. SETA.
- BBC News Türkçe (2022). "Erdoğan: Hedef Şanghay İşbirliği Örgütü üyeliği" [Erdoğan: Målet är medlemskap i Shanghai Cooperation Organisation], 17 september.
- BBC News Türkçe (2016) "Erdoğan yeni güvenlik stratejisini açıkladı: Sorunları kapiya dayanmadan çözeceğiz" [Erdoğan har förklarar sin nya säkerhetsstrategi: Vi kommer att lösa problemen innan de når vår dörr], 19 oktober.
- Bourcier, Nicolas, Bobin, Frederic, Le Cam, Morgane (2024). "Sadat, the 'Turkish Wagner' whose shadow hangs over West Africa", *Le Monde*, 7 juni.
- CATS Network (2025). "How will the Trump administration's protectionist policies impact Turkish-American relations?", Vol. 3, 24 januari.
- Canakci, Beril (2025). "Turkish president condemns Israel's attacks on Iran, calling for international action", *Anadolu Agency*, 13 juni.
- Canbäck, Rasmus (2025). "Uppgifter: UD-diplomat och kurdisk aktivist offrades i byte för Medin", *Blankspot*, 20 maj.
- Cannon, Brendon (2024). "Somalia-Turkey maritime deal is a win for both countries, and not a power play for the Horn of Africa", *The Conversation*, 7 mars.
- Cengiz, Güneş, Çetin, Gürer (2018). "Kurdish Movement's Democratic Autonomy Proposals in Turkey" i Nimni, Ephraim, Aktoprak, Elçin (2018). *Democratic Representation in Plurinational States. The Kurds in Turkey*. Palgrave Macmillan, Cham.
- Cengiz, Mahmut (2017). "How the corruption investigation of 2013 still shape Turkey's bleak future", *Vocal Europe*, 22 december.
- Coşkun, Alper, Gabuev, Alexander, Pierini, Marc, Siccardi, Francesco, Umarov, Temur (2024). *Understanding Türkiye's Entanglement With Russia*. Carnegie Stiftelsen för internationell fred.
- Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı [Turkiska presidentämbetets kommunikationsdirektorat] (2024). "President Erdoğan: 'Israel's policy of genocide, occupation, and invasion must come to an end'", 7 oktober.
- Delay, Galip (2024). *Turkey's navigation in a multipolar security landscape*. CATS Network.
- Daily Sabah (2024). "Kyiv awaits greater Türkiye engagement in Ukraine reconstruction", 21 oktober.
- Daily Sabah (2024) "Türkiye, Somalia sign deal on cooperation in hydrocarbon field", 18 juli.
- Daily Sabah (2017). "2 Swedish-made antitank missiles found in PKK hideout in Turkey's southeast", 16 augusti.
- Daily Sabah (2016). "Russia's Gazprom reduces gas export to Turkey's private sector companies by 10 percent", 25 februari.
- Devrim, Mehmet, Düz, Sibel (2024). *Navigating security in influx: Countering the PKK in 2023*. SETA.
- Diakopoulos, Alexandros, Liakouras, Petros, Ifantis, Kostas, Filis, Costantinos (2023). "Behind Turkey's Blue Homeland doctrine", *Kathimerini*, 19 juni.
- Dimitriadi, Angeliki (2023). "A Steel Fence for Europe's External Borders", *Border Criminologies*, 16 maj.
- Dixon, Robyn (2020). "Azerbaijan's drones owned the battlefield in Nagorno-Karabakh — and showed future of warfare", *The Washington Post*, 11 november.
- Dursun-Özkanca, Oya (2019). *Turkey-West relations: The politics of intra-alliance opposition*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Egeli, Sıtkı, Güvenç, Serhat, Kurç, Çağlar, Mevlütoğlu, Arda (2024). *From client to competitor: The rise of Türkiye's defence industry*. International Institute for Strategic Studies.
- Ellis, Robert (2023). "Turkey holds NATO to ransom", *National Interest*, 22 november.
- Ergin, Ayşe (2020). "What Happened at the Greece-Turkey Border in early 2020?", *Verfassungsblog*, 30 september.
- Erickson, Edward (2021). "The 44-Day War in Nagorno-Karabakh: Turkish Drone Success or Operational Art?", *Military Review*, August Issue.
- Esen, Berk, Gumuscu, Sebnem (2020). "Why did Turkish democracy collapse? A political economy account of AKP's authoritarianism", *Party Politics*, Vol. 27(6), s. 1075-1091.
- EuroNews (2023). "Alibaba plans \$1 billion investment in Turkey – newspaper", 8 januari.

- European Commission, Trade and Economic Security. "EU trade relations with Türkiye: Facts, figures and latest developments."
- European Council (2018). "Council decision on Enlargement and Stabilisation and Association Process: Council Conclusions".
- European Council (2016). "EU-Turkey statement", 18 mars.
- European Parliament (2017). "Turkey: MEPs raise the alarm on EU accession talks", Press Release, 6 juli.
- Fidan, Hakan (2024). "Turkish foreign policy at the turn of the Century of Türkiye: Challenges, visions, objectives and transformation" i Ataman, Muhittin, Yesiltas, Murat (2024). *Türkiye's foreign policy. A century of strategic transformation*. SETA.
- Freedom House (2024). *Freedom in the world 2024, Turkey*.
- Försvarsmakten (2024). *Årsöversikt 2024 MUST*.
- Gafarli, Orhan (2023). "Relations with Russia in the context of Turkey's policy in constructing its 'strategic autonomy'", *International Relations*, Vol. 20(79), s. 33-49.
- Galstian, Shoghik (2024). "Pashinian calls Russian-led alliance security threat to Armenia", Azatutyun, 18 september.
- Granholm, Niklas (2024). "Sjökriget i Svarta havet. Analys av förlopp, utfall och konsekvenser", FOI Memo 8483. Kista: Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI).
- Guerin, Orla Pomeroy, Gabriela (2025). "Kurdish group PKK says it is laying down arms and disbanding" *BBC News*, 13 maj.
- Gürel, Burak, Kozluca, Mina (2022). "Chinese investment in Turkey: The Belt and Road Initiative, rising expectations and ground realities", *European Review*, Vol. 30(6), s. 806-834.
- Güvenç, Serhat, Özel, Soli (2012). "NATO and Turkey in the post-Cold War world: between abandonment and entrapment", *Southeast European and Black Sea Studies*, Vol. 12(4), s. 533-553.
- HaberTürk* (2024). "Türkiye'nin Milli Güvenlik Strateji Belgesi yazılıyor" [Turkiets nationella säkerhetsstrategi dokument håller på att skrivas], 5 mars.
- Hacaoglu, Selcan (2024). "Turkey Wants Ballistic Missile Test Range, Spaceport in Somalia", *Bloomberg*. 10 september.
- Hacaoglu, Selcan, Kozok, Firat (2024). "Turkey Bids to Join BRICS in Push to Build Alliances Beyond West", *Bloomberg*, 2 september.
- Halpern, Sam (2024). "Senior Hamas officials in Turkey after Qatar says leadership unwelcome - report", *Jerusalem Post*. 17 november.
- Heller, Sam (2017). "Turkey's 'Turkey First' Syria Policy", *Century International*, 12 april.
- Huawei (2023). "Huge collaboration in 5G from Türk Telekom and Huawei", 12 mars.
- Hubbard Ben & Timur, Safak (2023). "Turkey's Leader, Lashing Out at Israel, Defends Hamas", *New York Times*, 25 oktober.
- Human Rights Watch (2024). "Türkiye: Spying Bill Threatens Rights Defenders, Journalists", 2 november.
- Human Rights Watch (2023). "Turkey's Control of the Internet and the Upcoming Election", 10 maj.
- Hussain, Ejaz (2022). "The Belt and Road Initiative, the Middle Corridor and Turkey's Asia Policy: An Analysis." I Anas, Omair (2022). *Turkey's Asia Relations*. Palgrave Macmillan.
- Isik, Faruk, Ahmet, Zou, Zhiqiang (2019). "China-Turkey security cooperation under the background of the 'Belt and Road' and the 'Middle Corridor' initiatives", *Asian Journal of Middle Eastern and Islamic Studies*, Vol. 13(2), s. 278-293.
- İbrahim Altay (2019). "Turkey's S-400 deal national security decision, not an issue for third countries", *Daily Sabah*, 10 april.
- İdil Bilgic-Alpaslan, Bojan Markovic, Peter Tabak och Emir Zildzovic (2015). "Economic implications of Russia's sanctions against Turkey", European Reconstruction and Development Bank, 7 december.
- İlgit, Aslı, Özkeçeci Taner, Binnur (2014). "Turkey at the United Nations Security Council: Rhythmic diplomacy and a quesry for global influence", *Mediterranean Politics*, Vol. 19(2), s. 183-202.
- İpek, Volkan (2021). "Revisiting liberal peacekeeping: BRICS and Turkey in Somalia", *Perceptions*, Vol. 26(1), s. 152-176.

- İnat, Kemal, Cicioğlu, Filiz (2024). "A century of Türkiye-Europe relations: Europe's deminishing role", i Ataman, Muhittin, Yeşiltaş, Murat (2024). *Türkiye's foreign policy: A century of strategic transformation*. SETA.
- Kalabalık, Aydoğan (2023). "Libya denies reports of leasing Al-Khums port to foreign country", *Anadolu Agency*, 17 augusti.
- Karakaya, Kerim (2024). "Turkish Maker of Floating Power Plants Plans to Expand in Africa", *Bloomberg*, 16 januari.
- Karen Kaya (2011). "The Turkish-American Crisis: An Analysis of 1 March 2003", *Military Review*, s. 69-75.
- Kasapoğlu, Can (2022). "Techno-Geopolitics and the Turkish way of drone warfare," Atlantic Council in Turkey.
- Kasapoğlu, Can (2020). "Turkey's burgeoning defense technological and industrial base and expeditionary military policy," *Insight Turkey*, Vol. 22(3).
- Kasapoğlu, Can (2019). "Türkiye'nin balistik füze teknolojisinde yeni aşama" [En ny etapp I Turkiets ballistiska robotteknik], *Anadolu Ajansı*, 26 juni.
- Kasapoğlu, Can, Ülgen, Sinan (2021). *In the shadow of guns: Armament trends of the PKK & YPG terrorist network*. EDAM.
- Katalin Siska (2016). "Fear Not...! Turkish nationalism and the Six Arrows System – A state in search of a nation", *Hungarian Journal of Legal Studies*, Vol. 57(3), s. 275-288.
- Kaya, Serdar (2024). "Hay'at Tahrir al-Sham and Jabhat al-Nusra" i Romaniuk, Scott, Roul, Animesh, Fabe, Amparo, Pamela, Besenyo, Janos (2024). *Handbook of Terrorists and Insurgent Groups*. Boca Raton: CRC Press.
- Kazancı, Handan (2023). "Turkish parliament approves motion to extend mandate of troops in Libya for 24 months", *Anadolu Agency*, 30 november.
- Kınık, Hülya, Çelik, Sinem (2021). "The role of Turkish drones in Azerbaijan's increasing military effectiveness: An assessment of the second Nagorno-Karabakh war", *Insight Turkey*, Vol. 23(4), s. 169-191.
- Kjellén, Jonas, Lund, Aron (2022). *From Tartous to Tobruk: The Return of Russian Sea Power in the Eastern Mediterranean*. FOI-R--5239--SE. Kista: Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI).
- Köstem, Seçkin (2019). "Geopolitics, identity and beyond: Turkey's renewed interest in the Caucasus and Central Asia", i Köstem, Seçkin, Erşen, Emre (2019). *Turkey's pivot to Eurasia: Geopolitics and foreign policy in a changing world order*. New York: Routledge.
- Koru, Selim (2018). *The Resiliency of Turkey-Russia Relations*. Foreign Policy Research Institute.
- Kumenov, Almaz (2022). "Kazakhstan starts exporting oil through Middle Corridor from New Year", *Eurasianet*, 11 november.
- Köstem, Seçkin (2021). "Russian-Turkish cooperation in Syria: geopolitical alignment with limits", *Cambridge Review of International Affairs*, Vol. 34(6), s. 795-817.
- Köstem, Seçkin, Erşen, Emre (2019). *Turkey's pivot to Eurasia: Geopolitics and foreign policy in a changing world order*. New York: Routledge.
- Lund, Aron (2025). "Effekter av en rysk-ukrainsk vapenvila på marinnärvaron i Svarta havet", FOI Memo 8818. Kista: Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI).
- Lund, Aron (2024). "Montreuxkonventionen under Ukrainakriget", FOI Memo 8429. Kista: Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI).
- Lund, Aron (2022). *The Turkish Intervention in Libya*. FOI-R--5207--SE, Kista: Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI).
- Lund, Aron (2022). "Syrien i Ukrainakrigets skugga: turkiskt vapenskrammel och rysk kohandel", FOI Memo 7943. Kista: Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI).
- Lund, Aron (2021). "An Unconventional Canal: Will Turkey Rewrite the Rules for Black Sea Access?" FOI Memo 7528. Kista: Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI).
- Lund, Aron (2020). "Hela havet stormar: Gränstvister, nationalism och energipolitik i östra Medelhavet", FOI Memo 7438. Kista: Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI).
- Lund, Aron (2018). *Syria's Civil War: Government Victory or Frozen Conflict?* FOI-R--4640--SE, Kista: Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI).

- Mahfoud, Ayşe, Tecimer, Cem (2022). "The Turkish technology ecosystem: An introduction", *Norton Rose Fulbright*, 15 juni.
- Macias, Amanda (2020). "U.S. sanctions Turkey over purchase of Russian S-400 missile system", *CNBC*, 14 december.
- Nato (2023). Press statement following the meeting between Türkiye, Sweden and the NATO Secretary General, 10 juli.
- Nato (2022). Trilateral Memorandum, 28 juni.
- Nato (2022). Trilateral Memorandum, 28 juni.
- Nato. Allied Air Command (2023). "Türkiye hosts exercise Anatolian Eagle with allies and partners", 11 maj.
- Nimni, Ephraim, Aktoprak, Elçin (2018). *Democratic Representation in Plurinational States. The Kurds in Turkey*. Palgrave Macmillan, Cham.
- North African Post* (2024). "Turkish Wagner: Sadat mercenaries are part of Ankara's great game in West Africa", 14 juni.
- Nouwens, Meia (2020). "Identifying the Digital Silk Road", *Adelphi Series*, Vol. 60, s. 51-64.
- Olson, Robert (1996). "The Kurdish Question and Chechnya: Turkish and Russian Foreign Policies since the Gulf War", *Middle East Policy*, Vol. IV(3), s. 106–118.
- Outzen, Rich (2024). "What the US-Turkey relationship will look like during Trump 2.0", *Atlantic Council*, 6 december.
- Özberk, Tayfun (2024). "Türkiye, Bulgaria and Romania activate MCM Black Sea Task Group", *Naval News*, 2 juli.
- Özkeçeci Taner, Binnur, Akgül Açıkmeşe, Sinem (2023). "Historical and theoretical aspects of Turkey's foreign policy", i Özkeçeci Taner, Binnur, Akgül Açıkmeşe, Sinem (2023). *One hundred years of Turkish foreign policy (1923-2023). Historical and Theoretical Reflections*. Cham: Palgrave Macmillan.
- Özkeçeci Taner, Binnur, Akgül Açıkmeşe, Sinem (2023). *One hundred years of Turkish foreign policy (1923-2023). Historical and Theoretical Reflections*. Cham: Palgrave Macmillan.
- Özsoy, Bahar (2023). "1918'den 2023'e Türkiye-Azerbaycan İlişkilerinin Askeri Boyutu" [Den militära dimensionerna av relationerna mellan Türkiye och Azerbajdzjan från 1918 till 2023], *Güvenlik Strateji Dergisi*, Vol. 19(46), s. 585-605.
- Prison Insider* (2024). "Türkiye".
- Pierini, Marc (2024). "Turkey's dwindling international role", *Carnegie Endowment*, 23 maj.
- Presidency of the Republic of Türkiye, Investment Office. "Chinese consortium buys into Turkish port with USD 940 million investment", 28 september 2015.
- Pritchett, Johanna (2021). "Who Suffers Most From Russian Tourism Sanctions Against Turkey?", *Carnegie Endowment for International Peace*, 10 maj.
- Powers, Matt (2021). "Making Sense of SADAT, Turkey's Private Military Company", *War on the Rocks*. 8 oktober.
- Qian, Jing, Vreeland, James, Raymond, Zhao, Jianzhi (2023). "The impact of China's AIIB on the World Bank", *International Organization*, Vol. 77, s. 217-237.
- Regeringskansliet, Försvarsdepartementet (2023). "Sverige skickar idag sök- och räddningsteam till Turkiet", 9 februari.
- Reuters* (2022). "Russia's Gazprom signs four-year gas deal with Turkey", 6 januari.
- Reuters* (2021). "Turkish minister says U.S. behind 2016 failed coup – Hurriyet", 5 februari.
- Radar Africa* (2024). "Turkey-Africa trade reaches \$37B as WCI Forum opens in Istanbul", 16 oktober.
- Ramos, Nicolas, Ljubas, Zdravko (2025). "Swedish Journalist Sentenced in Turkey, Held on Terror Allegations", *OCCRP*, 30 april.
- Rock, Anna Ida (2022). "En utdragen exit: Somalias säkerhetssituation efter AMISOM", FOI Memo 7901. Kista: Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI).
- Rock, Anna Ida, Lund, Aron (2024). *Turkiet i Afrika: Afrikapolitikens utveckling under AKP, 2002–22*. FOI-R—5595--SE, Kista: Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI).

- Romaniuk, Scott, Roul, Animesh, Fabe, Amparo, Pamela, Besenyo, Janos (2024). *Handbook of Terrorists and Insurgent Groups*. Boca Raton: CRC Press.
- Rossiter, Ash, Cannon, Brendon, (2022). "Turkey's rise as a drone power: trial by fire", *Defence and Security Analysis*, Vol. 38(2), s. 210-229.
- Schenkkan, Nate (2018). "Turkey's new foreign policy is hostage-taking", *Foreign Policy*, 2 mars.
- Schmid, Dorothée (2015). *Turkey: the Sèvres Syndrome, or the Endless War*. Institut français des relations internationales (Ifri), Franco-Turkish Paper No. 13.
- Serveta, Marianna (2024). *Chasing the Red Apple: Turkey's quest for strategic autonomy*. FOI Memo 8568. Kista: Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI).
- Serveta, Marianna (2023). "Cyprus in the eye of the storm: Militarised energy geopolitics in the Eastern Mediterranean", FOI Memo 8176. Kista: Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI).
- Serveta, Marianna (2022). "Hur har Turkiet använt sitt Nato-medlemskap som påtryckningsmedel? Implikationer för Sverige", FOI Memo 7881. Kista: Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI).
- Serveta, Marianna, Lindh, Aras (2025). "Den israelisk-turkiska dynamiken efter Assadregimens fall", FOI Memo 8801. Kista: Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI).
- Serveta, Marianna, Lindh, Aras (2023). *Turkiet och Nato: Inrikespolitiska strömningar och säkerhetspolitiskt agerande 1923-2023*. FOI-R--5512--SE, Kista: Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI).
- Shart, Alexandra (2023). "U.S. Imposes Landmark Sanctions on Turkey", *Foreign Policy*, 14 september.
- Shukurov, Sabir (2021). "Geostrategic interests of Turkey and Iran in the Caspian region", *Linguistics and Culture Review*, Vol. 5(S2), s. 764-773.
- Singh, Jyot, Shikhar (2023). "Sweden's accession to NATO and Turkey's hostage diplomacy", *Cescube*, 19 november.
- Siradağ, Abdurrahim (2022). "Turkey's growing role as a security actor in Somalia: Dynamics and motivations", *Journal of Academic Inquiries*, Vol. 17(2), s. 389-404.
- Soylu, Ragip (2025). "Turkey open to act as security guarantor in Ukraine peace agreement", *Middle East Eye*, 24 februari.
- Soylu, Ragip (2024). "Somalia authorises Turkey to defend its sea waters in 'historic' deal", *Middle East Eye*. 21 februari.
- Soylu, Ragip (2024). "Inside the Turkey-backed Ethiopia-Somalia deal", *Middle East Eye*, 12 december.
- Säkerhetspolisen (2024). *Lägesbild 2024-2025*.
- Sönmez, Mustafa (2022). "Turkey's central bank continues window dressing with currency swaps", *Al Monitor*, 26 juni.
- Sveriges Radio (2025). "Schibbye om Medin-rapporteringen och anklagelserna om påverkansoperation: Då får han gripa mig också", 24 maj.
- Sveriges Riksdag. Proposition 2024/25:34, *Totalförsvaret 2025-2030*.
- Sveriges Riksdag. Proposition 2017/18:23, *Skärpt exportkontroll av krigsmateriel*.
- Sveriges Riksdag. Lag (1992:1300) om krigsmateriel.
- SVT (2025). "Åklagaren om påstådda byteshandeln: "Känns som en sorts påverkansoperation", 26 maj.
- Tavsan, Sinan (2023). "Turkey close to deal with China on nuclear power plant", *Nikkei Asia*, 15 september.
- Terihoğlu, Merve (2022). *Cronies in crises: Economic woes, Clientelism, and elections in Turkey*. Heinrich Böll Stiftung.
- Thiessen, Chuck, Özerdem, Alpaslan (2019). "Turkey in Somalia: Challenging North/Western interventionism?", *Third World Quarterly*, Vol. 40(11), s. 1976-1995.
- TRT Haber (2024). "Fidan: Türkiye ve Azerbaycan daima bir millet iki devlet anlayışıyla hareket etmiştir" [Fidan: Türkiye och Azerbajdzjan har alltid agerat enligt förståelsen om 'en nation, två stater'], 27 augusti.
- Trend Economy (2024). "Annual International Trade Statistics by Country (HS): Turkey, 2023".
- Turkish Statistical Institute (2025). "Foreign Trade by Country Groups", 31 januari 2025.
- Turkish Airlines (2023). "Annual Report 2023".
- TUİK Data. Foreign Trade Statistics, March 2024.

TUİK Data. Foreign Trade Statistics, December 2023.

Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları (2022). *Millî Teknoloji Hamlesi: Toplumsal Yansımaları ve Türkiye'nin Geleceği*. [Turkiska vetenskapsakademiens publikationer (2022). National Technology Move: Sociala reflektioner och Turkiets framtid].

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı (2022). “Şuşa Beyannamesi onaylanarak Resmi Gazete’de yayımlandı” [Shusha-deklarationen antogs och publicerades i den officiella tidningen], 23 mars.

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı (2024). *Türkiye Yüzyılında Türk Dış Politikası* [Republiken Turkiets Utrikesdepartementet. *Turkisk utrikespolitik under Turkiets århundrade*].

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası. International Investment Position, August 2024.

Turkiska utrikesministeriet (2020). "No: 321, Press Release Regarding the U.S. Decision to Impose Sanctions Against Turkey", 14 december.

Turkiska utrikesministeriet. “Türkiye’s Political Relations With Russian Federation”.

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı (2019). “Dışişleri Bakanı Sayın Mevlüt Çavuşoğlu’nun Somali Dışişleri ve Uluslararası İşbirliği Bakanı Sayın Ahmed İsa Avad ile ortak basın toplantısı”, 27 kasım, Ankara. [Republiken Turkiet Utrikesdepartementet. Gemensam presskonferens för utrikesminister Mevlüt Çavuşoğlu med Somalias minister för utrikesfrågor och internationellt samarbete, Ahmed İsa Avad, 27 november].

Türkiye Cumhuriyeti Milli Savunma Bakanlığı (2024). *2023 Faaliyet Raporu*, [Republiken Turkiets Försvarsdepartement (2024). Aktivitetsrapport 2023].

Türkiye Cumhuriyeti Milli Savunma Bakanlığı (2024). “Milli Savunma Bakanı Yaşar Güler, Bakanlığın 2024 Bütçesinin Görüldüğü TBMM Genel Kurulunda Konuştu” [Republiken Turkiets nationella försvarsministerium. Försvarsminister Yaşar Güler talar vid TBMM:s generalförsamling, där ministeriets budget för 2024 diskuterades], 13 december 2023.

Türkiye Cumhuriyeti Milli Savunma Bakanlığı (2023). *Cumhuriyet'in 100 Yılında*. [Republiken Turkiets nationella försvarsministerium. *Republikens 100-årsjubileum*].

US Department of State (2020). “The United States Sanctions Turkey under CAATSA 231”, 14 december;

U.S. Department of State (2021). “Joint Statement on Third United States – Greece Strategic Dialogue”, 14 oktober.

Uluyol, Yalkun (2024). *Partnership with limits: China Turkey relations in the late AKP era*. Heinrich Böll Stiftung.

Utrikesdepartementet. Sveriges internationella överenskommelser. Nr 17: Avtal med Turkiet om militärt utbildnings-, teknik och forskningssamarbete. SÖ 2015:17.

Ülgen, Sinan (2024). *Türkiye and Russia: An Unequal Partnership*. Carnegie Stiftelsen för internationell fred, 24 oktober.

Ünsaldı, Muzaffer (2024). “Türkiye welcomes the “world’s first” electronic warfare USV”, *Defence Agenda*, 23 januari

Vasiliev, Alexey (2018). *Russia’s Middle East Policy: From Lenin to Putin*, Routledge: New York.

V-Dem Institute (2024). *Democracy winning and losing at the ballot. Democracy report 2024*.

Wezeman, Siemaon, T., Kuimova, Alexandra (2018). *Turkey and Black Sea Security*. SIPRI.

Wintour, Patrick (2023). "What was the Black Sea grain deal and why did it collapse?". *The Guardian*. 20 juli.

XinhuaNews (2021). “Turkey, China look to boost cooperation in digital technologies”, 13 november.

Yalçınkaya, Haldun (2021). *Turkey’s overlooked role in the second Nagorno-Karabakh war*. German Marsall Fund of the United States.

Yeşiltaş, Murat (2020). “Deciphering Turkey’s assertive military and defense strategy: Objectives, pillars and implications”, *Insight Turkey*, Vol. 22(3), s. 89-114.

Yılmaz, Emirhan (2024). “Cooperation with Chinese state-owned company beginning of tech, trade base in Türkiye”, *Anadolu Ajansı*, 10 augusti.

Yurtsever, Fatih (2021). “The Blue Homeland doctrine backfired in the Med”, *Turkish Minute*, 15 oktober.

Yükselen, Hasan (2024). “The century of Türkiye as a strategic discourse” i Ataman, Muhittin, Yeşiltaş, Murat (2024). *Türkiye’s foreign policy: A century of strategic transformation*. SETA

